

Editorial

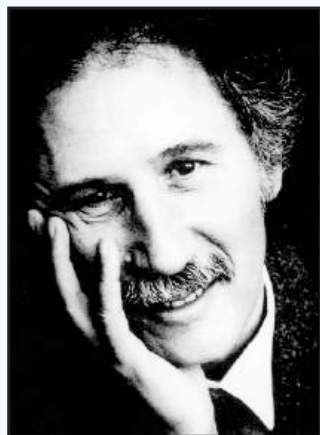
Stan V. Cristea

Destinul unor orașe

Istoria a demonstrat că destinul unor orașe a fost influențat decisiv și de rolul căpătat în structura de conducere a țării – și am putea aminti câteva cazuri prea bine cunoscute, de pildă: Curtea de Argeș, a fost prima capitală a Țării Românești, încă din secolul al XIV-lea, până la începutul secolului al XVI-lea, când capitala se mută la Târgoviște, devenită principala reședință domnească a Țării Românești în timpul lui Mircea cel Bătrân, domnitorul Constantin Brâncoveanu (1688-1714) păstrând aici reședința de vară, în timp ce reședința de vară și-o stabilește la București, care devine, la rândul său, în 1862, capitala Principatelor Unite; la fel se va întâmpla și în cazul unor orașe din Moldova, unde prima capitală a fost la Baia, pe vremea lui Dragoș, apoi la Siret, de unde va fi mutată la Suceava, la sfârșitul secolului al XIV-lea, cu o epocă de apogeu în vremea lui Ștefan cel Mare, spre a fi mutată apoi la Iași, după 1564, funcționând astfel până în 1859, când, prin Unirea Principatelor Române, devine una dintre capitale, pentru o perioadă de tranziție, care a durat până în 1862, când Bucureștiul este desemnat ca singura capitală a țării; într-un mod oarecum asemănător se va întâmpla și în Transilvania, unde trei orașe au disputat statutul de capitală a provinciei, și anume: Alba Iulia, Sibiu și Clujul. Toate aceste orașe și-au jucat, de-a lungul epocilor, rolul lor aparte, în dimensiune politică, economică, socială și culturală. Dar dacă vom avea în vedere orașele din județul Teleorman, care au căpătat, de-a lungul anilor, statutul de capitală a acestuia, păstrând proporțiile, desigur, vom constata că destinul fiecăruia dintre ele a primit o pecete aparte. Astfel, în 1386, când se face prima organizare mai serioasă a Țării Românești, Mircea cel Bătrân stabilește căpitănia județului Teleorman la Rușii de Vede, unde vor rămâne mai apoi isprăvnicia, respectiv ocârmuirea. Așadar, reședința județului Teleorman a fost mai întâi la Rușii de Vede (1386-1837), apoi la Zimnicea (1837-1839) și la Turnu Măgurele (1839-1950), la Alexandria fiind stabilită după reînființarea județelor, în anul 1968 (între anii 1950-1952, cât a existat regiunea Teleorman, reședința acesteia a fost la Roșiorii de Vede). Cât timp la Rușii de Vede (cum îi era vechea denumire) a fost căpitănie, isprăvnicie și ocârmuire, acesta a evoluat de la un târg important în zonă la un centru în care viața urbană își afla primele începuturi, odată cu apariția unor prăvălii și a unor meșteșuguri, însă după mutarea ocârmuirii la Zimnicea și apoi la Turnu Măgurele, orașul începe să decadă, unii dintre locuitorii săi de vază, care deținuseră funcții în administrație, s-au mutat în noua reședință, iar alții s-au stabilit la București, cum au făcut-o familiile Păucescu și Butculescu. Orașul Turnu Măgurele, cu schelă importantă la Dunăre pentru comerțul cu cereale, capătă noi dimensiuni ale dezvoltării sale urbane și economice, dar și o anume faimă culturală, mai ales în perioada interbelică. În ceea ce privește orașul Alexandria, înființat la 1834, prin voința unor locuitori veniți aici de la Zimnicea și de la Mavrodin, și funcționând în baza unei „Ekstrukții” (constituții), aplicată până în 1864, la intrarea în vigoare a Legii comunale, când și administrația orașului, liberă până atunci față de administrația statului, se reorganizează în baza acestei legi, aceasta cunoaște, în pas cu vremurile, o dezvoltare la care era îndreptățită, marcată, însă, după 1948, de noile schimbări politice, economice, sociale și culturale care au avut loc în țară. Odată cu reorganizarea administrativ-teritorială a României, din 1968, Alexandria a devenit reședința județului Teleorman, în detrimentul orașului Turnu Măgurele, care, deși avea o tradiție administrativă, era totuși marginal ca situate geografică, și chiar în detrimentul orașului Roșiorii de Vede, care era un important nod feroviar (Alexandria a fost aleasă, prin voința unui activist venit de la regiune să pregătească reorganizarea județului, care și-a motivat alegerea astfel: „N-o să bat eu Volga până la Rușii de Vede!” – era vorba de deplasarea lui de la București până în Teleorman cu un astfel de autoturism, cum foloseau pe atunci toți cei din activul de partid și de stat). Astfel, Alexandria se întâlnește cu destinul său într-o altă ipostază – și oricine poate să rememoreze etapele prin care a trecut orașul în dezvoltarea sa ulterioară, care se schimbă, cunoscând alte ritmuri, după 1989. Nu ne-am propus să așezăm în fața unei prezumtive oglinzi realitatea de ieri și de astăzi a orașului, ci doar să subliniem că prefacerile economice, sociale, urbane și culturale, de care a avut parte, prin ani, l-au înfrățit cu un destin aparte, pe care memoria comunității îl recunoaște ca atare.

Alexandria de altădată

Marin
Sorescu

Am legat...

Am legat copacii la ochi
Cu-o basma verde
Și le-am spus să mă găsească.

Și copacii m-au găsit imediat
Cu un hohot de frunze.

Am legat păsările la ochi
Cu-o basma de nori
Și le-am spus să mă găsească.

Și păsările m-au găsit
Cu un cântec.

Am legat tristețea la ochi
Cu un zâmbet,
Și tristețea m-a găsit a doua zi
Într-o iubire.

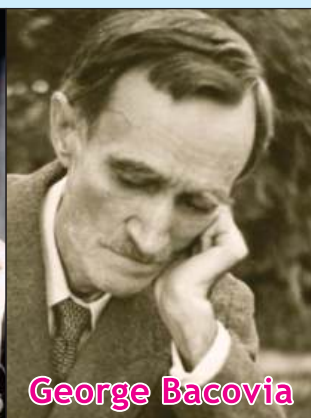
Am legat soarele la ochi
Cu nopțile mele
Și i-am spus să mă găsească.

Ești acolo, a zis soarele,
După timpul acela,
Nu te mai ascunde.
Nu te mai ascunde,
Mi-au zis toate lucrurile
Și toate sentimentele
Pe care am încercat să le leg
La ochi.

În acest număr, despre:

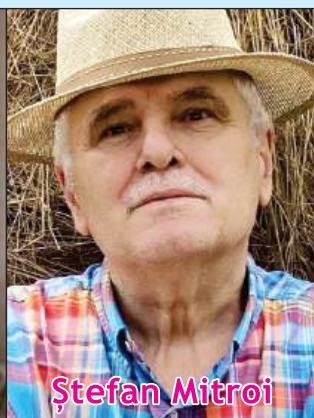
Constantin Noica

George Bacovia

Georg Trakl

Ștefan Mitroi

Evenimente culturale

Festivalul Național de Poezie de Dragoste „Zaharia Stancu”

Consiliul Județean Teleorman și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Teleorman și revistele: *Caligraf* (Alexandria), *Bucureștiul literar și artistic* (București), *Mozaicul* (Craiova), *Litere* (Târgoviște) și *Sud* (Bolintin Vale), organizează **Festivalul Național de Poezie de Dragoste „Zaharia Stancu”**, ediția a XIII-a, ale cărui manifestări finale se vor desfășura, **în zilele de 8 și 9 octombrie 2026**, la Colegiul Național „Unirea” din Turnu Măgurele.

Festivalul își propune să readucă în atenție personalitatea și opera scriitorului **Zaharia Stancu**, totodată să promoveze tineri poeți de talent, care nu au debutat în volum. În cadrul concursului de poezie, organizat cu acest prilej, se acordă următoarele premii: **Premiul I și Premiul Revistei „Caligraf”** (în valoare de 1500 lei); **Premiul al II-lea și Premiul Revistei „Bucureștiul literar și artistic”** (în valoare de 1200 lei); **Premiul al III-lea și Premiul Revistei „Mozaicul”** (în valoare de 1000 lei); **Mențiune și Premiul Revistei „Litere”** (în valoare de 700 lei); **Mențiune și Premiul Revistei „Sud”** (în valoare de 700 lei).

Juriul, condus de poetul **Nichita Danilov**, are latitudinea de a propune organizatorilor, în funcție de valoarea lucrărilor prezentate, să nu fie acordate unele dintre premii. Grupajele de poezii premiate vor fi publicate în revistele partenere. Director al Festivalului este scriitorul **Ștefan Mitroi**.

Concurenții vor trimite un grupaj de 5 (cinci) poezii, **pe suport de hârtie**, în total 10 pagini, culese cu font 12 (Normal, Times New Roman, 1.5 Space), **în câte 6 (șase) exemplare**, semnate cu un motto, același motto figurând și pe un plic însoțitor, în care va fi introdusă o fișă cu datele de identificare ale autorului: numele și prenumele, data și localitatea nașterii, adresa poștală, adresa de e-mail și numărul de telefon mobil, informații despre activitatea publicistică.

Lucrările pentru concurs vor fi expediate, **până la data de 1 septembrie 2026**, pe adresa: **Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman**, str. Ion Creangă, nr. 52-54, 140056 – mn. Alexandria, jud. Teleorman, cu mențiunea „Pentru concurs”.

Este obligatorie respectarea următoarelor condiții: participanții la concurs să nu fie membri ai Uniunii Scriitorilor; să nu depășească vârsta de 40 de ani; poeziile trimise să aibă ca temă dragostea.

Nu se admit în concurs texte transmise pe email. După finalizarea festivalului, grupajele de versuri prezentate în concurs nu se restituie.

Relații suplimentare se pot obține la telefon 0347-804.482 sau la sediul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, din Alexandria, str. Ion Creangă, nr. 52-54.

Un ambasador literar

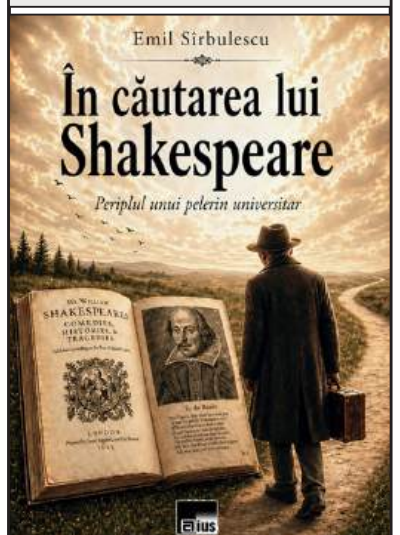
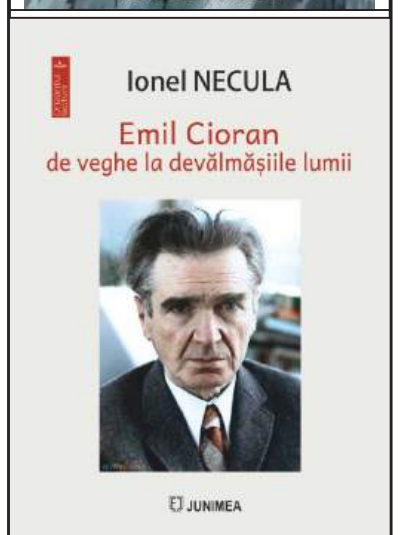
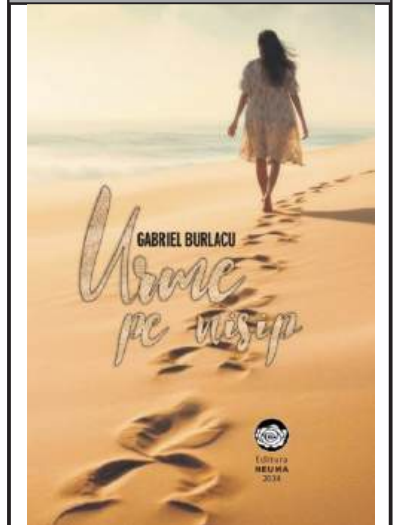
Joi, 25 iunie 2026, scriitorul **Ștefan Mitroi** și-a lansat la sediul Institutului Cultural Român din Lisabona, volumul de poezii **Homem de Terra**, în versiune portugheză, apărut la Editura Autografia, în traducerea lui **Dan Caragea**. Ediția în limba portugheză reunește poeme din volumul **Om de pământ**, apărut tot în acest an la Editura Junimea din Iași, cu ilustrații de **Mircia Dumitrescu**. A fost o întâlnire de suflet, moderată bilingv de profesorul **Dan Caragea**, traducătorul cărții. Mai mult decât o lansare de carte, întâlnirea, la care au participat și câțiva importanți scriitori portughezi, ca, de exemplu, poetul **Jose Manuel de Vasconcelos**, vicepreședinte al Societății Scriitorilor Portughezi, a constituit un emoționant prilej de reflecție despre identitate și copilărie, precum și despre puterea literaturii de a-i întoarce pe cei de care ne este dor din moarte. Deși la 4.000 de kilometri distanță de casă, satul teleormănean a fost prezent și el acolo, mai viu ca oricând, și asta datorită poemelor din carte ce și-au relevat în mod convingător, prin lectura autorului, legătura cu pământul din care au răsărit. Întocmai ca apa fântânilor și ca grâul.

Tîrgul de carte „Arthur”

În perioada 30 iunie – 6 iulie 2026, Biblioteca Județeană „Marin Preda” Teleorman a găzduit, în Sala de lectură, **Tîrgul de carte „Arthur”**, cu vânzare, organizat în colaborare cu **Tudor Potoroacă**, manager de proiect al Editurii „Arthur”, care este un imprint al Grupului Editorial Art, ce publică literatură pentru copii, dar și cărți esențiale pentru viitorii părinți. Participanții la acest târg au avut la dispoziție o ofertă diversificată de carte, adresată tuturor categoriilor de vârstă, de la cei mai mici cititori până la adulți. Elevii îndeosebi, au avut ocazia să descopere o colecție impresionantă de cărți, menite să le stimuleze imaginația și să le provoace gândirea. Acest târg de carte a fost mult mai mult decât o simplă expoziție de titluri – a fost o veritabilă invitație la visare și învățare. Elevii au explorat o gamă variată de lucrări, care le-au deschis noi orizonturi și le-au oferit o experiență captivantă, interactivă și educativă. Fiecare carte prezentată a avut rolul de a pune la încercare imaginația celor mici și de a le arăta că lectură poate fi o fereastră către lumi magice, dar și o cale de a înțelege mai bine lumea din jurul lor. Toți cei care au achiziționat cel puțin o carte au fost înscrși automat la o tombolă organizată la finalul evenimentului. În urma tragerii la sorți, câștigătoarea premiului a fost **Andreea Karina Nedelea**, elevă la Colegiul Național Pedagogic „Mircea Scarlat” din Alexandria. Aceasta a primit un voucher în valoare de 70 de lei, pe care îl poate utiliza pentru achiziționarea de cărți de la Editura „Arthur”. (Reporter)

Vitrina „Caligraf”

Caligraf

Revistă de cultură

Editor:

Centrul Cultural
Teleorman

Apare sub egida

Uniunii Scriitorilor
din România

FLOREA BURTAN
redactor-șef

Ștefan Mitroi (senior editor), Ana Dobre, Nicoleta Milea
Tehnoredactare: **Vladimir Mutu**

Revista **Caligraf** este editată de Centrul Cultural Teleorman - director, **Ciprian Agapie**. Revista **Caligraf** este membră a Asociațiilor Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (ARIEL), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de către Ministerul Culturii. Revistă fondată de Ziarul Teleormanul.

Răspunderea pentru conținutul articolelor publicate aparține autorilor acestora. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

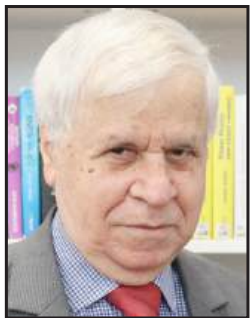
ISSN 2734 - 4215 / ISSN-L 1582 - 1412

Adresa redacției: str. Ion Creangă, nr. 52 - 54, Alexandria, județul Teleorman

În atenția colaboratorilor: textele se trimit în format electronic, cu diacritice, la următoarea adresă de e-mail:

revista_caligraf@yahoo.com

Istorie literară

Stan V. Cristea

Constantin Noica.
O biografie critică și politică

Neîndoios, oricine încearcă să publice o biografie a lui **Constantin Noica**, va trebui să treacă mai întâi peste avertismentul filosofului, dintr-o „Notă testamentară”, datând de prin 1980, în care preciza: „Nu am biografie. Am numai cărți.” Și poate vor fi fost unii tentați să încerce trecerea peste acest avertisment, pe care l-a publicat întâia oară Gabriel Liiceanu, discipolul cel mai atașat de filosof, în pofida impoziției despărțiri de acesta, pe care o săvârșește, printr-un ritual bine regizat, în *Jurnalul de la Păltiniș* (1983), dar fără ca despărțirea să fie totuși definitivă. De altfel, primul care încalcă dorința filosofului de a fi luată în seamă doar opera sa este chiar Gabriel Liiceanu, el având ideea biografiei critice publicate de Tatiana Niculescu, sub titlul *Viețile și morțile lui Constantin Noica* (Buc., Ed. Humanitas, 2026, 356 p. cu fotogr. și facs.), un titlu care șochează la prima vedere, dar care își găsește o explicație indirectă în textul cărții, atunci când autoarea vorbește de „nenumărate morți sufletești și traume fizice” prin care a trecut filosoful, care notează, undeva, că „viața e o splendidă succesiune de morți” (p. 282).

Cartea se deschide cu o secvență despre contextul social-politic al anului 1987 în România și despre situația concretă în care se afla Constantin Noica, locuind cu chirie, o bună parte din an, „într-o cabană părăginită din stațiunea Păltiniș”, unde este vizitat de o multime de tineri din toată țara, fiind socotit „un înțelept al națiunii”, dar este urmărit și de oamenii Securității, pentru care, în ultimii doi ani, devenise „obiectivul Filozofului” (p. 12). Gânditorul căuta tineri de excepție și-i îndemna să studieze limbile clasice și marile cărți ale literaturii universale, având convingerea că „numai prin cultură se pot îndura cu seninătate greutățile vieții”, așa cum reușise el însuși (p. 13). Pe de altă parte, pe 23 noiembrie, de la microfonul Europei Libere, Virgil Ierunca îl acuzase din nou de complicitate cu regimul politic din România, din pricina acelei *Scrisori către un intelectual din Occident*, pregătită ca prefață la volumul *Modelul cultural european*, pe care o publicase în revista „Viața Românească”, din iulie (acuză pe care i-o aduceau mai toți intelectualii români din exil). Prin cartea sa, Tatiana Niculescu încearcă să răspundă la întrebarea: „Cine este, așadar, acest gânditor secăuit de prea multă luciditate, ros de soarele conștiinței și care își travestește chinul într-o punere în scenă filozofico-literară?” (p. 15). Secvențele cărții derulează „cinematografic” episoade din viața lui Noica, dublate uneori de interpretări ale scrierilor acestuia, de unde și ideea de „biografie critică” pe care și-o asumă autoarea, în textul de pe coperta a patra. Cum a reușit Tatiana Niculescu să răspundă dezideratelor proiectului pe care și l-a impus vom vedea în cele ce urmează, urmărind secvențele cărții, care se bazează pe o documentare laborioasă, deși incompletă, doar astfel explicându-se de ce lasă în afara scenariului multe aspecte biografice, ori de ce unele dintre scrierile noicasiene nu au parte de evaluări critice, asemenea celorlalte (lipsesc din context, de pildă, *Devenirea întru ființă* și *Scrisori despre logica lui Hermes*, lucrări esențiale pentru sistemul filosofic). Pe de altă parte, întrucât autoarea insistă mai ales asupra unor episoade impregnate de politic și se bazează pe „dosarele” Securității, vedem în carte o „biografie critică și politică”. Documentarea este de vină pentru această impresie, ori miza cărții a fost astfel definită de la bun început?

Prima secvență a biografiei lui Constantin Noica pornește de la „rădăcinile balcanice” ale neamurilor din care acesta se trage, ai căror reprezentanți, înainte cu vreo câteva decenii de anul 1840, refugindu-se de pe malul bulgăresc al Dunării, s-au stabilit mai întâi în târgurile Zimnicea și Mavrodin, pe care le părăsesc și participă la întemeierea unui oraș nou, Alexandria, al cărui nume vine de la domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica, cel care dă hrisovul de recunoaștere a sa. Printre aceștia s-au aflat și bunicii lui Constantin Noica. Bunicul său patern, Iacovache Noica, moșier și deputat liberal, proprietar al unui hotel și a nenumărate prăvălii, are 17 copii din două căsătorii, între

ei și Grigore Noica (1880-1946), tatăl lui Constantin Noica. Bunicul matern, Haralambie Casassovici, fiu de băcan, vorbea româna, bulgara și greaca și ajunge medic militar; s-a căsătorit cu fiica unui negustor din Alexandria, căreia îi plăcea să danseze, și au avut doi copii: Clemența, mama lui Constantin Noica, și Corneliu. Clemența Casassovici (1885-1932) s-a căsătorit cu Grigore Noica în 1905; acesta făcuse studii de agronomie la Göttingen și poseda două moșii, la Vitănești și Blejești. După ce aduce pe lume doi copii, pe Grigore și Adina, Clemența, o femeie modernă totuși, se străduiește să scape de a treia sarcină, dansând până la epuizare, însă fără niciun rezultat, încât, la 25 iulie 1909 (12 iulie pe stil vechi), dă naștere celui de-al treilea copil, Constantin, viitorul filosof. Constantin Noica va încerca să dezmințită sau să ascundă originile sale neromânești, iar ipoteza iscată pe seama săculețului de iută, găsit în podul conacului de pe moșia Nanov, conținând diferite obiecte ciudate și două scrisori în limba rusă, aparținând unui „general conte”, pe nume Alesander Kazasievitch Moscov, ceea ce conducea spre ideea că, în locul descendenței balcanice din ceaprazari, dogari și băcani din Șistov, apare aceea că s-ar trage dintr-un general nobil, un Alexandru din vremea țarinei Ecaterina cea Mare, ipoteză care a fost infirmată definitiv, după 1990, de către Dan Casassovici, nepotul filosofului.

Secvențele următoare evocă perioadele formării intelectuale a lui Constantin Noica: face primele clase acasă la Videle, se mută cu familia la București, locuind într-o veche casă boierească din centrul capitalei, este înscris la Școala Lucaci, apoi la Liceul „Dimitrie Cantemir”, iar între 1924-1928, trece de la secția „reală” la cea „modernă”, la Liceul „Spiru Haret”; ca licean, este coleg cu Mircea Eliade, Arșavir și Haig Acterian, Alexandru Paleologu, Nicolae Steinhardt, Grigore Moisil, Valeriu Papahagi, Marcel Avramescu; i se încredințează conducerea revistei „Vlăstarul”, la care publică poezii și eseul „O poveste”. În 1932, se înscrie la Facultatea de Matematică, unde îl are ca profesor pe Ion Barbu, însă după primul an se retrage. Se înscrie apoi la Facultatea de Filosofie și Litere; începând din al doilea an își face un program riguros de studiu, urmând cu regularitate cursurile alese; se apucase să învețe grecește și citea, zilnic, un anumit număr de ore, un clasic al filosofiei, astfel că i-a citit pe Platon, Aristotel, Kant și Hegel, ba de patru ori a citit *Critica rațiunii pure* a lui Kant („îmi citisem Kant-ul”, va povesti la 18 ani). În anii studenției recenzează cărți, scrie știri culturale, semnalează apariții și sumare de reviste, devine critic și incisiv în judecăți. Teza de licență, din 1931, despre *Lucrul în sine la Kant*, este urmată de participarea, cu o bursă de două luni, împreună cu Emil Cioran și alți colegi, la un congres organizat de Liga Națiunilor la Geneva. Întors în țară, satisface stagiul militar la Batalionul Vânători de Munte de la Sinaia.

Constantin Noica se căsătorește, la 12 noiembrie 1933, cu Wendy (Kathleen) Muston, născută în 1907, în Anglia, la Chiswick, pe atunci suburbie a Londrei; Wendy are o educație aleasă, care îmbină pragmatismul și umorul englezesc ale tatălui (Walter Muston) cu îndemânarea nemțească, limbile străine și cultura muzicală ale mamei (Carola); cei doi s-ar fi cunoscut în copilărie. În primii ani de cuplu locuiesc în vila lui Wendy de la Sinaia și traduc împreună romane polițiste britanice. Totodată, Noica renunță la slujba de bibliotecar la Seminarul de Enciclopedia și Istoria Filosofiei, condus de P.P. Negulescu, refuză postul de asistent oferit de profesor, și nici întâlnirile grupului „Criterion” nu-l mai rețin în București. De altfel, și moartea fratelui său „Grigoriță” va fi „o întâlnire brutală cu dezarmanta fragilitate a vieții” (p. 46). Într-o paranteză, autoarea se întreabă în legătură cu Wendy: „să fi fost ea, mai întâi, iubita lui Grigoriță?” (p. 49).

În 1934, eseul lui Constantin Noica, *Mathesis sau bucuriile simple*, va fi premiat și publicat de Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, alături de eseurile semnate de Emil Cioran și Eugen Ionescu. Cartea lui Noica are parte de cronici laudative în presa

culturală, Mircea Eliade scriind, în ziarul „Vremea”, că „erudit fără să fie pedant, pătrunzător fără să fie cazuist, pasionat fără să fie liric, Constantin Noica se distinge (...) și prin limba literară în care scrie.” (apud p. 55). Filosofia expusă în *Mathesis sau bucuriile simple* este „o răfuială cu viața risipită la întâmplare și conduce spre o tehnică mintală de ieșire a individului din magma faptelor și a evenimentelor incontrollabile printr-un salt deliberat, consecvent, în ordinea așezată a culturii” (p. 57), tehnică pe care o va pune în practică cu multe prilejuri, exemple de urmat fiind Blaise Pascal și Oscar Wilde. Autoarea ne și avertizează: „Confruntarea cu hățișurile lumii reale va veni mai curând decât se așteaptă filozoful îndrăgostit de Idei.” (p. 61). Prima va fi când se îmbolnăvește și, operat, rămâne fără un rinichi, iar a doua, după moartea fratelui său „Grigoriță”, când observă „adeziunea fără rezerve la Mișcarea Legionară a lui Cioran și Eliade” (p. 65). Continuă să scrie la o carte, *De caelo. Incercare în jurul cunoașterii și individului*, care viza tema creștină a jertfei pentru alții a celui nevinovat și împlinirea omului în lume, însă între cele două părți ale viitoarei cărți există o ruptură; pe de altă parte, este benefic faptul că invocă dialogul „Gorgias” al lui Platon și apelează la Dostoievski, cu personajul său Alioș, care „reabilitează cu adevărat individul” (p. 70). În 1937, Noica primește Premiul Academiei Române pentru *Concepte deschise în istoria filosofiei la Descartes, Leibniz și Kant* și publică *Viața și filosofia lui René Descartes*. Pe de altă parte, în acești ani, Noica credea în destinul cultural al României Mari și în afirmarea în cultura europeană, patriotismul său cultural neputând fi pus la îndoială, deși nu era încă integrat cu totul în generația '27, alături de Eliade, Cioran și ceilalți prieteni de la „Criterion”. Mircea Eliade publicase în 1927 articolul *Itinerariu spiritual. Linii de orientare*, care va deveni manifestul generației sale, însă Noica răspunsese provocării în felul său propriu; deși îl admira, nu fusese printre studenții preferați ai profesorului Nae Ionescu, frecventându-l pe P.P. Negulescu, cu care își va da doctoratul; de altfel, Cioran va mărturisi, peste ani, că „Nae Ionescu nu putea să-l suporte pe Noica. Uneori, nu-l accepta la seminar...” (apud p. 76). În fine: „Deși urmează unele dintre ideile lui Eliade despre experiență și viața în spirit, rămâne deocamdată în afara activismului politic, retras în lecturi și scrieri de filozofie.” (p. 77).

Traseul biografiei lui Constantin Noica, din anii 1938-1945, se interferează cu cronologia istoriei românești. Mircea Eliade publică, la 23 ianuarie 1938, în ziarul „Vremea”, articolul „Noua aristocrație legionară”, iar Noica, peste câteva zile, comentând realitățile politice, se declară neimplicat, dar credincios idealului de „a nu adera la nimic pentru a înțelege cât mai multe” (p. 80), poziție pe care o reafirmă și în aprilie 1938, explicându-și, în două articole succesive din același ziar, opțiunea pentru neîngremare ideologică. Dictatura regală, instalată o dată cu votarea noii Constituții (Noica a fost singurul locuitor din Sinaia care votează împotriva), ca urmare a declarării de către rege, pe 28 februarie 1938, a „stării de asediu”, întuneacă cerul legionar pentru câteva luni: Zelea Codreanu și conducătorii legionari sunt arestați, la fel și Nae Ionescu și Mircea Eliade. Totuși, Noica obține o bursă la Paris, pentru anul academic 1938-1939, ca să-și pregătească doctoratul în filosofie. La Sorbona, îl încântă amfiteatrul Facultății de Litere, care se numește Sala Descartes; Cioran, care primise și el o bursă pentru Paris, este încântat de cum își croiește prietenul său drum în lumea universitară franceză. În țară, sunt uciși Zelea Codreanu și cei care l-au asasinat pe I.G. Duca, Noica trăiește acum sub imperiul unei mari tulburări și sub influența vulcanicului Cioran; de fapt, Eugen Ionescu îl crede chiar prins în cercul lui Cioran, aflat în fruntea Cuibului legionarilor din Paris. Pe 3 decembrie 1938, Noica încetează orice colaborare cu Editura Fundațiilor Regale, ca un prim protest, cum reiese printre rândurile unei scrisori către Petru Comarnescu, față de implicarea regelui în dispariția lui Zelea Codreanu. Petru

Comarnescu îl sfătuiește, cu afecțiune și îngrijorare, să nu-și abandoneze vocația filozofică pentru o himeră politică. Totuși, consecvent cu sine însuși, Noica merge și mai departe pe drumul convertirii legionare și decide să se cunune creștinește cu Wendy, cununia religioasă având loc, în ziua de 19 ianuarie 1939, la biserica românească din strada Jean-de-Beauvois, nași fiindu-le Mircea Vulcănescu și soția sa, Margareta. Soții Noica se întorc în țară în septembrie 1939, în vreme de război, deja, iar tânărul filosof este concentrat la Batalionul de Vânători de Munte de la Sinaia. În avalanșa de evenimente (asasinarea prim-ministrului Armand Călinescu, represaliile asupra legionarilor), totuși, împreună cu Mircea Vulcănescu, Noica începe să-l viziteze pe Nae Ionescu, căruia îi dedică teza sa de doctorat, după moartea profesorului, este cooptat în comitetul pentru tipărirea cursurilor sale, iar pe 21 septembrie 1940, publică un portret al acestuia, în ziarul „Buna Vestire”, peste ani, însă, îl va încadra în categoria lăutărească a culturii. În august 1940 publică, într-un singur număr, revista „Adsum” („ad sum”, adică: sunt aici, sunt cu voi, le declară, astfel, legionarilor), pe care o scrisese singur, iar începând cu 8 septembrie 1940 publică, în „Buna Vestire”, 18 articole cu tematică legionară, la care se adaugă încă unul în „Vremea”, și ocupă postul de redactor-șef, în locul lui Mihail Polihroniade (autoarea trece în revistă, pe larg, 16 dintre articolele publicate de Noica în „Buna Vestire”). Peste ani, Noica va regreta întunecatul său episod legionar. Pe 11 octombrie 1940, Noica pleacă la Berlin, ca referent la Institutul Român, condus de Sextil Pușcariu, ca președinte, și de Grigore Manoilescu, ca director. Într-o discuție, își declară susținerea în continuare pentru Mișcarea Legionară, în pofida evenimentelor dramatice din țară. În primăvara anului 1941 face o călătorie la Freiburg im Brisgau, unde asistă la câteva seminarii ținute de Martin Heidegger, însă tot în acest răstimp i se schimbă statutul la institut, în corespondent. Întors în țară, cere să fie trimis pe front, dar este demobilizat pe motive de sănătate, încearcă atunci să reînvie Asociația „Nae Ionescu”, iar la asasinarea lui Nicolae Iorga ar fi intenționat să abandoneze legiunea. În 5 ianuarie 1942 se naște fiul său, Răzvan. În iunie 1943, la Berlin, ține conferința „Tensiunea interioară a culturii române”, al cărei miez era o scurtă istorie a filosofiei românești, respectiv despre Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir și Lucian Blaga. Tot în 1943, publică volumul *Două introduceri și o trecere spre idealism*, cu traducerea primei introduceri a lui Kant la „Critica judecării”, iar în 1944, aspiră la un post de conferențiar la Facultatea de Filosofie și Litere, însă dosarul îi este respins, fapt care îl determină pe Lucian Blaga să se retragă din comisia de concurs, iar întrucât Mircea Eliade nu se va prezenta, postul îi revine lui Ion Zamfirescu. Este mobilizat ca necombatant și trimis ca translator în Lagărul nr. 14 de la Timișul de Sus, apoi în Lagărul de la Craiova. La 17 ianuarie 1945, în familia sa se naște Alexandra. În același an, publică volumele: *Pagini despre sufletul românesc* și *Jurnal filosofic*, în ultima carte găsiindu-se, în filigran, „un proiect de viață, descrierea unui mod de a fi în lume și conturul unui destin” (p. 134). Cu excepția celei de la „Buna Vestire”, autoarea ignoră publicistica noicasiiană din anii 1933-1944.

Trecând la partea a doua a biografiei lui Constantin Noica, autoarea prezintă pe larg *Jurnalul filosofic*, dimpreună cu strădaniile

(Continuare în pag. 8)

Critică literară

Ana Dobre

Vedere asupra ființei din interiorul gândului

Tot ce atinge poezia devine, prin cuvânt esențial, mit. Cu sau fără intenție, orice creator autentic aspiră spre constituirea unei mitologii – a unei lumi doar a sa în care, pentru o integrare deplină în cosmos, înțeles ca micro- și macrocosm, *să se transporte* (sensul original al cuvântului *metaphora*) cu totul: gânduri, afecte, sentimente.

„Intenția mitică trasează mediul de gândire ca și mediul de acțiune”, spune George Gusdorf în *Mit și metafizică*. Ea, *intenția mitică*, trimite, continuă el, la „ființa care se află *dincolo*, conferind fiecărei afirmații prelungirile escatologice fără de care n-ar fi decât ceea ce este (s.m.)”. Intenția fundamentală, *gând unic*, țintește *plenitudinea*, „mereu oferită și mereu refuzată”, care are rolul de „introducere în totalitate”, făcând loc revelației, desfășurând fașile misterului pentru a facilita privirea în esențial – *lumea în integralitatea ei*. Fragmentele se aglutinează în acest covor al integralității de sens și de semnificație, reliefând ideea potrivit căreia *Eul, Lumea și Dumnezeu*, văzute din perspectivă mitică, nu sunt date, ci „sensuri pentru expansiunea cunoașterii”, „nu conținuturi, ci forme ale rațiunii”, rațiune care intervine ca „determinare a unei scheme ontologice a ființei în supunerea față de conștiința originară a valorilor”.

Intuiția și rațiunea intuiției conduc Eul spre matricea identitară, revelându-l așa cum este în ceea ce are unic și irepetabil. Unicitatea aceasta se relevă în creație, acolo unde chipul, reflectat în oglinda eternă, reține imaginea sublimată a gândului creator care a trecut vâmile gândirii.

Urcând și coborând aceste trepte interioare, urmând, ca Brâncuși, calea stilizării până la esența gândului, Ștefan Mitroi ajunge în noul volum de poezii, *Om de pământ*, la faptura mitică – *om de pământ*, metaforă de rezonanță biblică, evocând mitul facerii omului din lutul primordial. Din caierul sensurilor, firul dominant este cel al efemerului/efemerității, dramatism pe care omul îl transcende prin creație. Metafora se ramifică, *omului de pământ* îi cresc *aripi de cer*. Materia se sacralizează prin spirit. Evoluția nu este doar *orizontală*, ci, prin *zbor, plutire, prin cădere în cer* – imagine oximoronică a paradoxului existențial și ontologic, *verticală*, ca aspirația cuprinderii integrale a dimensiunilor temporale într-un *aleph*, în care curg/ să curgă valurile timpului – trecut, prezent, viitor.

Poezia este mit și făuritoare de mit. Viața și moartea, fețe ale aceleiași realități, conotată ca *etern prezent*, sunt realități ale *oamenilor vii*, accia pe care poetul îi vede făcuți „din același pământ”, *oameni* care șterg dizarmoniile, astfel încât să nu fie „nicio diferență/ între cer și pământ/ între viață și moarte/ între veselie și tristețe/ între lumină și întuneric/ între satul meu/ și cimitirul lui”.

Fraza poetică a lui Ștefan Mitroi răsucesce toate virtualitățile și virtuțile/ latențele oximoronului. Identitatea matricei stilistice îi aparține în totalitate și, din aceste răsuciri, pivotări de sens, răsar paradoxurile, contrastele existenței, în dubla ei manifestare – viață și moarte, acele *coincidentia oppositorum*, antinomii integrate fluxului poetic, purtând marca stilistică inconfundabilă a stilului său. Un exemplu, în *Cu viteza luminii* („Ca nu cumva să fiu învinut/ că alerg prea repede./ mă opresc din alergat./ Stau pe loc./ Uneori chiar cu viteza luminii.”), *Descăpățănare, în cădere* („Înghițase până și timpul de la gerul/ ce fusese peste zi./ Razele soarelui se transformaseră în țurțuri.”), *Mame* („De ce nu m-ai făcut inger?/ îi spun mamei./ Auzindu-mă, îngerul zice:/ Dacă ai ști/ cât m-am rugat eu de mama/ să mă facă om!”), *Atunci când muream* („Ce bine mai trăiam când muream!”). Prin oximoron, paradoxul intră în raționalitatea creației, are o cale a sa, condusă de logica (*nelogică la modul sublim*) a coerenței imaginarului poetic, urmând firul coeziunii gândului poetic exprimat prin metaforă, *forma firească a gândirii creatorului*, cum spune Borges.

Propozițiile, frazele poetice curg în albia imaginarului ca valurile unei simfonii, avându-și propriile ritmuri. Alternanța dintre poemele sintetice, scurte ca niște respirări, și

cele ample, largi, extensive, denotează și conotează stările eului, aspirația spre cuprinderea integrală a gândului ce, atins de flacăra inspirației, urmează căile gândirii.

Metafora *om de pământ*, dar cu *aripi de cer*, își trimite peste tot irizările de sens, imprimând ritmul respirației care întreține viața poemelor. Răsfrângerile vibrează înfiorat în alte imagini asociate *efemerului* (*mâini de fum, trecerii* (sugerat prin spații de trecere: *uși, ferestre, praguri*), *intemperiiilor* asociate stărilor afective (*vântul, furtuna*), raportate la un *deasupra* (*deasupra lumii, deasupra cerului*), care nu separă, ci, dimpotrivă, creează unitatea contrariilor, făcând profanul și sacralul să comunice. Ființa care creează această armonie este *Mama*, abstrasă din timp, întoarsă în arhetip: „Imi trimite de sus cuvinte scrise cu litere de pământ/ ca să nu le poată lua vântul/ așa cum s-a întâmplat cu mâinile ei/ pe care le poartă, amestecate cu alte mâini/ pe deasupra lumii.” (*Mâini de fum*).

Când ritmul poematic ia forma poemului în proză (*Căpățâna*), fondul ideatic se revărsă în simbolism metafizic. Poemul comunică subteran, în subtext, cu *Metamorfoza* lui Kafka („Îi creștea capul. Se purta ca un cap de copil aflat pe umerii unui/ adult, adică ai unui om ce se oprișe din creștere. Își făcea, dacă se/ poate spune așa, de cap, fără să țină cont de mintea dinăuntru/ său, care nu se putea ține după el, rămânând departe, în urmă.”).

Lumea materială este invadată de forța irealității senzoriale, o concurează. Dilatarea metaforei umple, prin forța gândului creator, toate sertarele, toate coridoarele gândului: „Capul se făcuse cât satul de lat. Era de umblat prin el, nu glumă!/ Zi-ne ce-ai văzut acolo? I-au luat la întrebări cei de jos./ Nu cine știe ce!, le-a răspuns doctorul. Câteva gânduri./ Doar atât?/ au insistat ei./ Da, a zis el./ Și despre ce erau gândurile acelea? Despre fiecare dintre voi.”. *Căpățâna* este sediul gândului și al gândirii, adăpostește treptele ființei – subconștient-conștient-supraconștient, acelea prin care poate comunica deplin cu sine și cu lumea în complexitatea relației buberiene Eu-Tu-Acela („...După care a dispărut, dar nu călcând pe/ pământ, ci pe aer, într-o direcție necunoscută.”). Poetul nu uită din ce punct al imaginarului a plecat, gândul se întoarce mereu la acel reper care l-a fixat ca *om de pământ* și l-a destinat, în înlanțuirea infinitezimalelor vieții și destinului, arhetipului creatorului.

A *vedea, a privi, a proiecta* (în magma gândului), *a reprezenta* (pe scena gândirii) primesc o conotație în simbolistica *însenărilor*, un mod de a sugera întâlnirea dintre viață și destin și de a transla umbra motivului lumii ca teatru, fără a ignora sau anula forța liberului arbitru: „Mi-am înscenat venirea pe lume/ apoi copilăria, tineretea, îndrăgostirile toate./ Am dobândit o mare dibăcie/ în a vă face să credeți că exist./ Imi voi înscena moartea curând./ dar, de fapt, eu încă nu m-am născut!/ Stau în burta mamei și acum./ Vă vorbesc din pământ!”.

Exprimarea oximoronică relevă și, simultan, camuflează. Misterul existenței nu se poate devoala. Ceva rămâne, întotdeauna, tainic, *fanicul și cripticul*, fețele misterului, își schimbă fețele, dar nu dispar. Lumina și întunericul evoluează totdeauna împreună, ca grâu și neghina din parabola biblică. Viața relevă *nodurile* și, uneori, *semelele* (*Noduri*). Aceeași energie a oximoronului apropie individualul de general și universal: „Asta e viață? E făcută toată numai din noduri. Cum să-ți mai/ vină s-o trăiești? (...)// După câteva zile, firul vieții bunicii s-a rupt din nou./ Ca să n-o supăr, n-am mai făcut nodul ce ar fi scăpat-o de/ moarte. Deși aș fi avut unde, exista loc destul./ N-o să-mi iert asta niciodată!/ Simt nodul pe care nu l-am făcut atunci în fiecare zi în gât.”...

Colindători prin viață, oamenii trăiesc sub zodia efemerului, dar nu zadarnic, și se raportează constant la etern. Timpul profan și timpul sacru se conotează în obiectele vieții: *case, icoane*. Versurile au, fiecare, vibrație proprie, conducând voința creatoare spre/în matca reflecției: „Cel mai ușor este s-o iei în sus./ adică spre cer, până ce-ți iese în cale Dumnezeu. (...)// Pe pământul din icoana de

deasupra patului în care dormi.”; „Plec repede în icoana din casa următoare./ Trec cu ușurință din icoană în icoană./ străbătând până seara întregul sat./ Doar că timpul din icoane curge altfel.”; „...de ce se văd sufletele oamenilor atât de mici/ atunci când le privești din icoană.”.

Interogația retorică: „Cum să intru cu Lumina ochilor lui Dumnezeu în pământ?”, întoarce dialogul interiorizat spre metafora din titlu, întrucât, deși *om de pământ*, prin gândire demiurgică, omul poate călători în irealitatea realității, în virtualitatea ei, explorând galeriile *memoriei intrasenzoriale*: „Pe unde ai tot umblat? m-a întrebat./ Prin icoane, m-am gândit să-i răspund.”. Timpul profan, supus trecerii, ca toate ale lumii, s-a mutat în dimensiunea sacralului, are vibrația lui: „...Nu mai exista însă nici satul./ nici lumea./ Totul era îngropat/ până dincolo de cer, în colinde.”.

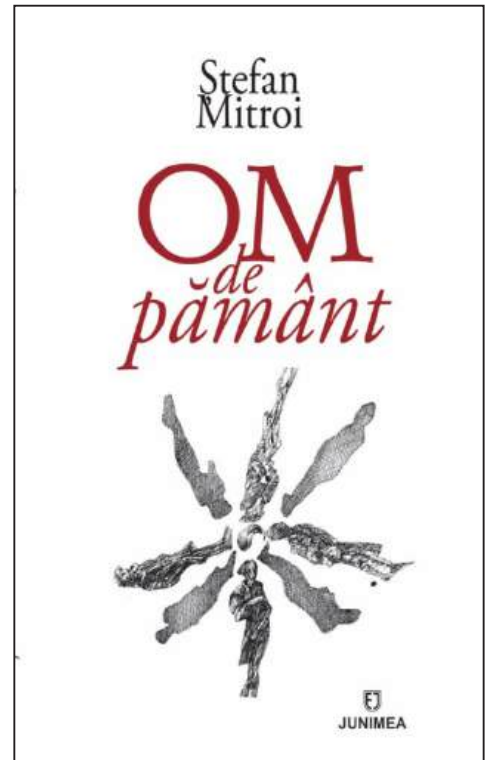
Ștefan Mitroi pare a pleda pentru o nouă sensibilitate spirituală – una care să preserveze valorile umanului, ale lumii „vechi”. „Matricea informativă” (Otilia Sirbu) pe care Îisus a creat-o, impregnând „drumul eliberării în atmosfera lumii relative”, deschizând ușa dimensiunii divine, trinitară – Calea, Viața, Lumina, poate fi o „punte a eliberării”, întorcând spre un pământ al bucuriei. *Înapoi pe pământ*, poetul cade, „printr-o spărtură a timpului/ în copilărie”, apoi, „printr-o spărtură din nori/ în cer”. Traversând această *punte a eliberării*, întoarcerea îi revelează sacralul și sacralitatea lumii („Mă întorc pe pământ/ cu unul dintre gândurile lui Dumnezeu”), și-l armonizează cu sine: „Cum El are câte un gând/ pentru fiecare om./ am norocul să nimeresc/ chiar în cel despre mine.”.

Tot ce e măreț curge din cer ca o apă binecuvântată, spune un poet chinez din Dinastia Song. La Ștefan Mitroi, apa binecuvântată/ binefăcătoare se manifestă sub forma *stropilor de rouă*, picăturile sacralului care pot ajunge pretutindeni – „înăuntrul copacilor”, „înăuntrul pietrelor”, „înăuntrul ființei”, în toate sensurile și direcțiile. Astfel, eul însuși poate ajunge „din mine însumi/ cel de pe pământ/ în mine însumi cel din cer”.

Om de pământ fuzionează, se armonizează cu *cel din cer*, ipostazele umanului nu sunt divergente, totul/toate aspiră spre armonie. Universul, conform principiului complementarității lui Niels Bohr, nu se construiește pe antagonisme, ci pe armonii. Imaginile lumii – *crâng de pădăii*, se așază în caruselul timpului, în temporalitate, ca secvențe, fotograme esențiale asimilate în fracțiuni/ fragmente de timp, și în durată personală, fuzionând în clipa eternă a ființei – un *aleph* personal. Poate, astfel, să cuprindă într-o definiție proprie timpul și temporalitatea: „Viitorul e locul unde oamenii care sunt/ șterg de pe lume amintirea oamenilor care au fost!” (*Prin crângul de pădăii*).

După ce a văzut, la suprafața aparentelor, spectacolul lumii, poetul poate *privi*, dincolo de vizibil, în metafizica imaginii *nunții* cosmice, realitatea irealului. Incidente, *văzuri*, *vederea* și *privirea* dezvăluie, în tremurările luminilor și umbrilor, tainele lumii: „Vedeam rădăcinile copacilor/ și rădăcinile fântânilor (...)// Drumul pe care pășeam era străveziu./ Mă uitam prin el ca prin sticlă.”. Forța gravitației se resimte: „Cădeam prin trunchiul de sticlă al copacului/ direct în pământ.”. Iubirea însăși se resemantizează, cumulând ipostazele aristoteliene *eros-philia-storge-agapē*. Mama, iubita sunt avatari ai aceluiași prototip, conduc spre revelarea de sine: „Dar în locul meu eram eu”. În *matricea informativă* a lumii se resimte prezența Divinității: „Și am văzut atunci o copcă în sticlă rece ca gheața/ a drumului pe care pornisem alergând/ și-o scară de sticlă rezemată/ de marginea ei./ N-are de ce să-ți fie frică/ s-a auzit o voce susurând în fântâni/ coboară încetșor, nu te grăbi./ Și am început să cobor, în timp/ ce din adâncul pământului urca./ la fel de încetșor, o muzică veselă, ca de nuntă!”.

Timpul își urmează propria cale, cu *zile mari, zile mici*. Omul poate rătăci în labirintul lumii, dar sensul înaintării îl definește. Simbolurile – *ușa, pragul, fumul*,

antinomiile: afară-înăuntru („...Cauți ușa să ieși afară./ Afară din ziua aceasta atât de mare, ce nu se potrivește deloc cu felul tău de a nu duce niciun/ lucru început la sfârșit.”) desfac fașile neînțeleșurilor. Ceva, însă, rămâne în inefabil. Călătoria eului este, simultan, în cer și pe pământ, în sacru și în profan, înfruntând orice gând al zădărniceii. Faustianismul gândului imprimă speranța și credința în capacitatea omului de a se răscumpăra prin fapta care poate anula chiar efectele pactului cu diavolul.

Între prima poezie (*Nenăscut*) și ultima (*Învingători*), poetul Ștefan Mitroi a derulat, pe scena propriului imaginar, filmul unei aventuri existențiale, ontologice. Secvențele, fotograme esențiale, dau expresie poetică unei stări aristoteliene, pe care Borges o denota ca *uimire – uimirea de a fi, uimirea de a fi în timp, uimirea de a fi în aceeași lume în care există alți oameni, și animale, și stele...*

Poezia însăși se naște din această *uimire*, prin care eul află ceva esențial despre sine. De la ipostaza de *nenăscut*, cu relația sugestivă dintre *încreat* și *creat*, dintre *decreație* și *creație*, Ștefan Mitroi cântărește cu propria măsură *greutatea și harul* (Simone Weill), stabilind proporția necesară pentru a face să treacă creatul în increat, apropiindu-l de sacru, integrându-l în sacralitatea gândului și a lumii. În termenii lui Simone Weill, *decreația*, care înseamnă „a face să treacă creatul în increat”, desemnează, spre deosebire de *distrugere* care înseamnă „a face să treacă creatul în neant”, *întoarcerea profanului în sacru*. Schimbul/ transferul de ipostaze creat-încreat desemnează însăși logica metafizică a lumii.

Schimbul de ipostaze („Ies dimineața în pragul casei/ și încep să mă caut./ Pe unde oi fi eu în lumea aceasta?/ Sunt zile în care nu mă găsesc deloc./ Te pomenesci că nici nu m-am născut, îmi zic./ Aș fi putut să aflu asta de la mama./ dar ea s-a ferit să-mi spună./ pesemne ca să nu mă supere./ Cum nu mai am pe cine să întreb acum./ îmi văd./ așa nenăscut cum sunt./ mai departe de viață.”) este interior, are loc în profunzimile ființei, în subteranele ei, la nivelul conștiinței, cu toate straturile ei, ține de modul personal de a-și asuma aventura conștiinței.

Opțiunea finală („Zic să mai încercăm./ Să nu ne dăm încă bătăuți./ Unul dintre noi/ Va reuși în cele din urmă/ Să învingă moartea!”) nu este atât personală – poetul/eul ca învingător, ci una universală, care-l integrează condiției umane. Omul este, prin condiție individuală, pieritor, efemer; umanitatea/ omenirea, însă, este eternă.

Ideatica poemelor se întoarce spre reperul inițial, primul semn lăsat de poetul Ștefan Mitroi pentru a releva partea de lumină a ființei sale, aceea prin care poate fi cunoscut de celălalt, semenul său: „Om de pământ./ asta sunt!/ Rudă bună cu cerul./ asemenea pasărilor, vântului, ploii...”.

Poematicul este acompaniat de reflectările plastice ale artistului Mircia Dumitrescu. Limbajele se intersectează și, din dialogul lor, rezultă un corp perfect, o *epica magna*, în care poetul și pictorul se regăsesc, fiecare cu sensibilitatea, cu gândirea lui artistică.

Pentru poetul Ștefan Mitroi, *Om de pământ* este volumul care-i atestă din plin urcușul pe muntele propriu. El este un Sisif fericit: și-a cucerit Everestul.

1. Ștefan Mitroi, *Om de pământ*, Ilustrații de Mircia Dumitrescu, Editura Junimea, Iași, 2026.

Profil liric

Ana Ardeleanu

locul de bifurcație

am de corectat lucrările inimii
am de corectat lucrările creierului
toate greșite
rezolvate de un elev neștiutor
corigent la manualul logică
dar și la cel de amor
scrise într-o limbă
nefericit îndepărtată de esența lor
unde nu există chemare nici răspuns
dar nici ecou care să aducă înapoi
mesajele de înțelepciune
pentru a fi puse ca semne de carte
între creier și inimă
locul de restrîște de bifurcație
pe unde se rătăcesc bicicliști
ridicând umerii neputincioși
la întrebarea mea
pe care urechile cu cercei de diamante
au refuzat-o
văzându-mă corectând lucrările inimii
și-ale creierului
nu cu pixul roșu
ci cu firul de sânge al unui poem tragic
care nu folosește armele de luptă
doar umbra lor proiectată pe nisip

mintea

îndepărtează toate personajele
cărora le-ar fi putut spune tată
le-ar fi putut împrumuta
veșmintele care o îmbracă
focul din inima ce a arde
fără a elibera dioxidul de carbon
doar câteva fire luminoase
cu ajutorul cărora ar putea coase o iie
sau un alt obiect care să reprezinte
zestrea omului de mîne
și totuși mintea nu face niciun rău
doar sperie graurii
predispune luna la nopți cu vampiri
scrie vântul cu litere de tipar
acolo unde găsește o coală de hârtie albă
atingând maximum de adevăr
în declarațiile sale
să fie doi ca să se apere de atacatori
de dăunători de ispite
și de negrul pus în aripile ciorilor
care întotdeauna
încep și sfârșesc anotimpurile
cu brio

poezia privește prin ochelarii mei

nu știu ce să mă mai fac cu poezia
o am zi și noapte în minte
nu-i cunosc intențiile
preferințele, gusturile
uneori ciudate
ce penetrează miezul luminii

dimineța face baie nud
în marea din inima mea
pescărușii își duc aripa la ochi rușinați
ziua toată se pregătește temeinic
pentru a pune cătușe pe mâinile nopții
după ce infractorii săi i-au rupt florile
nici poezia nu este în siguranță
simțind în coastă, ca pe o săgeată
intențiile lor de furt

acum privește prin ochelarii mei
oare câte stele vede și câți bărbați hotărâți
să le prindă mijlocul în cleștele de fier
al admirației și fermității

în trenul care circulă
pe calea ferată a imaginației lor
alți călători nu mai urcă
pentru a duce poezia într-un loc sigur
unde muritorii nu ajung niciodată

înlăuntrul meu e un pescar

tot satul s-a trezit de dimineată
cu dorința de a vedea miracolul
bucurându-se de rămele rămase
ele fiind dovada că există undeva pământ
care să le fie casă primitoare
eventual un tărâm al fericirii
dicolo sau dicoace de apa vieții
unde pescarul din mine
își ține picioarele

să nu fugă să nu mă abandoneze
să nu aibă destinul lui Iona

îmi privesc ochii

îmi privesc ochii
te văd planând în noaptea lor
ca într-o lumină impură
Dumnezeule drag
de ce nu ne unești aripile
depinde doar de tine
picătura noastră de existență
pe care se carbonizează clipa
nu știm câtă depărtare ne-ai pus în aripă
cine stă cu coatele pe catedra magistrului
și câtă temeinicie există
în cele spuse de el
pe pământ
îți privesc ochii
ca pe un buletin de știri
cei ce mărșăluiesc
și-au pierdut șirul potență și tălpile bocancilor
au străbătut sahara voinței
cu gândul la floarea meridională
și la patosul celor ce dansează în jurul ei
în numele fericirii

mi-e frică de Dumnezeu

și de propria biografie
de petrecerile în privat
care îți cos cuvinte cu fluturi de albul pielii
mi-e frică de unghiul cotului ce nu se mai deschide
nu murmură propoziții și fraze în acțiune
nu simulează mișcarea ca de cobră
a instinctului vanitos
totul rămâne încremenit între da și nu
orice negație în plus ar înclina balanța
iar subiectul ar cădea
dând senzația că niciodată
nu se mai luminează de ziuă
de frică nu scapi
așa cum nu poți scăpa de ziua și anul nașterii
tatuare cu roșu pe corpul tău
cu rol de agent dublu
expert în spionajul tuturor gândurilor
unele dintre ele dorind să te afle între flori de nalbă
pentru a te declara înger
împușcându-te cu dragoste
în ochii celor ce nu vor să audă fâlăit de aripi
lângă inima lor

poezia de joi

este suplimentul de înțelepciune primit
după ce gurile au încetat să vorbească
sentimentele stau precum albatroșii
înseninând clipa de răgaz
care și-a înșușit toate armoniile

poezia de joi pare un testament
ce-ți lasă lumea
dar nu îți garantează cearceafurile ei spălate
nici corpul care le mângâie cu o floare de nufăr
nici buzele ce sărută ca pe un idol
mesajul parfumat
ea îți acoperă cu frunzele palmelor
refluxul de seară
filtrul inimii separă emoțiile
și le dă pedeapsa trăirii nemuritoare
în urechi îți aduce zgomot de aripi
când îngerii trec cu viteză prin aer
urmăriți de radarul gândului tău

omul e om

gura a amuțit
nu se simte în largul ei
fără cuvintele gemene
ce au determinat o naștere grea

omul se așază pe pragul dintre vârste
acolo își menține echilibrul
are opinii aspre,
ca o țesătură din păr de cămilă
efectul ei pe picioarele cu pielea albă
este acoperit de poalele femeii ce îl urmează,
schimbând
la un moment dat,
rolurile, textul și stratul de ozon
care le hrănește plămânii,
îi împrespătează
ascunzându-le în mânecă
un trifoi cu patru foi
pentru a le da vești despre norocul
ce s-a atașat prea mult de ei
și-acum nu mai vrea alți clienți
până când aceștia nu-și dovedesc virtuțile,
escaladând zidurile de apărare
ridicate de frica morții,
ce nu și-a pregătit buzunare de rezervă
pentru bunurile furate

spionajul de noapte

după ce mi-ai descheiat
nasturii de la cămașă
ți-am arătat inima
și-ai plâns

lama lunii pline
pe care o țineai în mână
era o amenințare
precum și culoarea
pe care o strângeai în pumn

clienții nopții se adunaseră să o vadă
să-i dezbrace corsetul
și să-i traducă dorințele
într-un limbaj
regăsit în câteva poeme de dragoste
de care mâinile nu se ating
cum nu ating nici desertul de ciocolată
al zilei de mîne
nici cel al copiilor ce și-au mutat
ziua de naștere în calendar
cu un rînd mai sus
în ochii ce ne bănuiesc
și ne acuză
de ceea ce se numește
spionajul de noapte

un simplu fior

am să mai tai din părul
exagerat de lung
al nopții
prea multă culoare neagră curge din el
lăsând urme pe alba pernă
în care s-au cuibărit doi lilieci
și-o tristă amintire

părul tăiat îmi intră pe sub guler
tu mă arăți oglinzii
iar ea mă vede ca pe o mică scorpie
ce răpește lucrul altuia
mai ghinionist
rămas cu strâmbătura mea pe chip
și-acum nu mai primește vești pozitive
nici urme de vânt nu rămân pe haina sa
plină de părul nopții tăiat
după două măsuri
una cu talpă de copil
iar cealaltă cu haina prea largă
pentru a putea alerga prin rai
după îngeri

Critică literară

Nicoleta Milea

Gustul și aroma poeziei

Începând din 2017, Editura Neuma ne-a prilejuit în fiecare an una dintre cele mai plăcute și reconfortante întâlniri cu poeți din Filiala București – Poezie, în cea mai flexibilă și inspirată accepție a cuvântului. Au apărut până acum antologiile: *Ce stradă e asta?*, 2017; *București – dincolo de timp*, 2018; *Noaptea, statuile întineresc*, 2019; *Orașul. Amintire și uitare*, 2022; *Deasupra orașului este cerul*, 2023; *Orașul între sunete și tăcere*, 2024; *Orașul și prietenii*, 2025.

Propunerea anului 2026, *Gustul și aroma poeziei*, a fost îmbrățișată de 64 de poeți, din generații diferite, aici, în ordine alfabetică: Flavia Adam, Mihaela Aionesei, Elena Armenescu, Lazăr Avtam, Gabriela Ana Bălan, Daniel Bănulescu, Laurențiu Belizan, Mihaela Roxana Boboc, A.T. Branca, Romulus Brâncoveanu, Valentin Busuioc, Teo Cabel, Liviu Capșa, Florentina Chifu, Petre Ioan Crețu, Angi Melania Cristea, Rhea Cristina, Evelyne Maria Croitoru, George Daragiu, Sorin Despot, Simona-Grazia Dima, Dumitru Ion Dincă, Viorel Dinescu, Emil Dinga, Dan Dobre, Marian Dragomir, Miruna Drăghici, Any Drăgoianu, Marin Dumitrescu, Carmen Focșa, Mihail Gălățanu, Ioana Greceanu, Lidia Lazău, Eliza Macadan, Constantin Marafet, Ștefan Vida Marinescu, Vasile Menzel, Nicoleta Milea, Victoria Milescu, Marian Neguțu, Iulia Nicolau-Crețu, Mihaela Oancea, Dana Opriță, Costinel Petrache, Daniel Pișcu, Vasile Poenaru, Elena Liliana Popescu, Lucian Rădulescu, Ana Săcrieru, Ana Săndulescu, Mihaela Stanciu, Nicoleta Stăvărache, Stoian G. Bogdan, Passionaria Stoicescu, Ion Bogdan Ștefănescu, Mircea Teculescu, Cosmin Andrei Tudor, Eugenia Țărălungă, Corneliu Vasile, Nina Vasile, Mihai Vasilescu, Varujan Vosganian, Horia Gârbea.

Ca toate celelalte, și volumul de anul acesta a fost coordonat de Horia Gârbea, Președintele Filialei București – Poezie a Uniunii Scriitorilor din România și a văzut lumina tiparului la Editura Neuma - editor: Andreea H. Hedeș, coperta și DTP: Gelu Iordache. A apărut cu sprijinul Casei de Cultură „Ion Luca Caragiale” – Ploiești, director: prof. Marian Dragomir.

După un „Scurt cuvânt de început”, semnat de Horia Gârbea, „Cuvântul editurii” i-a revenit scriitoarei Andreea H. Hedeș – Președinte al Asociației NEUMA Plus.

Captivant realizată, într-un stil complex, care dă frâu liber imaginarii fiecărui poet, antologia se poate citi, în mare parte, ca „variațiuni pe aceeași temă”, dar și pentru caracterul universal al erudiției creatorilor. Ingenioasă înțelegere a *afliții* în și între planuri diverse, a identificării asemănarilor, deosebirilor, analogiilor, particularităților, dar și a unității, în pofida diversității reale a planurilor (cine ar nega-o?)

În total, *Gustul și aroma poeziei* ilustrează măsura vocației literare, ineditul poemelor în care creatorii dezvoltă cu dezinvolură tema propusă și motive integrate în tipologii variate.

O diversitate bine asumată, generând sensuri noi, în tonalități diferite, despre poet și poezie, despre destin și straniețate vieții, despre ce definește scrisul, despre intemele resorturi care animă creația, despre vizibilul și invizibilul structurii binare a poemelor amestecând, uneori versul inspirat cu cel pur declarativ.

O necesară incursiune în integrarea temei propuse ne întoarce cu fața spre trăirea imediată, ca un simbol al frumosului, în deplină consonanță cu dănuirea sentimentului care înobilează ființa umană. Poezia emanată nu este aici numai a stărilor, ci și a tainelor vieții. Autorii nu rămân la detalii exterioare, ci ne conduc spre înțelesuri profunde. Gustul și aroma, oglinindu-se unul în celălalt, nu se condiționează, ci amplifică senzații olfactive care se tocesc într-o sinestezie miraculoasă, câștigând interesul cititorului prin imaginea permanentei devenirii, mereu evidențiată.

Pornind de la titlu, *Gustul și aroma poeziei*, antologia oferă cititorului spațiul real al unei lecturii deschise tuturor posibilităților de interpretare și care ar putea purta în ele nucleul unor noi tălmăciri. Poemele poartă pecetea, uneori, simplu, a unui singur cuvânt, exemplu: „Arte” (Gabriel Burlacu); „Poetul”

(George Daragiu); „Poem” (Simona-Grazia Dima); „amicii”, „dimineața” (Marian Dragomir); „Aromă” (Miruna Drăghici); „Compoziție”, „Expediția” (Ștefan Vida Marinescu); „Impăcare” (Nicoleta Milea); „Poezia” (Victoria Milescu); „Jack”, „premoniție” (Marian Neguțu); „reconstituire” (Costinel Petrache); „Poezia”, „Poetul” (Passionaria Stoicescu); „Acru” (Mihai Vasilescu); „dimineața” (Horia Gârbea).

Alteori, jocul perspectivelor domină viziunea sugerată de titlu. Ambiguitățile, ambivalențele, dedublările de tot felul care derivă dintr-un asemenea perspectivism conferă poemelor un farmec ingenios și incitant: „poemul e un foc cu gust amar” (Flavia Adam); „Mă leg cu lanțuri de poezie” (Gabriela Ana Bălan); „Fii de zei” (Elena Armenescu); „Furtuna de cărămizi” (Daniel Bănulescu); „Cineva spunea că” (Mihaela Roxana Boboc); „Cineva dintr-o galaxie îndepărtată” (Romulus Brâncoveanu); „Vise cu miros de verde” (Florentina Chifu); „Poezia are gust de început” (Petre Ioan Crețu); „ContraPoezie” (Angi Melania Cristea); „Tragica tortură de arome” (Dumitru Ion Dincă); „Pluul poeziei” (Emil Dincă); „Locul în care rămân” (Marin Dumitrescu); „Devenire (întru poezie și nu doar)” (Carmen Focșa); „În geam bătea fix ora plecării” (Constantin Marafet); „Tractatu aflata setina” (Vasile Poenaru); „Neputința de argint” (Ana Săcrieru); „Disciplina e singura formă acceptabilă de liniște” (Ana Săndulescu); „Aromo-poezia (terapia prin poezie)” (Nicoleta Stăvărache); „Sunt zile” (Mircea Teculescu); „Mereu să te întreb” (Corneliu Vasile); „Emoția unui viitor care a fost” (Nina Vasile); „Portret de bătrân orb” (Mihai Gălățanu); „numele tău” (Liviu Capșa); „Iubesc mirosul de poezie” (Rhea Cristina);

În relație cu conținutul, titlul este marcat uneori ca o interogație, „Cu sufletul legat la ochi alergam./ Căutând înfrigorat/ să cuprind distanța dintre/ Tu și eu./ Știu că neînțelesuri târzii/ Se vor ruga la aerul desfrunzit/ Și se vor îngropa în timp/ Îmi scâldam înțelesurile/ În tine./ Și tainele și visele./ Apoi îmi sugrumam ecoul...” (Evelyne Maria Croitoru, *Dece?*)

Alteori, titlul, ca o exclamație triumfătoare adresată poeziei, cu toată forța capabilă să transfigureze realitatea, să modeleze universul în conformitate cu voința autorului: „Cum aş putea să ui uit iubirea noastră.../ Fără de tine și sărac și mort/ Aș fi umblat prin lume ca stafie/ Așa mai fericit ca mine nimeni nu-i/ Nici mai bogat, mai viu și desfrănat/ Tu, felul meu de a fi, tu poezie!” (George Daragiu, *Tu, poezie*).

O întreprindere temerară, de a preschimba semenii, dar și pe sine însuși în roșire, când poetul se substituie determinării oricărui timp și oricărui om al cuvântului identificăm într-un poem al cărui titlu preia numele antologiei: „Sub povara zăpezii mugurul tace./ Nu strigă, nu cere, adună lumină./ La fel și eu. Închid ochii. Aștept./ Îmi cresc frunze. Sunt creanga/ floarea, rodul. Sunt pomul/ care se rostogolește rotund –/ un măr ionatan rostogolit de zei/ din Valea plângerii/ direct la tine în odaie./ Hai, mușcă să simți gustul/ și aroma poeziei mele de azi.” (Mihaela Aionesei, *Gustul și aroma poeziei*).

Poeme care, exercitând o impresie neașteptată asupra imaginației, rețin atenția și stimulează reflexivitatea cititorului, incitându-l să caute ecouri și sensuri noi vieții simțite și mărturisite, dobândesc înalte efecte estetice prin mijlocirea liricului: „Primul gust pe care l-am/ simțit când am început/ să scriu poezie (de dragoste)/ a fost imaginea actriței/ care o interpreta pe Elena din Troia/ ...Erau gusturi dificil de descris/ dar toate aveau aroma mirifică/ a mirabilei creaturi care e femeia femeie/ pe care o ghiceam și o stăpâneam/ ca pe un parfum dumnezeiesc/ și care, apoi, peste ani/ s-a clarificat, tare, tare de tot/ așa cum se clarifică cu greu portretul cu aroma Mona Lisei – Gioconda/ lui Da Vinci/ care e Poezia” (Daniel Pișcu, *Poezia, gust și aromă*).

Fuzionând conceptul abstract al lucrurilor cu lucrurile înseși, printr-o inedită acțiune constructivă, numai poetul restabilește legătura emoțională între simțire și trăire,

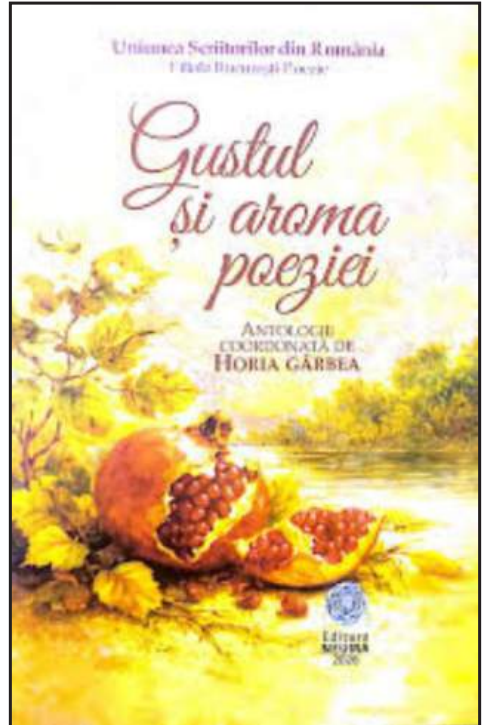
între trăire și cunoaștere artistică, revelându-i adevărul existențial, descoperindu-i sensul, ca formă finală a înțelepciunii omenești în lupta ei nădăjduită cu absolutul: „De ce fierbe copilul în mămăligă?/ nu era o poezie/ dar abia citind-o pe Aglaja Veteranyi/ cum îmi spusese în treacăt Nora Iuga/ am înțeles/ de ce gustul/ de ce aroma/ de ce textura/ de ce orizontul/ de ce dincolo de simțurile noastre ordinare/ avem niște simțuri cardinale/ pe care doar poeții le pot avea/ de ce poezia este atotcuprinzătoare/ dincolo de genuri/ ea e infra/ hiper/ meta/ un fel de abreviere a infinitului/ cât să încapă într-un copil/ chiar dacă/ uneori/ scriptic sau faptic/ copilul fierbe în mămăligă” (Eugenia Țărălungă, *cât să încapă*).

Cu sensibilitate și dăruire, depășind pe aceea a gestului concret, conștient de misiunea lui, poetul meditează asupra condiției, ca și asupra artei, smulgându-i naturii proteice dobândite sale daruri, fecundând deopotrivă suflul generos al Poeziei: „cine are urechi să audă/ și cine are ochi să privească –/ poemul e aidoma nopții/ din care se varsă cântând.../ veniți cei flămânzi bucurați-vă/ de mana prăvălită din cer/ veniți umpleți-vă trupul/ cu miezul ei sfânt// veniți cei însetați și sorbiți/ suflarea acestui poem/ și vă zic/ că nu veți mai înseta/ niciodată” (Flavia Adam, *poemul e un foc cu gust amar*).

La o lectură orientată spre descoperirea virtuților artistic-literare, identificăm cum, delectabil, liricul izbutește în conjuncția viziunii cu elaborat-rafinatul: „Cuvântul doarme liniștit ca după descântec./ Prin mintea mea trece o mamă cu poetul în pântec./ Are câte un somn pentru fiecare cuvânt/ Risipit de durere în vânt. Când se va naște pruncul (...)/ Se va spune că lumea s-a sfârșit pentru Mine/ El e poetul care vine să facă alta mai bună în loc/ Vând pe arginți un proroc mă leg cu lanțuri de poezie/ În final e doar un poet, poate visa, poate spera/ Orașul îi va pune covorul roșu la picioare/ Se va naște fericit, nu știe că e trist și că doare/ Să ducă pe umeri poezia furată din moarte./ Eu scriu mai departe.” (Gabriela Ana Bălan, *Mă leg cu lanțuri de poezie*).

Lirismul pur, valorificat prin asumarea perspectivei profund subiective a eului creator, la care contribuie imaginile insolite, asocierile neașteptate, dau seama despre profunzimea ființei, într-o perpetuă regenerare a sentimentelor în eternitate: „Căerul leagă păsările la ochi/ să aleagă ele țara unde se va naște poetul cu stea/ în frunte/ o întreb: ești de aur sau mi se pare?/ nu mă alunga, nu-mi spune să vin și mâine/ stau neclintită până îmi scoți cuiele/ după care te învăț să dansezi pe sârmă./ pe țigla încinsă/ tu cu toate cele la vedere, împare și inalienabile/ interzisă, insolentă, lăudată până peste puteri/ ca ceva ce dispare și apare când nu te aștepti/ ca ceva sau cineva care trebuie neapărat salvat...” (Victoria Milescu, *Poezia*).

Tonalitatea poeziei reflectă diferite stări poetice, de la recunoașterea adusă divinității, până la sursele și esența lirismului: „ca să înțelegi că poezia are viață/ fiecare Cuvânt intră în inimi/ ca un burghiu și sparge piatra/ puțin câte puțin/ până carnea începe să crească/ iar sângele țâșnește brusc (...)/ și dacă poezia nu este a mea/ viața nici atât/ aerul/ apa/ copacii aceștia/ care au prins rădăcină la Cuvântul Lui” (Any Drăgoianu, *Poezia mea nu este a mea/ ci a Lui*); „și mă rog, mă rog și deodată descopăr/ uitarea în interiorul unei îmbrățișări –/ acea pașnică și tainică și rodnică alchimie –/ gustul și aroma poeziei, ce altceva?” (Mircea Teculescu, *Sunt zile*); „Ce straniu – să tot știți în ceață o răsuflare fierbinte/ Să te simți privit fără să bănuiești/ Tocmai când credeați că ai găsit/ într-un târziu cuvântul/ Care deschide porți nelumești...” (Carmen Focșa, *Devenire (întru poezie și nu doar)*); „O! Ce tragică tortură de arome/ Sub voalul ingerului dintre ploi/ Cohorte de albine bocitoare/ Mănu leșia vrejurilor moi/ Spre o alcătuită îndurare.” (Dumitru Ion Dincă, *Tragica tortură de arome*); „De prânzurile savanțelor colegi nu se mai rușina/ prin comparație, al său era, se pare, altfel./ dar cât de parfumat și viu!” (Simona-Grazia Dima, *Poem*); „ah, istorie troiană, cum înalți tu rugăciunile spre cer/ și-mi despați zborul de cuibul stelelor

mărunte./ când numele tău, în buletinul nou, s-a transformat/ precum apa în vin, în numele meu: te iubesc fără prescripție medicală, atât, pe toate paginile.../ și tu fluier!” (Constantin Marafet, *În geam bătea fix ora plecării*); „Ah, Poezie, cutră dulce, scuipă-mi în suflet și/ mi-l smulge./ că rob fi-e cel ce te cunoaște.../ Pupa-ți-aș pulberea din moaște!” (Passionaria Stoicescu, *Poetul*); „Poezia nu este decât iubire din iubire./ armonie din Armonie, extaz din Extaz” (Elena Liliana Popescu, *Iubire din iubire*); „Metodic vorbirea depune pe frunți/ Zăpada de reguli, sintaxa de munți./ Rămân stări de lucruri ascunse în munți./ Și gânduri eterne gem demn sub rindea./ Greu joc de limbaj se citește pe frunți./ Și lungi orizonturi vuiesc în ocean./ Iar starea de lucruri nu este noian./ Ci înțelepciune schimbată în stea.” (Vasile Poenaru, *Tractatu aflata setina*)

Indemnul la reflecție, atribut esențial dus pe planul proiecției literare, își are uneori sorgintea în obsesia ființei vii, fragilă, evanescentă, totodată, cu gândul la poetul care poate suporta orice: „poezia viitorului este un secret închis/ într-un poet sinucigaș/ mâna care scrie este o mână cârlig/ nimic nu rămâne neagățat/ ... în poezie nu există viață/ doar poeții înspăimântați că nu mai pot scrie.” (Ioana Greceanu, *Un poet poate suporta orice*).

La polul opus, un fel de ironie caldă își dă mâna cu spiritul ludic, căci limbajul poetic este în același timp univers lingvistic ce se creează pe sine: „poezia se fofilează prima – scorpia/ urcă pe bibliotecă și mijeste ochii mieroș:/ nu ai mai călcat pragul anticarului./ un rățoi n-ai ținut și tu cu privirea.” (Sorin Despot, *o casă nouă @mădi marin*).

Indiciul unui acord cu timpul și cu dominantele superioare ale acestuia este poezia tinerilor, realmente convingătoare, prin atitudine, prin viziune și stil: „poemul nu se scrie, se dizolvă pe limbă./ ca un cub de zahăr/ furat din buzunarul unei dimineți// nu e artă/ ci foșnet al sângelui/ gust al unei amintiri viitoare/ sau al unei ploii...” (Mihaela Oancea, *între foșnet și fință*); „cât eros se revărsă în natură/ sublimul vegetal e inspirat/ te sortează toate ca-ntr-un clip/ nu-i ieri nici azi nici mâine timpul// și-n ploaia asta toți poeții simbolisti și dadaști și/ suprealisti/ par că se-aud.” (Stoian G. Bogdan, *Mai bogată ca vara*); „Ce este mai ACRU?/ Oțetul băut pe stomacul gol/ sau/ Acceptarea înfrângerii” (Mihai Vasilescu, *Acru*); „cafea, vin, flori de liliac./ cadaverină, putrescintă, amoniac./ singuratec, iubire./ ordine și haos./ ...umori de tot felul./ urât, frumos, bine, rău./ gând și mișcare.../ ca o lege imuabilă/ poezia:/ media ponderată a tuturor celor de mai sus” (Cosmin Andrei Tudor, *Ars poetica*).

Îmi place să cred, și cred cu toată convingerea, că orice creație lirică autentică este, în fond, *vocea* poetului a cărui vână lirică este alimentată din belșug, de ineditul univers al metaforei, oferind catharsis, dincolo de vreme: „eu știu că într-o zi largurile se vor strămta/ și corabia/ se va sfărâma între stânci/ atâtea versuri se vor scufunda deodată cu mine/ și poeziilor pe care n-am să mai apuc să le scriu/ le cer iertare.” (Varujan Vosganian, *Poemele mele nescrise*).

Mereu același și mereu altul, poetul rămâne un simbol pentru o entitate cu mult mai rară, Sirius: „astăzi e doar începutul unei alte/ încercări de a mărturisii” (Horia Gârbea, *dimineața*).

64 de poeți dintr-o filială! Sunt mulți? Sunt puțini? Ei au ales *Gustul și aroma poeziei*!

Profil liric

Alexandru Cazacu

Muzica lui Billie Holiday

O amiază chemată la țarm
de ruinele castrului roman
unde vrei să împaci
iubirea de oameni cu uitarea de ei

Ca un tăiș al ghilotinei aceast sfârșit de zi
care desparte în două
câmpia din jurul orașului
iar muzica lui Billie Holiday
se rostogolește prin spațiul istovit
al unei camere de hotel
unde geamurile nu se pot deschide
nici măcar până la jumătate
În marmura zăpezii se ascund statuile
Clipa cea lentă ni se așează pe inimă
ca un însemn pe scut
iar aura leopardiană a tablourilor
fac din tresărirea mâinii tale
loc de plecare și loc de întoarcere

Ultimul vaporetto

Acest Februarie ca o patrie adoptivă
unde migratoarele revin în dezordine
în cea mai frumoasă piață a lumii
când *aqua alta* așteaptă semnele
unui orgolios contondier
și pe glafurile ferestrelor pescărușii
complotează seniorial
Însingurate gondole rămân legate la ponton
ca niște umbre ținute peste umbrele noastre
Golul crește în cărămizile zidurilor lovite de
valuri
și niciun carnaval nu va tulbura absențele
ce se întind peste arcele podurilor
Culorile au ostenit blând în tablourile palatului
ducal
Luminozitatea lucrurilor suferă demn
și briza serii se împiedică de lucruri
Cercurile unor vechi întâmplări
închid perimetrul sestierelor
unde ultimul vaporetto aduce amiaza
străpunsă de verdele ochilor tăi

Un attrape l'oeil

Peisaje și metamorfoze
din orașele sudului
un *attrape l'oeil*
învelite-n chipul schimonosit
al primelor zile de Ianuarie
cu vegetația lăsată-n iarnă
unde amiaza nu întârzie și nu se grăbește
și totul devine un compromis
cu visele diurne ale existenței
când pierzi și totul trebuie luat de la capăt
și nu mai vezi acel capăt
doar cablurile de oțel care susțin
rețelele de telecomunicație
și distanța de la un adevăr la altul
Îngerii pe care îi fac copii aruncându-se peste
zăpadă
mimând cu brațele lor zborul
aplanează conflictele din biografii
iar lumina serii căzută peste
grădinile dintre blocuri
pare un zid dintr-o mănăstire albastră

Liniștea și neliniștea

O iubire este orice altceva
decât o conversație despre iubire
atunci când verbele rămân agățate în aer
precum liliecii în peșteri
și un fel de lumină devine liniștea și neliniștea
în care aduceam laude zilei trecute
și iluziilor mai mult de jumătate adevăr
citind pagini despre simțul de permanență al
civilizației

Soarele la asfințit coboră din oglinda
aflată pe peretele de vis-à-vis și pictează odăile

Arpegii preclasice răsună-n difuzoare
Stele abia apărute stau lângă obrazul femeii
ca niște cercei de aur
și ninsoarea cade încet
peste grădinile în care ai fost sau nu
anul trecut la Marienbad

Martorii

Diminețile ne iau în cătare
când nu avem nimic de dovedit
sub ceața lunii Februarie
dincolo de confesiunea
devenită act de supraviețuire și solidaritate
ce ne-a schimbat fără a deveni alții

Unde sunt martorii ne întrebăm
când fiecare dintre noi ar putea depune mărturie
iar reproduceri cu inimilor noastre
au devenit un ornament decorativ
Emisiunile din *prime-time* explică mersul lumii
și cum se imprimă obiectelor pictate o a doua
natură
„*Da*” este răspunsul la toate întrebările
precum iarba fiarelor pentru încuietori
aici în locuința de la demisol
al unei clădirii reprezentative
pentru arta de la 1900
din estul continentului numit Mirare

Ianuarie la Treviso

O taină fără rest
relicvele acestei seri
dincolo de zidurile unui palazzo
peste care apasă amintirile posibile
când o pulbere de aur
acoperă ferestrele trifore
și lumina se destramă
ca o țesătură veche pe care cineva a scris
cum la marile serbări cei buni se apropie
iar cei și mai buni se îndepărtează

Din când în când o pasăre
se avântă în piața centrală lovind trecătorii
ca și cum ar căuta o ușă secretă
Alți ochii se deschid în ochii fiecăruia
prin logii senioriale
Pe străzi stau întinse
aripile violacee ale unui înger
iar privirea lacomă a iernii
se adună-n chipul
unei statui de Antonio Canova

Dimineața de azi

Dimineata de azi desprinsă de propriul trecut
precum un sezon ivit din tăcerea altuia
Înveșmântată doar în pardesiul meu
incerci la pian o suită de Edvard Grieg
în spațiul tot mai excedentar al mansardei
când sunt prea multe amintiri
pentru două inimi
salteaua de pe parchet
ne privește vorace
iar cuvintele spuse a doua oară
se frăgezesc în povești fără note de subsol
O liniște venită din alt veac împrăștie
cenușa vechilor cetăți prin piețe
Nucii din livada de peste drum
par a fi schelețele
unei populații primordiale
iar securea lunii încă prezentă
în geamul deschis
ne amenință și ne salută

Al doilea anotimp

De acum primăvara rămâne prizonieră în inima
lăstunilor
Meridianele se îndepărtează și revin
mai iertătoare ca nicicând
Feriți albastre ne priveghează
ca pe niște vinovați ce-și ispășesc culpa
Amiaza se împarte în bucăți de vitraliu
precum darurile pentru trecătorii fericiți
Un limpede orizont va consemna
faptele trandafirului în acest al doilea anotimp
Câmpul de iarbă este blana unui animal adormit
Ceasornicele nu își mai amintesc ora
Ca de un braț nevăzut par mângâiate fructele
În depărtare orașul pare anticamera unui nesfârșit
lapidarium
Elitrele insectelor sunt însemnele unui nou alfabet
și ochii telescopici ai melcilor scrutează
fără grabă trecutul

Zile de Mai

Nesfârșitele zile de Mai
ca un scris mărunt
descifrat în vechile incunabule
cu distribuția echitabilă între roșu, verde și alb
dincolo de ore recuzate
și de cimentul norilor
când un astru tremură pentru noi
în spatele fiecărei promisiuni
Stâlpii de înaltă tensiune
zăriți din goana trenului
par niște imenși crucificși metalici
care despart dreptatea de dreptate
Sângele se încheaga în venele degetelor
și-n arheologia cuvântului împreună
Columbofilii trimit lungi scrisori de încurajare
iar tipătul păsărilor ne face să credem
că putem fi fericiți în liniștea aflată dincolo
de alaiul sărbătorilor galante

Ora solemnă

Este ora solemnă la care lucrurile din jur nu pot
exista
decât amintindu-și de începuturi
când amiaza își recunoaște înfrângerea ieșind din
orizont
iar viorile cheamă și îndepărtează tăioasa
singurătate
Cruci de zăpadă adormite sunt astăzi intersecțiile
Cocorii vâslesc trăgând după ei cețuri
Un văzduh de aur crește în trupul prigoțiilor
Dealurile sunt cochiliile unor melci uriași
Corăbiile argonauților rămase pe miriști
cu sufletul agățat de catarg
Este ora solemnă când oriunde ai pleca
va fi ca și cum ai străbate
orașul apărut într-un vis de Septembrie

Istorie literară

Stan V. Cristea

Constantin Noica. O biografie critică și politică

(Continuare din pag. 3)

lui Noica de a întemeia „o școală în care să nu se predea nimic” și în care „câtiva tineri ai lumii să vină acolo spre a se elibera de tirania profesoratului” (p. 135), ceea ce și reușește până la urmă, locul ales fiind pădurea Andronache, din nord-estul Bucureștiului, unde găsește o casă care-i plăcuse. Aici se mută împreună cu familia, aduce și biblioteca pe care i-o lăsase în grijă Mircea Eliade la plecarea din țară și organizează, împreună cu Mircea Vulcănescu, Alexandru Dragomir și Mihai Rădulescu, întâlniri și serate filosofico-literare, la care participă constant și orientalistul Sergiu Al-Gorge.

În continuare sunt clarificate unele dintre aspectele biografiei noiciene, în contextul social-politic de după război: în urma reformei agrare, tatăl său rămâne doar cu 50 ha și moare de inimă rea în 1946, în același an moare și sora sa Adina, astfel încât singurul moștenitor este Constantin Noica. În 1946 este arestat Mircea Vulcănescu, iar Noica se denunță, ca moșier și legionar, însă auto-denunțul este clasat de autorități. Noica și Wendy divorțează și vând casa de la Andronache unei vecine, cu condiția să le permită să rămână într-o singură cameră. În aceste condiții, Noica donează lui Sergiu Al-Gorge biblioteca de indianică a lui Mircea Eliade. I se confiscă moșia, este ridicat și i se stabilește domiciliu obligatoriu, el alegând Câmpulung; în felul acesta, lumea lui se prăbușește. La Câmpulung, o cunoaște pe Mariana Nicolae, fosta noră a lui Pavel Paul, văduvă de război; găzduiește mici întruniri culturale, citește integral în germană pe Goethe și Hegel, lucrează la cartea *Anti-Goethe*, se mută cu soția și fiica ei în Vila Luca, unde au loc întrunirile cu prietenii, vorbindu-le despre Hegel, iar în anii 1955 și 1956 scrie *Povestiri despre Hegel*. Prima versiune conținea trei capitole despre trei figuri celebre – Don Juan, Don Quijote și Ignățiu de Loyola, care sunt eliminate în a doua versiune, aceasta având personaje generice. Mai departe, sunt evocate plecările lui Noica la București, unde locuiește de cele mai multe ori la Nicolae Steinhardt și trece adesea pe la vârul său Mircea Casassovici. Tot acum o cunoaște pe Anca Ionescu, pentru care face o pasiune erotică, aceasta începând să-l viziteze la Câmpulung, concomitent cu schimbul unor scrisori de dragoste, încât pentru Noica apare planul unei inevitabile despărțiri de Mariana. La 50 de ani, este cuprins de febra lecturilor din Goethe și Hegel, iar pe seama Ancăi Ionescu, își descoperă sexualitatea debordantă; în acest context, întocmește pentru Anca un rezumat al scrierilor lui interbelice, sub titlul „Note pentru Ana Magdalena” (titlu numai de ei doi înțeles, fiind, poate, o aluzie la caietul de partituri al lui Bach pentru soția sa Anna Magdalena). Soția sa Mariana bate la mașină „Povestirile din Hegel” și este la curent cu aventura amoroasă a sotului său. Noica se afla în vizorul Securității încă din 1954, însă urmărirea se întinde din 1957, devenind sistematică, sub numele de cod „obiectivul Dan”; alerta ar fi fost declanșată de scrisoarea primită de la Cioran (anterior, primise volumul „La tentation d'exister”). Din rețeaua de agenți ai Securității, care-l urmăreau, făcea parte și „agentul Argeșeanu”, adică soțul Ancăi Ionescu, care relatează în primăvara lui 1958 despre scrisorile primite de Noica de la Cioran, date Ancăi, spre a le copia. „Sursa” Securității confirmă și tensiunile stărnite de scrisoarea deschisă publicată de Cioran în vara lui 1958 („Lettre à un ami lointain”), al cărui destinatar nenumit era Noica; adresată publicului francez, scrisoarea este comentată, în țară, în „Gazeta literară”, de către Radu Popescu; Noica scrie un răspuns pentru Cioran, dar prietenii îl sfătuiesc să nu-l trimită în Franța, i-l trimite totuși lui Cioran prin poștă, scris de mână și semnat Dr. Noicasus (nu va fi însă publicat). În fine, traducerea integrală a *Povestirilor din Hegel* ar fi ajuns la Paris, la verișoara lui Noica; a doua variantă este trimisă de Noica la ESPLA, însă referenții editurii apreciază că „orientarea cărții este funciamente idealistă” și „nu poate fi luată în considerare”, nici dacă i s-ar fi adus „ample remanieri” (apud p. 175).

Ajuns într-o nouă etapă a biografiei sale, probabil Noica încă mai spera că, la Paris,

Cioran va găsi un editor pentru *Povestiri din Hegel*. Solicită o audiență la Athanase Joja, care însă n-a mai avut loc. În seara de 11 decembrie 1958, la Câmpulung, Noica este vizitat de patru agenți, care fac percheziții, ridică multe cărți, scrisori, documente, este ridicat și Noica și dus în arestul Securității din Pitești. În ianuarie 1959, este arestată și Anca Ionescu, sunt arestați și alți scriitori și intelectuali, printre care Dinu Pillat, Sergiu Al-Gorge, Alexandru Paleologu, Arșavir Acterian, Vladimir Streinu, Mihai Rădulescu. Noica este anchetat și bătut sălbatic, are loc o confruntare cu Simina Mezincescu, iar în iulie 1959 este mutat la închisoarea Malmaison și i se strecoară un informator în celulă. Dosarul Noica-Pillat începe să fie judecat în februarie 1960; el conținea drept corp delict un întreg raft de bibliotecă (cu manuscrise și cărți semnate de Noica, Cioran, Eliade și Dinu Pillat). Pe 1 martie 1960, în urma procesului, Noica este condamnat la 25 de ani de închisoare, 10 ani de degradare civică și confiscarea întregii averi personale; în același proces, Anca Ionescu este condamnată la 6 ani de închisoare, 3 ani de interdicție și confiscarea totală a averii personale.

Constantin Noica relatează într-o carte, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, scrisă în închisoare, dar nepublicată totuși până în anul 1990, experiența detenției și cum, la un moment dat, dintr-un calcul greșit, pe care-l va regreta ulterior toată viața, i-a livrat anchetatorului o listă cu toți prietenii săi care citiseră romanul interzis al lui Mircea Eliade, „Noaptea de Sânziene”, care vor fi arestați apoi. Alexandru, personajul lui Noica din carte, este prototipul învingătorului învins, iar în dosarele Securității se păstrează imaginea unui deținut docil, maleabil, în curs de reeducare. După o operație de ocizie intestinală, ajunge singur într-o celulă mai omenească, cere să i se aducă operele lui Marx și Engels, astfel că citește 17 volume, plus o istorie sovietică a filosofiei, apoi i se aduc reviste și scrierile lui Lenin. La un moment dat, ofițerul de caz consemnează că Noica „își recunoaște vinovăția și consideră justă pedeapsa primită” (apud p. 200). Condițiile carcerale mai blânde se datorau atât convalescenței, cât și paginilor autobiografice citite de oamenii Securității și demersurilor internaționale ale fostei soții. Peter Benenson publicase un articol în „The Observer” și avea un capitol despre el în volumul „Persecution”, unde îl compara cu Thomas Morus. Totodată, Henry Jacober inițiasse extragerea sa contra cost, însă când s-au strâns banii, Bucureștiul n-a mai vrut. Anul 1962 deschide destalinizarea țării și a vieții culturale, în general, sub semnul suveranismului național, fapt ce influențează și detenția lui Noica, deși acesta nu avea habar de ce se întâmplă dincolo de zidurile închisurii. Manuscrisele sale sunt evaluate de un specialist în filosofie marxistă, care arată într-un raport că este idealist hegelian și prea puțin marxist, dar cel puțin unul dintre texte, cu unele ajustări, ar putea fi util dacă va fi publicat și Noica ar putea fi folosit în propaganda pentru străinătate. Prin iulie 1964, un colonel de Securitate îi cere să facă o declarație care să-l incrimineze pe Cioran, dar găsește un subterfugiu și se eschivează. Eliberarea din închisoare vine pe 31 iulie 1964, iar într-o declarație din 1966, întrebând dacă dorește să păstreze un contact cu autoritățile răspunde: „în înțelesul obișnuit, de a da informații, nu; dar în înțelesul de a comenta idei, curente de opinie, sau de a spune sincer care sunt părerile mele, nu numai că primesc, dar o doresc din plin” (apud p. 212-213). De asemenea, între 18 și 20 august 1964, scrie și predă agenților peste 20 de pagini de relatări „complete” despre Cioran. Securitatea era însă neîncrezătoare în bunele intenții ale lui Noica și i se deschide dosar de verificare. După eliberare, într-un referat destinat Securității, își ia angajamentul să le rămână fidel eliberatorilor săi: „Mă simt în măsură și mă simt dator – în cazul că sunt lăsat printre oameni – să arăt ce atitudine, ce reacții, ce mentalitate domnesc în lumea noastră și în special în lumea tineretului. Făcând astfel, cred că pot contribui la armonia și buna dezvoltare viitoare a lumii noastre.”

(apud p. 222). Îi scrie soției sale câteva scrisori, primește de la fiul său Răzvan o scrisoare, în care îl informa că ar vrea să se călugărească, și dorește să scrie scrisori celor care au suferit datorită lui. Începe să scrie la o carte nouă, înmânează ofițerului de legătură mai multe referate, corespundează și cu fosta soție, de la care primește o scrisoare, actualei soții îi scrie, între altele, că prețuiește acordul ei față de filosofia lui „din când în când”, care se referă și la faptul că nu puteau fi „căsătorii” în sensul obișnuit al cuvântului. În același timp, află că în Franța i-ar apărea *Povestiri despre Hegel*, ceea ce îl determină să-i informeze pe agenți, să le transmită prietenilor francezi să blocheze apariția, iar la Securitate să își renege scrierea. La începutul lui 1965, spera să primească acte și permisiunea de a se angaja. Începe să scrie la

revista „Glasul Patriei” (de la Berlin), primul articol, *Rândurile cuiuă care n-a avut dreptate*, apărut pe 20 aprilie 1965, fiind bine primit de ofițerii Securității; ultimul articol, din 1969, *Partea noastră de cer*, este însoțit de o notă care preciza și faptul că „a fost scris cu gândul la alți cărturari români, aflați sub alt cer” (apud p. 237). La începutul toamnei lui 1965, este angajat cercetător la Centrul de Logică, în urma unui dosar detaliat, datat 14 iulie 1965 (autoarea nu dă, însă, amănunte despre activitatea desfășurată aici de filosof, unde este extrem de activ). În fine, propune Securității soluții și pentru cazul lui Nicu Steinhardt. Corespundează cu fosta soție, care îl invită să facă o vizită în Anglia, însă cererea sa din 1966 nu primește aprobarea Securității, permițându-i-se abia în 1972. Fiul său Răzvan se călugărise, între timp, sub numele monahal de Rafail, iar Noica răbufnise literar în articolul *Scrisoare către Rafail*, din revista „Prodromos” (martie 1968), însă se va împăca până la urmă cu opțiunea fiului său, încercând „să-și caute și să-și găsească Rafailii spirituali” (p. 248). Îl întâlnește pe Gabriel Liiceanu, căruia îi propune un seminar despre „Fenomenologia spiritului” a lui Hegel, iar într-o scrisoare i se adresează cu „Dragă Rafail”, precizând că este „primul după Rafail cel adevărat” (apud p. 251). Lui Liiceanu i se alătură și alții. În dosarele Securității, primește numele conspirativ „Platon”. Începând cu 1968, lui Noica i se îngăduie să publice, inclusiv în orice limbă vrea, astfel că apar, în „România literară”, cicluri de articole despre *Rostirea filosofică românească* și *Creație și frumos în rostirea românească*, precum și o interpretare la „Fenomenologia spiritului” a lui Hegel. Publică volumul *Rostirea filosofică românească* (1970), un prim volum din Teofil Coridaleu și al doilea volum din comentarii aristotelici. În 1972, i se aprobă prima călătorie în străinătate, în Anglia și în Franța. În Anglia, se întâlnește cu Wendy, cu Răzvan și Alexandra, se întâlnește și cu starețul Sofronie, de la mănăstirea unde era călugăr fiul său, căruia i se spovedește. După luna petrecută în Anglia, pleacă la Paris, este găzduit de verișoara sa, Marianne Parlier, se

întâlnește cu prietenii vechi, merge într-o seară la soții Sanda și Vlad Stolojan, merge apoi la Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, dar și acasă la Eugen Ionescu, unde erau și Emil Cioran și Mircea Eliade. Noica pleacă de la Paris „refuzat de toată lumea” (p. 260), Monica Lovinescu îi propusese însă să rămână la Paris. Revenit în țară, raportează ofițerului de Securitate despre discuțiile avute cu prietenii săi. În acest răstimp, Noica susține și facsimilarea manuscriselor lui Eminescu (zbaterile filosofului pentru acest deziderat nu sunt însă prezentate mai pe larg). Are întâlniri cu generali de Securitate și pledează pentru publicarea cărților lui Mircea Eliade și înființarea unui institut de orientalistă, condus de acesta, pentru buna gospodărire a monumentelor istorice, pentru antrenarea oamenilor de cultură din străinătate într-o activitate românească. Totuși, Securitatea constatare că „este o fire dubioasă, îngâmfat, un element care nu prezintă încredere clasei muncitoare” (p. 267), că „a devenit mai activ în acțiunile sale”, dar și că „are manifestări ostile la adresa orânduirii sociale și de stat” (p. 268). Publică volumul *Creație și frumos în rostirea românească* (1973).

În 1978, Noica întreprinde o călătorie în Anglia, Spania, Franța și Germania, publicase *Despărțirea de Goethe* (1975), este primit în Uniunea Scriitorilor și îi crește pensia, crește și tirajul cărților sale; în 1975, fusese pe o listă de propuneri pentru Premiul Academiei, primește însă premiul Uniunii Scriitorilor, iar atitudinea funcționarilor Securității devine și ea discret mai înțelegătoare. În timpul călătoriei în Germania, ține o conferință plătită la München, cum fusese și cea de la Madrid. Publică în același an *Sentimentul românesc al ființei și Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan*. Se pensionează în 1975 și găsește, între timp, Păltinișul, dar între el și prietenii din Franța prăpastia dramatică lor neînțelegeri se re deschide. Mircea Eliade respinge oferta de a conduce un institut de orientalistă la București, Cioran crede că „Sentimentul românesc al ființei”, o carte „excelentă”, s-ar fi putut numi la fel de bine „Sentimentul paraguayen al ființei”, o scrisoare necruțătoare primește Noica și din partea lui Eugen Ionescu. În fine, în „Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan”, Noica introduce propria sa „fișă clinică” sau „foaie de (auto-)observație”, considerându-se a fi bolnav de „ahoretic”, văzută ca una dintre cele trei maladii ale lucidității, și descriindu-se deopotrivă „ca pe un strălucit sofist”. În 1982, face a treia călătorie în străinătate. Descoperind Păltinișul, Noica miza pe formarea unei noi elite umaniste, totuși, la „școala” lui cu greu ar fi admis neștiutorii de greacă veche și de germană, ori cei care nu l-au citit pe Kant, iar discipolii din prima generație (Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Sorin Vieru, Victor Ieronim Stoichiță) învață de la Noica mai mult „o artă a vieții în «posibil» și a îndrăgostirii de virtuozitatea gândului și a cuvântului” (p. 291). Noica desfășurase în acești ani o campanie de „recoltare a genilor viitoare”, colindând țara în lung și-n lat, susținută și prin articolul *Cei 22 sau cultura de performanță*, publicat în revista „Ramuri”, în 1981, iar despre „paideia” pusă în practică lasă mărturie tulburătoare Gabriel Liiceanu, în *Jurnalul de la Păltiniș* (1983), după apariția căruia Păltinișul devine loc de pelerinaj.

Înainte de a pleca în Germania, Gabriel Liiceanu încredințase Editurii Cartea Românească manuscrisul *Jurnalului de la Păltiniș*, însă când îi scrie lui Noica, la 16 februarie 1982, de la Heidelberg, făcuse deja un drum la Paris, unde se întâlnește cu Cioran și ceilalți prieteni, cărora le citește din carte. Noica fusese la curent cu însemnările lor fusese evocată și o „presumtivă monografie noicistă”, pe care filosoful nu pare s-o aprobe, întrebând: „De ce vrei, dragul meu, să mă îngropi cu orice preț? De ce nu îmi dai dreptul să mă desfășor până la capăt?” (apud p. 306). *Jurnalul de la Păltiniș* reprezintă, desigur, în primul rând, un elogiu adus maestrului, dar reprezintă, totodată, și un semn de răzvrătire și de despărțire față de acesta. Cioran sesizase că Liiceanu îi aduce lui Noica „un omagiu demn de frumosul lui delir” (apud p. 308), iar „despărțirea și «crima» de a expune public întreaga experiență a discipolatului îl privește mai puțin pe maestru, cât pe discipolul însuși” (p. 308). În 1982, Noica se află în Germania, obține vize pentru Franța și Anglia, apoi se întoarce în Germania. În 1983, pleacă din nou în Germania, apoi în Franța și în Anglia, scriindu-i lui Liiceanu că această călătorie „nu a fost culturală, ci de familie”, dar i-a văzut totuși „pe cei mari din Franța”, fără vreun indiciu că Cioran i-ar fi pomenit de

(Continuare în pag. 9)

Comentarii critice

(Continuare din pag. 9)

Jurnalul de la Păltiniș (p. 310). La întoarcerea în țară îl așteaptă un „un cutremur intelectual afectiv”, „un paricid” și un „extraordinar act de iubire”, cartea lui Gabriel Liiceanu punând capăt celor 15 ai de discipolat. La 17 noiembrie 1983, Noica îi scrie lui Liiceanu, ultimul rând fiind un pandant la prima scrisoare: „Ca la plecarea lui Răzvan, binecuvântez clipa despărțirii.” (apud p. 312). Însă Noica nu poate bănuși că „*Jurnalul de la Păltiniș*” „îi va aduce deplina consacrare în cultura română și o celebritate la care nicidecum n-ar fi visat” (p. 313). Cartea a avut parte de contestări, comentarii și reacții critice. Pe de altă parte, cum va observa Alexandru Dragomir, un alt apropiat al lui Noica, după apariția *Jurnalului de la Păltiniș*, se naște mitul înțeleptului națiunii. Autoarea cărții abordează și viața erotică a lui Noica, vorbește deja despre relația acestuia cu Anca Ionescu, acum vorbește de resemnarea soției, mai ales în a doua parte a căsniciei lor, și de faptul că după apariția „*Jurnalului...*” este asaltat de femei. Lui Relu Cioran îi vorbește, într-o discuție din 1984, mai în glumă, mai în serios, „despre nevoia de sex ca despre o nevoie de «revitalizare»” (p. 319). În 1985, întreprinde a cincea ieșire în lumea liberă, care este și cea mai lungă, harta călătoriei putând fi dedusă din scrisorile pe care i le trimite periodic soției sale. Totuși, proiectele de publicare în străinătate nu se vor materializa. În țară, primește Premiul revistei „Flacăra” pe 1984, pe care îl va ridica soția sa în 1985. Pe de altă parte, se plânge că, după apariția „*Jurnalului...*”, este exasperat de afliuența de vizitatori. În 1984, i se repartizează o altă cameră, în vila 12, iar Securitatea îl urmărește ca obiectivul „Filozoful”; după ce fusese bănușit de legături cu serviciile secrete franceze, acum există suspiciuni că e dirijat de serviciul de spionaj englez. Îi cere pictorului Vespasian Lungu să reproducă, pe pereții mansardei ce duce spre camera sa, frescele paleolitice cu bizoni din peștera de la Altamira, influențat în decizie și de analogia cu mitul peșterii al lui Platon, dar pare că la mijloc ar fi și o aluzie la supraveghetorii Securității, de la Păltiniș. Oricum, lupta lui de o viață, codificată în limbaj speculativ, pare a fi zugrăvită pe pereții mansardei de la Păltiniș, iar ambivalența și volutele gândirii, sensibilității și imaginației se regăsesc, la Noica, în cele două obsesii, pe care le numește „mituri proprii”: fiul risipitor și fratele fiului risipitor și școala stărilor de spirit; în la finalul *Jurnalului filosofic* (1944) avusese deja intuiția că cele două „mituri” sunt, de fapt, unul singur (p. 332-333). Pe de altă parte, așa cum procedase în cazul publicisticii noicasiene interbelice, autoarea ignoră total și pe aceea din anii 1967-1989, când filosoful publică și unele serii de articole, în revistele „România literară”, „Cronica” și „Steaua”, fiind prezent, de altfel, în aproape toate revistele literare și culturale ale vremii.

Pe 25 noiembrie 1987, când încă nu se crăpase de ziua, crezând că aude un șoarece, se dă jos din pat, se împiedică și cade pe podea, rupându-și osul soldului; dus la Spitalul județean din Sibiu, moare pe 4 decembrie 1987, în prezența lui Gabriel Liiceanu. În același an, călătorise la Weimar, unde vizitase Casa memorială a lui Goethe, iar la întoarcere povestise că vizita l-a provocat la o regândire a raportului om-natură; n-ar fi însă exagerat să vedem în această călătorie un zbor de rămas-bun. La fel, de ce basmul *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte* n-ar putea fi și o versiune folclorică, în adaptare românească, a „Faust”-ului lui Goethe? Surprinzător, Noica ar fi dispus chiar să creadă că basmul ar putea fi muntenesc, ivit prin părțile Teleormanului, de unde se trage el (p. 349). Interpretarea basmului o determină pe autoare să-și încheie cartea într-o cheie metafizică, și anume: „Isprăvile lui Făt-Frumos și cele ale vieții lui Constantin Noica rămân, în schimb, să trăiască mai departe, cu povestea și mitologia lor tainic îngemănate.” (p. 353).

Aceasta este cartea prin care Tatiana Niculescu, căreia îi scapă totuși unele aspecte din biografia lui Constantin Noica (am semnalat deja câteva dintre ele), încearcă să instituie – subtil, dar în paralel cu *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu – o altă mitologie noicasiiană. Unitară prin felul în care este văzută viața filosofului și prin decriptarea, mai ales, a documentelor din arhiva Securității, dar și prin scopul urmărit, cartea atrage atenția, deopotrivă, asupra unui destin de cărturar aflat „supt vremi”, peste care istoria trece fără ca acesta să fi găsit modalitățile adecvate de a-i ține piept, în prima parte, ori măcar s-o mai domolească, în cea de-a doua parte, când totuși reușește să se illustreze, cu mare efort, potrivit destinului ce și l-a ales încă din tinerețe. În felul său, Constantin Noica este un caz cu totul aparte în cultura românească.

Titi Damian

Călăuză printre cărți

Într-o vreme a derizoriului absolut, când „mediocritățile mediocrităților” au pus stăpânire pe cetate și când „vuvuzelele” mediatice acoperă orice șoaptă de bun simț, apariția unei cărți semnate de **Marian Nencescu** este mai mult decât un eveniment editorial. Este, îndrăznim să afirmăm, un act de igienă morală. Volumul *Călăuză pentru cărți (texte de însoțire)* (Editura PIM, Iași, 2025, 216 p.) nu este o simplă culegere de cronici literare, cum s-ar putea grăbi să creadă vreun „ghidus” rătăcit prin librării, ci o mărturie de credință a unui spirit care refuză să abdice. Marian Nencescu nu doar citește; el oficiază. Pentru Domnia Sa, lectura este o liturghie, iar scrisul despre cărți – o formă de împărtășanie la care ne invită cu o generozitate pe care tot mai rar o întâlnim în „haosul” acesta tranzițional.

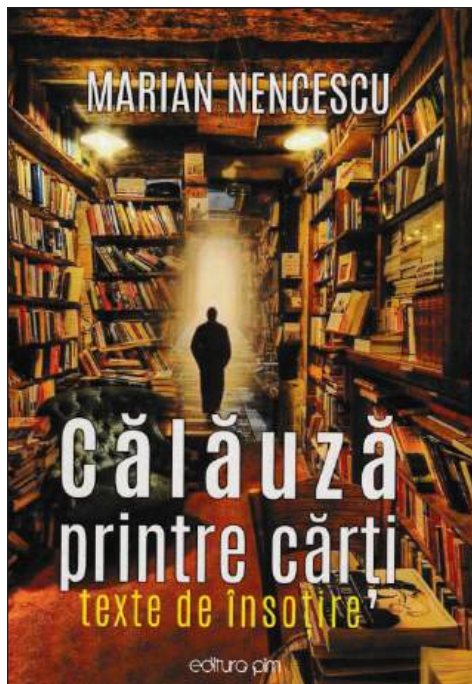
Căci, în fond, ce face Marian Nencescu în aceste pagini? Își asumă riscul, aproape donquijotesch, de a fi un „mistagog”, un inițiator într-o lume care a uitat sensul tainelor. Titlul însuși, *Călăuză printre cărți*, poartă în el o rezonanță ancestrală, amintindu-ne de timpurile când cunoașterea nu se dădea pe „stick”, ci se transmitea de la Maestru la Discipol, prin viu grai și pildă trăită. Autorul nu se erijează în judecător suprem, nu taie capete cu sabia criticii de dragul spectacolului – cum fac atâtea „hoitari” ai presei de astăzi care lovesc în cei căzuți – ci întinde o mână. O mână de prieten, o mână de frate întru suferință și bucurie culturală. „*Scriu cu dragoste frățască*”, ne mărturisește el, și cât de greu atârână aceste cuvinte într-o epocă a urii și a dezbinării!

Fără îndoială că, parcurgând sumarul acestei cărți, te lovește o nostalgie militantă. Marian Nencescu nu alege la întâmplare. El construiește un Panteon. Îl vedem așezând, cu pietate de arheolog care curăță colbul de pe o amforă dacică, figurile tutelare ale neamului nostru. Primul loc, locul de onoare, îl ocupă, cum era și firesc pentru un spirit ordonat, Academicianul Alexandru Surdu. Portretul pe care i-l face nu este unul de ceară, rece și muzeal, ci unul viu, pulsând de viață și de acea „omenie” care sfințește locul. Nencescu ne amintește de „banchetul” platonician de la Brașov, de Dragobete, unde filosoful devenea gazdă, prieten, povestitor. Aceasta este, stimați cititori, adevărata Paideia! Nu cursurile sterile, ci întâlnirea cu Omul. Când Nencescu evocă momentul în care Alexandru Surdu povestește întâlnirea sa cu Noica – „*omulețul zgribulit*” coborât din mașină – simți cum se înnoadă firele destinului, cum se transmite ștafeta spiritului de la o generație la alta. Este acolo o arhitectură fatalistă a culturii române, pe care autorul o decodează cu o finețe remarcabilă.

Și cine ar putea nega că, în centrul acestui univers, strălucește, ca un soare nepus, Mihai Eminescu? Pentru Marian Nencescu, Eminescu nu este o statuie de bronz pe care o ștergem de praf o dată pe an, la 15 ianuarie. Nu! Eminescu este „formula unu”, matricea, *axis mundi*. Analizele dedicate poetului național sunt de o profunzime care te cutremură. Autorul refuză clișeele, refuză limbajul de lemn al manualelor școlare care au reușit performanța tristă de a îndepărta tinerii de lectură. El merge la rădăcină, la „caietele” eminesciene, la acea „*muncă de ocnă*” a creației, la suferința din spatele versului. Când vorbește despre prietenia dintre Eminescu și Creangă, despre acea „*chimie secretă*” a Junimii, Nencescu ne

oferă o lecție de istorie vie. Ne arată că marile opere nu se nasc în vid, ci în „convivialitate”, în căldura prieteniei, la o masă, la un pahar de vin, în tihna unei discuții despre absolut. „Prietenia este judecata supremă”, spunea prietenul meu Florentin Popescu, și iată că Marian Nencescu confirmă acest crez cu fiecare pagină.

Dar cartea nu privește doar spre trecut. Ea este o punte aruncată peste Ocean, spre frații noștri care, deși plecați în bejenie, nu și-au uitat „huma” de acasă. Cronicile dedicate Cenaclului „Mihai Eminescu” din New York și revistei *Lumină Lină* sunt, poate, cele mai emoționante pagini. Îl simți pe Marian Nencescu vibrând alături de Theodor Damian, de Elena Mitru, de toți acei români

care au transformat exilul nu într-o înfrângere, ci într-o formă de rezistență. Ești acolo, în sala din Astoria, simți mirosul de sarmale și auzi limba română vorbită cu o sfințenie pe care, acasă, am pierdut-o printre englezisme ieftine și jargon corporatist. Acești oameni sunt „*păstrătorii focului*.” Ei construiesc biserici și reviste, în timp ce noi, aici, ne demolăm statuile. Marian Nencescu le face dreptate, le recunoaște sacrificiul, le validează efortul. Este, dacă vreți, un „telepass” cultural care anulează distanțele și birocrăția.

Un loc aparte în economia cărții îl ocupă Radu Theodoru, acest „vultur” al literaturii române care, la o vârstă patriarhală, continuă să scrie cu vigoarea unui tânăr locotenent. Nencescu vede în el un model de verticalitate, un „bătrân” care refuză să stea în genunchi. Cronicile la romanele istorice ale lui Theodoru sunt, de fapt, rechizitorii împotriva uitării. Într-o Românie care pare să se învârtă într-un sens giratoriu nesfârșit, fără să știe încotro s-o apuce, cărțile lui Theodoru sunt borne de hotar. Ele ne spun cine am fost, ca să știm cine mai putem fi. Marian Nencescu înțelege perfect miza: nu e vorba doar de literatură, e vorba de supraviețuirea națională. „Mancurtizarea” începe prin uitarea istoriei, iar Nencescu, prin pana sa, ridică un zid în calea acestui tăvălug.

Nu pot să nu remarc și finețea cu care autorul se apleacă asupra artelor vizuale, în special asupra albumelor de caricatură ale lui Nicolae Ioniță. Aici, criticul literar devine un observator social acid. Caricatura lui Ioniță este, în viziunea lui Nencescu, o oglindă pusă

în fața societății românești, o societate strâmbă, caragialiană, plină de Cațavenci și Dandanachi moderni. Dar, atenție! Nencescu nu râde *de* noi, ci râde *cu* noi, cu o tristețe lucidă. El vede dincolo de linia desenului, vede drama morală, vede derapajul istoric. Este o analiză de o subtilitate rară, care demonstrează că Marian Nencescu stăpânește nu doar instrumentele filologice, ci și pe cele ale sociologiei și istoriei artei.

Stilul cărții? O desfătare. Marian Nencescu scrie cu rigoarea profesorilor de altădată, cei care te făceau să tremuri la tablă, dar pe care îi iubeai pentru că îți dădeau un țel în viață. Fraza sa este amplă, curgătoare, o „*frază-fluviu*” care te poartă prin meandrele culturii universale, făcând legături neașteptate între Novalis și Eminescu, între Blaga și Noica. Vocabularul este ales cu grijă, refuzând vulgaritatea străzii, dar și ariditatea academică. Termeni precum „*hermene-utică*”, „*ontologic*”, „*sincretism*” stau firesc lângă expresii calde, de o simplitate dezarmantă. Este stilul unui om care a citit biblioteci întregi, dar care nu și-a pierdut sufletul printre rafturi. Un om pentru care o noapte dormită este o noapte pierdută, dacă nu a lăsat în urmă o pagină scrisă, un gând salvat.

Și te întrebi, firesc, citind aceste pagini: mai are vreo șansă cultura română? Într-o lume în care „șapcalii” politici fac legea, în care „comisarii europeni” ne dictează ce să mâncăm și cum să gândim, mai contează ce scrie Marian Nencescu despre un poet sau un filosof? Răspunsul, stimați prieteni, este *da*. Contează enorm. Căci atâta timp cât mai există oameni ca el, care să țină candela aprinsă, care să facă „*desanturi culturale*” prin țară, care să scrie cronici din „*dragoste frățască*”, nu suntem pierduți definitiv. Cartea aceasta este o dovadă că spiritul românesc rezistă, că există încă o „*Românie profundă*” care nu apare la televizor, dar care respiră, creează și speră.

De-abia acum înțelegem, poate, de ce Marian Nencescu și-a intitulat cartea *Călăuză*. Pentru că avem nevoie de cineva care să ne arate drumul. Avem nevoie de repere. Avem nevoie de modele. Și, mai presus de toate, avem nevoie de prietenie. *Călăuză pentru cărți* este, în ultimă instanță, un manual de prietenie intelectuală. Este modul lui Marian Nencescu de a spune: „Nu sunteți singuri. Iată, aici sunt marii noștri înaintași, aici sunt contemporanii valoroși. Citiți-i și vă veți vindeca.”

Închei această modestă cronică cu un gând pentru autor, un gând pe care l-ar fi aprobat, sunt sigur, și Domnul Mișu, mentorul meu de odinioară. Marian Nencescu face parte din acea rasă rară de oameni care sfințesc locul. Fie că e la București, la Curtea de Argeș sau în paginile unei reviste, el construiește. Nu dărmă, nu bârfește, nu complotază. El așază cărămidă peste cărămidă la edificiul culturii naționale. Și pentru asta, merită nu doar respectul nostru, ci și recunoștința noastră. *Călăuză pentru cărți* este o carte necesară pentru oricine vrea să înțeleagă ce mai înseamnă, astăzi, să fii român și intelectual.

Așadar, luați și citiți! Nu lăsați „vuvuzelele” să vă distragă. Adevărul e aici, între copertile acestei cărți, scris cu cerneala suferinței și a bucuriei, de un om care știe că, până la urmă, doar ce rămâne scris contează. Restul e tăcere sau, mai rău, zgomot de fond.

Comentarii critice

Diana Dobrița Bîlea

Despre iluzia libertății umane

Romanul semnat de Viorel Coman, *Cazinoul albastru* (Editura Timpul, ediția a doua, Iași, 2026), împletește realismul cu alegoria și psihologia de-a lungul unei desfășurări narative construite în jurul unui inedit parcurs existențial și moral. Expozițiunea fixează drept cadru atemporal, închis și misterios cazinoul, aflat într-o „pădure de stejari, seculară”, izolat de ochii și de urechile lumii. Faptul că acesta apare chiar în titlu arată importanța sa în planul demersului ficțional. În continuare, „cazinoul” al cărui proprietar este Iosif, unul dintre cele patru personaje principale ale romanului, ni se relevă ca un loc al hazardului, al derivei psihologice și, în final, al judecății. Este un loc fizic straniu, cu o aură gotică, unde regulile lumii de afară par să nu mai funcționeze. Atmosfera de aici este apăsătoare, iar relațiile dintre personaje sunt dominate mai degrabă de ironie, de dispreț și de conflicte gata să izbucnescă decât de încredere, de respect sau de sinceră amicitie. Este însă și un loc metafizic, unde se joacă, de fapt, o dramă a condiției umane. În acest spațiu-limită, jocul, nebunia, sinuozitățile imprevizibile ale drumului urmat sunt un fel de etape ale unei evaluări divine, care va duce în final la pedeapsă ori la salvare.

Acțiunea începe cu sosirea la cazinou a celor patru protagoniști, proprietarul Iosif, preotul Colescu, ofițerul Adam și Clapan. Sunt singurele ființe umane prezente în această zi aici. Caracterizarea acestora se face indirect, în mare măsură prin dialog. Iosif este figura dominantă, ironică și autoritară, un personaj care sfidează atât convențiile morale, cât și pe ceilalți participanți la joc. Preotul Colescu își dezvăluie ambiguitatea, statutul său profesional contrastând cu fricile și cu limitele

pe care și le recunoaște: „Dar pot fi un preot cinstit când interiorul încă nu-mi este pe deplin lămurit? (...) Cum să fii fericit când în viață nu faci nimic din ceea ce-ți dorești?” (p. 73). Adam este mai degrabă o instanță intermediară, deși evoluția sa este destul de reușită în dinamica narativă. Manifestările lui delirante sunt redată într-o manieră vizuală dramatică și limpede. Pădurea este pentru el un teren de luptă, copacii sunt soldați, iar foștii parteneri de joc devin inamici de temut. Acestea sunt momente de intensitate psihologică relevante pentru înțelegerea conflictului dinlăuntrul ființei sale. Clapan, pe de altă parte, este marginalizat și ridiculizat de Iosif mai întâi, apoi și de ceilalți doi.

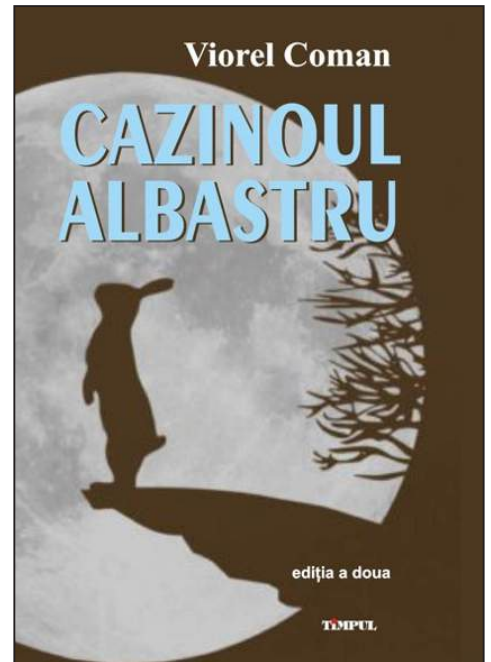
Prezența lor la cazinou este prilejuită de un joc stupid: „Extragem fiecare câte un ou dintr-un bol de sticlă și ghicim dacă are gălbenușul tare sau moale!” (replica aparține preotului Colescu; p. 32). Pariul pe ouă, aparent banal, dobândește în timp o semnificație tot mai complexă. Seriozitatea cu care sunt respectate regulile contrastează cu derizoriul situației, ceea ce începe să ducă spre absurd. Jocul scapă de sub control când Clapan moare înecându-se cu oul, iar Adam, lovit de muribund „cu cotul în frunte” în timp ce se zbate, își pierde mințile. Din acest moment, cazinoul își pierde menirea obișnuită și trece în ipostaza unui spațiu al confruntării protagoniștilor cu propriile limite. Astfel, jocul depășește hotarele ludicului și se transformă într-o cale de acces către revelarea naturii umane.

De remarcat este capacitatea lui Viorel Coman de a izvodii contraste. Unul dintre acestea este episodul în care apar „câprioarele timide”, „în dreptul stâlpilor ce lumineau alea”, când Colescu și Iosif, „entuziasmați” de

frumusețea „făpturilor sălbatice”, uită „de situația încurcată în care se aflau”. Frumusețea și grotescul, năpasta și calmul se succed pentru a menține interesul cititorului.

Un moment cu greutate al romanului este confesiunea lui Colescu. Preotul, presimțindu-și sfârșitul biologic, simte nevoia să-și dezvăluie nemulțumirea care a mocnit toată viața în el, mai exact trecutul marcat de constrângeri, de lipsa afecțiunii din partea mamei, de „alegerile” care i-au fost impuse. El se autodefineste „o picătură de apă născută pe pereții calcificați ai unei peșteri” (p. 59), exprimându-și astfel convingerea că libertatea umană este doar o iluzie și că destinul este inevitabil și imuabil. Credința, vinovăția, identitatea sunt puse sub lupă și analizate cu minuție în cadrul amplei secvențe a mărturisirii, spre deosebire de aproape toate celelalte episoade, care se derulează cu repeziciune. Înlăturarea vălului ce acoperise până acum realitatea interioară a personajului îi accentuează acestuia dimensiunea dramatică/tragică, în timp ce evenimentul în plină desfășurare îi atrage pe „jucători” în alte capcane, poate ale sorții, poate ale hazardului sau poate doar ale absurdului.

Moartea lui Adam și a lui Colescu, apoi estomparea graniței dintre viață și moarte și suprapunerea planului real cu cel fantastic, când spiritele stau de vorbă în timpul izbucnirii incendiului și îl privesc pe Iosif care doarme fără să simtă inițial mirosul de fum, contribuie la adâncirea laturii suprealiste a ficțiunii. În aceste condiții, autorul orientează finalul către alegorie. În timp ce Iosif scapă de foc și este salvat, fiind pregătit să se întoarcă la familia lui iubitoare, ceilalți trei se trezesc metamorfozați în iepuri și mor (este cea de-a doua lor moarte

fizică!), împușcați de doi vânători. Sfârșitul acesta brutal subliniază ideea că viața rămâne totuși supusă hazardului sau, poate, doar unei ordini divine implacabile.

Cu romanul *Cazinoul albastru*, Viorel Coman reușește să construiască o lume atipică, cu personaje ce trec limita raționalului și se dezintegrează fizic. Salvarea lui Iosif ține de iubire (a soției și a copiilor săi), dar și de necesitatea rămănerii în urmă a unui martor care să dea sens haosului și să transmită mai departe lecția acestei experiențe. Un atu al cărții este, cu siguranță, originalitatea premisei, potrivit căreia jocul este doar aparent un apanaj al omului, care trăiește cu iluzia deținerii controlului. Întâmplare sau dat al sorții, continuarea „jocului”, independentă de voința celor care l-au inițiat, este principala cale de revelare morală.

Romanul *Cazinoul albastru* vine cu un suflu proaspăt, cu dinamism cinematografic, cu suspans, ceea ce menține curiozitatea cititorului de la început și până la sfârșit.

Ella Leynard

Oxygen și apă curată

Această carte este ca o spălare pe față, pe trup, pe minte, cu apă curată. Te poți spăla pe minte? Și chiar trebuie, sigur că da. Nu doar părul, trupul și dinții să fie spălate. În măsură egală și – mintea. Și mai ales ea nu trebuie neglijată. Fiecare *carte adevărată* este o fereastră deschisă spre oxigen. Oxigenul hrănește tot sângele nostru. Lipsa cărții face ravagii în mintea noastră, precum lipsa oxigenului în trup.

Cartea de eseuri a lui Bogdan Tătaru-Cazaban, *Inteligența inimii. Schițe pentru un portret al virtuții* (ediția a II-a adăugită, Buc., Ed. Spandugino, 2023), se deschide cu două citate. Primul este din Sfântul Augustin: „Un om adevărat este nemășcat precum norii, liniștit precum apa unui lac, dar viu precum șoimul care plutește în înalt sau precum peștele care sare pe neașteptate din apă. Așa arată spiritul omului care cunoaște virtutea.” Al doilea este din Petru Creția.

Primul text, *Pământul inimii*. Acesta a fost înzestrat dintotdeauna, în conștiința oamenilor cu emoții, curajul, gândirea și imaginația. „Inima este, în acest sens, *locul* sau *modul de a fi* în care experiența devine cunoaștere, suferința și durerea hrănesc înțelepciunea, pasiunile și conflictele se pot preschimba în stăpânire de sine și pace.” Când se transformă în piatră, doar intervenția lui Dumnezeu îi poate restitui funcția originală. Este invocat misticul bizantin, Calist Catafygiotul, pământul este inima în care mintea este chemată să coboare pentru a reface unitatea ființei. Aici îl primim pe Dumnezeu, căruia „îi place să vorbească în șoaptă” (Vladimir Ghika). Pământul inimii este și locul reconcilierii, posibil numai prin smerenie, cel smerit cu inima „nici nu se înfurie în zadar, nici nu-l îmbracă pe fratele său în insulte”, iar „cel curat e și făcător de pace atât pentru gândurile dinăuntru, cât și pentru oamenii din afară.” Cuvintele lui Alexandru Mironov încheie primul capitol al cărții: „o lucrare creatoare prin care intri în posesia a ceea

ce ești tu însuși cu adevărat.”

Este citat Petru Creția în capitolul *Speranța, mereu neînțeleasă*, ea fiind „o alegere a *posibilului bun*”. Autorul consideră speranța o formă a smereniei, devenind prin puterea sa „memorie a viitorului (...), forma însăși a unei vieți ancorate în adâncimile nevăzute ale binelui ce se dăruiește pe sine mai presus de așteptările noastre.”

Fidelitatea este cu folos adusă în discuție în timpurile noastre de prea multe tulburări, „a te fâgădui și a te încredința celui alt fără a avea altă garanție decât ceea ce vezi în celălalt mai bine decât în tine”, condiția fiind ca încrederea să rămână reciprocă.

Frica este virtute când devine „începutul înțelepciunii” (Psalmi 110, 10). Este consemnată pledoaria Nataliei Ginzburg pentru marile virtuți: „nu prudența, ci curajul și disprețul pentru primejdii, nu viclenia, ci sinceritatea și dragostea de adevăr; nu diplomația, ci dragostea de aproapele nostru și abnegația; nu dorința de succes, ci dorința de a fi și de a ști.” Aristotel aduce important aport, considerând virtutea o medie între exces și lipsă, iar cheia comportamentului etic este înțelepciunea practică, adică prudența.

Politețea are trei dimensiuni, este civilitate elementară, este „politețe a spiritului”, cea mai profundă fiind politețea inimii, tinzând spre virtute. „Suplețea inteligenței și bunătatea inimii vor fi cu greu evacuate din portretul unei umanități civilizate.”

Capitolul „Miracolul bunătății” reprezintă una dintre „inimile” cărții. Autorul este de părere că prin emoția pe care o provoacă bunătatea este ceva care suscită inteligența în cel mai înalt grad. „Bunătatea nu trebuie să răspundă diversității năucitoare a lumii, ci lumii mele, alterității pe care o întâlnesc. Nu am altceva de dat decât propriul fel de a fi. (...) e nevoie să trecem la *miracolul original al bunătății ființei asupra căreia indiferența nu mai are nicio putere. Abia aici bunătatea este*

chipul infinitului din noi.”

La întrebarea despre sensul paradoxalei frumuseți a lui Iisus pe cruce, în mormânt, în cer, Sfântul Augustin răspunde: „dreptatea – marea și adevărata frumusețe”.

Este citată poeta rusă Maria Skobțova, care și-a sfârșit viața în lagărul de la Ravensbrück: Hristos „ne învață să nu fim moderați în iubire, ci să ne dăruim absolut și fără măsură, punându-ne sufletul pentru prietenii noștri.”

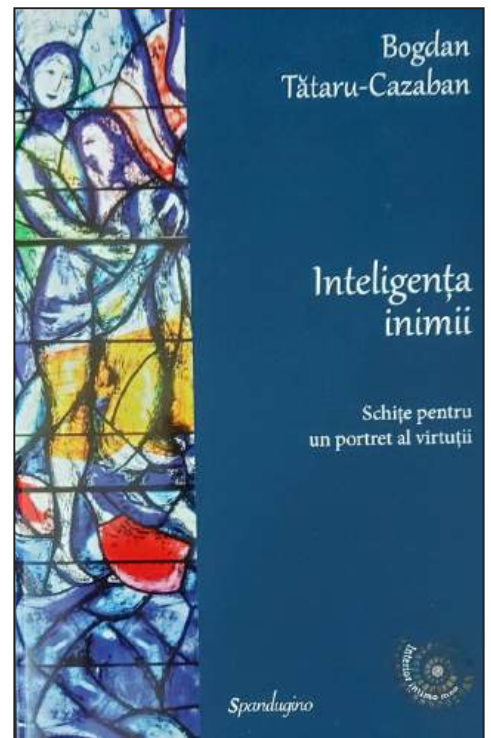
Înțelepciunea, cumpătarea și dreptatea ajută la construcția de sine, iar „curajul e o formă paradoxală de exprimare a identității prin asumarea riscului suprem.” Eroismul cotidian și cel excepțional se susțin reciproc, observă autorul, citându-l pe Petru Creția: „să-ți crești, în durere, copii rău născuți, să îngrijești ani și ani părinți neputincioși, să trudești căinește pentru puțin și să pierzi și ce ai, să rabzi fără murmur chinurile trupului, să fii obscurul erou al unei dăinuiri”. Este, conchide autorul, „puterea, uneori nebanuită, de a lupta cu răul pentru a afirma cu prețul vieții binele și incredibila forță de a spera în pofida a toate.”

Mitropolitul Antonie deplasează *unicitatea* alegerii pe *onestitatea asumării* unei alegeri. Ceea ce contează când alegi este „în ce măsură vei împlini cu conștiința curată ceea ce ai de îndeplinit”. Nu contează dacă alegi să fii medic sau preot. „Chiar deloc nu contează; singurul lucru care contează este *ce fel* de medic vei fi sau *ce fel* de preot vei fi.”

În ultimul capitol, *Alexandru Paleologu sau inteligența inimii* sunt evocate păreri sale despre „bunul-simț ca paradox”, prietenia, fenomen al spiritului „mai presus de dreptate”, descinderile în lumea interbelică sau „abisul Caragiale”.

Sunt de maximă importanță afirmațiile lui Alexandru Paleologu, figură de înaltă prestanță intelectuală, despre sentiment și inteligență, despre cărți și despre Marcel Proust:

„Mediocritatea omenească – nota el – vine din penuria sentimentelor nu din a inteligenței.

[...] Inteligența devine cu adevărat mare și capabilă de o progresie nelimitată, devine acel miracol al minții umane care sporește conștiința, numai în aliaj cu un mare sentiment și e pe măsura acestuia: cât sentiment, atâta inteligență.” Cultura veritabilă „*nu poate fi decât umanizantă, sportivă și înțelegerii, îngăduinței, compasiunii și bucuriei*”.

„Un autor ca Proust nu are, efectiv, niciun fel de raportare la transcendență: o are, totuși, prin simpla, formidabilă lui putere de creație și, mai cu seamă, prin *cazuistica sufletească*, pe care mi s-a întâmplat s-o regăsesc citind din *Pateric* sau din diverși Părinți ai Ortodoxiei, ca Varsanufie sau Isaac Sirul, la care mă frapază această *investigație sufletească* și o *luciditate de investigație* de tip proustian.”

Capitolul final justifică necesitatea virtuților „pentru a ne modela umanitatea și, mai cu seamă, pentru a putea trăi împreună cu ceilalți.”

Nu mi-am măsurat saturație de oxigen, sunt convins că este 100%, după această călătorie oxigenată. Dar nu mă așteptam altfel, cu aceeași bucurie am citim mereu cărțile lui Bogdan Tătaru-Cazaban.

P r o z ă

Gabriel Burlacu

Domnica

Primavara s-a năpustit asupra orașului cu o forță uluitoare. După iarna deosebit de aspră și întunecată care părea că nu se mai sfârșește, oamenii sătui de atâta zăpadă și frig, tânjeau după zile pline de lumină, călduroase.

Lui Sabin îi plăcea nespun că să doarmă cu geamul larg deschis, învelit bine în pilota subțire, călduroasă umplută cu fulgi de gâscă, să respire aerul curat al nopții, să audă zgomotele naturii, trilurile păsărilor de noapte, câte un îndepărtat lătrat singular de câine, darabana ploii pe acoperiș ori fâșăitul ei în aer. Așa se învățase de copil când mergea la buncii lui la Starchiod din Valea Bâscăi Chiojdului, pentru el un ținut de basm.

Se îngâna pe la ora 5.00 întunerul nopții cu zorii dimineții când s-a trezit, a făcut ochi pe deplin odihnit. I-au năvălit o sumedenie de gânduri, de amintiri, se buluceau unele peste altele și atunci s-a hotărât să le ordoneze și să le înfățișeze colii albe. Astfel, retrăia momente din viață, își amintea cu plăcere de oameni și locuri, de întâmplări. A cunoscut, a stat de vorbă cu scriitori, poeți și critici literari, muzicieni, pictori, cu oameni politici și înalte fețe bisericești, actori. Cu unii dintre aceștia a legat și o prietenie care a rezistat în timp. A vizitat multe locuri unice pe Pământ, deșertul Atacama, orașul cel mai apropiat de Polul Sud, Ushuaia, Marele Zid Chinezesc, Piramidele și Sfînxul, rezervația naturală Masai Mara situată în Valea Marelui Rift, cascada Niagara, Sfântul Munte Athos și câte altele de pe toate continentele.

O plăcere a dimineților era ca să își pregătească micul dejun și neabătut cafeaua turcească cu caimac la ibricul frumos lucrat din aramă. Din când în când se răsfața adăugând în ceașca grea de piatră un strop de coniac din cel bun, Metaxa. A fost primul coniac pe care l-a băut în viața lui oferit de un grec care-și ridicase cortul lângă cortul lui într-un camping din Germania. Se așeza confortabil la biroul din bibliotecă și se apuca să scrie. Preț de două, trei ore cel mult scria cu hârnicie, nu se ridica de pe scaun. Erau zile când avea inspirație și un spor nebun. Se datora sporul la scris mai ales pentru că Sabin își scria opera toată în minte înainte de a o împărtăși hârtiei albe.

De zile și nopți îi revenea în minte confesiunea Domnicăi făcută despre viața ei amară, plină de chinuri sufletești și materiale, de muncă istovitoare, de lovituri neîncetate primite chiar din partea ființelor pe care le iubea, băiatul și părinții ei. A avut noroc de o constituție fizică solidă și de forță morală datorită de Dumnezeu în care a crezut neabătut și care i-a îndrumat pașii, nu a lăsat-o să decadă.

Era atât de muncit Sabin de toate caznele prin care a trecut Domnica încât s-a gândit că eliberarea sa de aceste amintiri care nu îi dădeau pace va veni odată cu așternerea lor pe hârtia imaculată așezată din fața ochilor.

Iată povestea Domnicăi pe de-a-ntregul.

Eleve de șaptesprezece ani din penultima clasă de liceu, o fată cuminte și

care învăța bine s-a îndrăgostit nebunește de un tânăr de douăzeci și doi de ani chipeș, absolvent de opt clase primare, muncitor pe un șantier de construcții. Era în toamna anului o mie nouă sute optzeci și nouă, când Domnica dă naștere unui băiețel sănătos. După aberanta etică socialistă și o lege inumană este exmatriculată definitiv din școala românească. Familia modestă de muncitori a cărei unic copil era, o repudiază, o alungă din casă cu copil cu tot. Era inacceptabil și o rușine ca să naști un bastard. Era apoi și ocara comunității.

– Să-ți iei plodul și să plecați din casa mea. Ne-ai făcut de rușine în toată comuna, i-a spus tatăl, susținut și de tăcerea nevestei.

– Tată, mamă, unde să mă duc?, abia reușește Domnica să articuleze printre hohotele de plâns.

– Așa cum ai știut să te desfaci, vei ști și ce să faci de aici încolo. Ne-ai întrebat pe noi, părinții tăi? Ai fost o nesăbuită, acum suferă, plătește.

Sfârșitul anului și totodată sfârșitul aberantului regim comunist nu a adus vreo schimbare în bine în viața tinerei mame. Doar că acum fapta nu mai era incriminată, era acceptată, în rest... Tatăl copilului la rândul său copil încă, a dispărut. Inconștient? Frica? Nu și-a asumat nicio răspundere față de noul născut.

Norocul Domnicăi a fost bunica din partea mamei, rămasă văduvă de curând și fără nici o posibilitate de a-și ajuta nepoata decât doar ca să locuiască împreună cu ea în casa sărăcăcioasă. Bunica, femeie evlavioasă și cu frica lui Dumnezeu și-a ocrotit cum a putut nepoata. Au fost ani cumpliți de sărăcie lucie. A reușit să se angajeze femeie de serviciu la dispensarul din comună. O știau medicii și asistentele că e fată bună, cuminte și muncitoare. În plus absolvise trei ani de liceu. Au înțeles-o, ocrotit-o, au ajutat-o, i-au devenit aproape o familie. Au înțeles într-un fel și poziția dură adoptată de părinți. Așa erau încă vremurile, cu legi strâmbe îndreptate împotriva oamenilor. A reușit să se înscrie la seral la un liceu din capitală pentru ultima clasă. Conducerea liceului a fost îngăduitoare, nu a scormonit trecutul elevei care avea note foarte bune în anii precedenți. Ambițioasă, voia să-și poată crește copilul pe care-l iubea atât de mult. A avut note bune în continuare, a luat din prima sesiune bacalaureatul, avea cap bun. Era o luptătoare. Când băiețelul avea șase ani și a început școala, Domnica a început și ea facultatea privată de drept. Mânia cu dibăcie calculatorul, cunoștea perfect principalele programe de calculator. În timpul studiilor universitare s-a angajat referent la direcția juridică din cadrul unui minister. Seriozitatea, puterea de muncă, rezolvarea cu profesionalism a lucrărilor primite au făcut ca Domnica, la terminarea studiilor să fie promovată, devenind unul dintre funcționarii respectați și solicitați pentru soluționarea celor mai grele probleme. În plus tot colectivul direcției o plăcea, nu exista ca să nu ajute pe acela care îi cerea sprijinul.

Directorul general Mihai Bordea, un profesionist cu experiență bogată, un specialist recunoscut, și-a dat repede seama de capacitatea și seriozitatea tinerei angajate, a căpătat încredere din ce în ce mai mare în aceasta, îi repartiza cele mai dificile lucrări ale direcției spre soluționare. În plus, Domnica cunoștea limba engleză și lucra foarte ușor la calculator.

– Domnica, a apărut această problemă

spinoasă care trebuie să fie analizată și soluționată în timp scurt. Mă bazez pe tine și te rog lasă orice altceva deoparte și ocupă-te numai de acest dosar fierbinte.

– Desigur domnule director, înțeleg și o să îmi dau toată silința. Dacă simt nevoia mai rămân puțin și după program. O duc la capăt.

Două săptămâni au lucrat amândoi cot la cot dosarul și au terminat, primind felicitări din partea secretarului de stat. Domnica a fost propusă pentru premiere.

– Domnica, aș fi bucuros să accepți ca într-un weekend când programul îți permite să luăm masa de prânz la o grădină bucureșteană. Ce spui?

– Domnule director, mulțumesc de invitație. Accept cu plăcere când fiul meu va fi în tabără cu clasa lui în Retezat.

Au ales o masă retrasă, mai ferită de zgomot și de trecerea personalului care servea la mese. Nu au apucat să se așeze, chelnerul s-a înființat cu două meniuri pentru a fi cercetate, întrebându-i dacă doresc ceva de băut.

Firese, au purtat o discuție despre anii de școală, de facultate, despre pasiuni și despre ceea ce le face plăcere să facă, să vadă, să citească. Au amintit în treacăt de viața de familie. Erau amândoi singuri, necăsătoriți, Domnica avea un băiețel în creșterea căruia s-au implicat după împăcare părinții ei. Și-au dat seama că fata lor are un suflet de aur, au iertat-o.

Mihai, mai mare cu douăzeci de ani, fusese căsătorit pentru foarte puțin timp în ultimul an de facultate cu o colegă care îl înșela și a divorțat. Nu s-a recăsătorit, locuia împreună cu mama lui paralizată de ani buni pe care o îngrijea el însuși. Viețile celor doi într-un fel se asemănau, le-au fost pline cu multă tristețe și suferință, multe vise neîmplinite.

S-au simțit foarte bine în cele câteva ore petrecute. Au hotărât că nu greșesc dacă se vor mai întâlni în afara serviciului cu atât mai mult cu cât atât Mihai cât și Domnica erau extrem de corecți în activitatea lor, nu amestecau lucrurile. În curând însă activitatea lor în aceeași direcție nu mai putea fi afectată de relația lor personală, care părea să evolueze, pentru simplul motiv că Domnica a fost transferată în interes de serviciu la o instituție nou înființată. Erau căutați oameni tineri, bine pregătiți profesional și care dăduseră dovadă de seriozitate și conștiințiozitate în activitatea lor. A fost norocul Domnicăi. Noroc din punct de vedere profesional, a fost o avansare incontestabilă care îi deschidea mari perspective în viitor în carieră și pentru relația ei cu Mihai care începea să fie o certitudine. Se simțeau bine împreună, se produsese între ei o chimie sufletească în primul rând.

Mihai a invitat-o la el acasă să o cunoască și pe mama lui, Polyxenia, cu origini grecești, bunicul ei se născuse în regiunea Epir și venise în România să muncească, să scape de sărăcie. Om serios și întreprinzător a avut un atelier de binal și a reușit să câștige destul de bine. Respecta cu sfințenie termenele de execuție și lucrările erau de bună calitate, apreciate. Și-a întemeiat o familie. A avut un fiu, tatăl Polyxeniei care a continuat afacerea, a dezvoltat-o.

Polyxenia, nepoata bărbatului care venise în România, femeie cultă, cu maniere elegante, suferea de o hemipareză destul de severă care îi limita mișcările. Se pensionase pe caz de boală, fusese profesoară de matematică la liceu. Soțul, inginer, tatăl lui

Mihai murise într-un accident de muncă pe șantier când acesta era de zece ani. Avea o casă mare, frumoasă pe strada Mântuleasa, moștenire de la părinți. Pe lângă suferința fizică mai avea și o suferință sufletească pentru că fiul ei, ultimul vlăstar al neamului nu avea un copil. Neamul urma să se stingă.

I-a plăcut prietena lui Mihai, frumoasă, cumpătată și foarte atentă cu ea. În adâncul sufletului ei, licărea o speranță. Nu voia să se destăinuiească fiului, se ruga lui Dumnezeu să îi audă ruga, să îi îndeplinească visul. Știa de la Mihai că Domnica are un băiat pe care îl născuse la vârsta de șaptesprezece ani, așadar un semn încurajator, o speranță pentru un viitor nepot sau nepoată. Oricum, Domnica a reușit să-l scoată oarecum pe Mihai din izolarea în care intrase.

Amândoi, Domnica și Mihai sperau ca să fie împreună, să întemeieze o familie, să aibă copii.

– Domnica, să-l iei și pe Felix și să veniți la Bulbucata, vă iau cu mașina.

O să-i placă mult, e și o baltă, Făcău, unde poate să pescuiască.

Mihai avea o casă de vacanță la Bulbucata lângă București moștenire de familie, recuperată și reparată. Acolo, Polyxeniei îi plăcea să petreacă timpul din primăvară până toamna târziu.

O femeie din sat, curată și sprintenă, cu rost la treabă o ajuta să facă dulcetuuri, gemuri, compoturi, să facă pentru iarnă conserve de legume, să pună murături. Beciul casei era foarte organizat, cu rafturi pline de sticle și borcane, lădițe.

Felix s-a atașat imediat de Mihai, el care a fost crescut numai de mama lui și care simțea nevoia unei prezențe masculine în viața lui. Nu și-a cunoscut tatăl biologic.

– Mama te place foarte mult.

– Și eu o plac, e distinsă, caldă. Se vede că te iubește mult.

– M-a întrebat dacă nu vrei să locuiești cu noi, casa e mare, e loc destul.

– Sună a fi o cerere elegantă, nu?

– De fapt da. E o cerere din partea mea în primul rând și din partea mamei în același timp. Poate veni, bineînțeles dacă dorește și Felix să locuiască.

Ceremonia religioasă a fost oficiată în cadru restrâns acasă în Mântuleasa de către preotul Vincențiu, paroh, care cunoștea familia Bordea, slujea de mulți ani la biserica unde aceasta mergea.

La nouă luni de la „unirea destinelor” Domnica a dat naștere unor gemene sănătoase. Părintele Vincențiu le-a încreștinat, cu numele Mihaela și Gabriela.

Când fetele aveau cinci ani, s-a născut și un băiat, Victor.

Nu mult după ce s-a născut nepotul, la doi ani aproape, Polyxenia s-a îmbolnăvit grav. A simțit că se apropie de sfârșit, a refuzat să mai mănânce. S-a topit încet, încet. Nu mai voia să lupte, obosită și la capătul puterilor era fericită că a apucat să-și vadă nepoții, să-l vadă pe Mihai înconjurat de copii și de o soție care îl adora. Era un om împlinit. Îl lăsa pe mâini bune în mijlocul familiei iubitoare.

Când mama lui a trecut la cele veșnice, Mihai s-a îmbolnăvit. Nu a putut să suporte dispariția mamei, a avut un șoc puternic. Nu mai era capabil să articuleze un cuvânt, s-a zbatut între viață și moarte. Domnica a crezut la un moment dat că îl va pierde și pe el. Nu a putut merge la înmormântarea Polyxeniei, atât de mult l-a afectat trecerea în eternitate a aceleia pe care a iubit-o nespun. După o lună de suferință, înconjurat de dragostea familiei a reușit să își revină încet.

După majoratul lui Victor, Mihai s-a săvârșit, împăcat și liniștit. Avea o familie, o soție și copii neprețuiți. Tot ceea ce avea el de la părinți, le-a lăsat moștenire copiilor. Era sigur că le vor prețui așa cu le-a prețuit el însuși. I-a crescut și educat frumos, i-a iubit pe toți patru în egală măsură.

Iar pe Domnica, cea care i-a schimbat total viața, care i-a dăruit copii buni, a divinizat-o.

Cronică literară

Florian Copcea

Evaluările istorico-literare ale lui Iulian Bitoleanu

Reflecțiile retrospective și prospective pe care ni le oferă generos Iulian Bitoleanu, în dubla sa ipostază de seismograf și arheolog al memoriei, în volumul *Meridiane critice, II* (Ed. Eikon, București, 2025), au darul de a ne spori interesul asupra câtorva semnificative valori literare românești. Accesoriile retoricii dezvoltate în frază demonstrează o discursivitate pragmatică, în măsură să ne convingă că autorul, practicând tehnica clepsidrei, stăpân fiind pe mecanismele sale de persuasiune, este angajat implicit, cu rigoare profesională, în imediatul criticii și istoriei literare în câmpul cărora, se observă, identifică constante/ reale afecte pe contrasens, apte să ne sugereze exact imaginea actuală, sintetizatoare, a procedurilor utilizate în prospectarea fenomenologică a operelor pe care, acribios, ni le supune atenției.

Fără a submina radical formulele consacrate, criticul biograf decelează, la obiect, prin lecturi aprofundate, cum sugerează și titlul menționat, cărțile mai multor cărturari de referință, vechi și noi, ai literaturii române. Carevasăzică, demersul său, în ton cu modelele cognitive tradiționale, o resuscitează pe aceasta din urmă și, propunând o actualizare imperativă a imaginii ei europene, o sincronizează lucid, dacă vreți, și judicios, la paradigma și sincretismul postmodernității.

Făcând abstracție de fragilitatea superlativelor cu care, pe alocuri, îi gratulează pe câțiva confrăți, putem afirma, dincolo de orice risc, că diagnosticianul dovedește o scânteietoare intuiție în relevarea punctelor de rezistență ale discursului dialogic generat de substanța tematică a lucrărilor comentate, pigmentându-și în modul acesta descrițiile cu interpretări originale. Așa stând lucrurile se poate susține, în chip serios, că această certă, programatică manifestare auctorială în fața textelor aparținând literaturii pentru care vădește afinități afective, se explică prin ambiția funciară de accentuare a valorilor estetice ale culturii și spiritualității românești cărora le atribuie dimensiuni fundamentale-universale. Revelatoare în acest sens sunt comentariile la cartea lui Daniel Cristea-Enache – *Convorbiri cu Nicolae Manolescu* (Ed. Cartea Românească, 2017) pe care Iulian Bitoleanu le așază sub titlul *Nicolae Manolescu par lui-même*, în al cărei cuprins descoperim, pe lângă caracteristicile principiului esențial al obiectivității, nu numai o multitudine de elemente biobibliografice ale autorului *Istoriei critice a literaturii române*, dar și un portret de grup al personalităților care i-au marcat acestuia destinul. În consecință, Iulian Bitoleanu aduce amănunte pertinente referitoare la temeinicia „mitului Manolescu” pe care și l-a construit, faraonic, cu trudă, bucurii și sacrificii nefericitul critic, nefericit fiindcă nu întotdeauna „spectacolul” literar românesc s-a ridicat la nivelul iluziei sale că „noua critică” va reuși rapid să universalizeze, și nu numai, literatura autohtonă. Coborând în „pivnițele textului” (Eugen Simion), biograful nostru ilustrează extaziat, din păcate, să recunoaștem, într-un stil stenografic, configurațiile interpretative și descriptive ale demonstrațiilor lui Daniel Cristea-Enache, în a cărei viziune opinia lui Răzvan Voncu (din *Critici români de azi*, Ed. Școala Ardeleană, 2020, p.15) este destul de edificatoare: „Nicolae Manolescu este, firește, o instituție a literaturii contemporane, însă o instituție care fuge de instituționalizare, preferând statutul de critic viu”. La rândul său Iulian Bitoleanu îngroașă rapid tușa portretului lui Manolescu, adăugând: „În perimetrul criticii literare, modelul său s-a numit Călinescu, urmat de Lovinescu (metoda revizuirilor), Maiorescu (autonomia esteticului), ultimul transformat în subiect de doctorat” (p. 9).

Ștefan Augustin Doinaș cu volumul *Mai-mulț ca prezentul* (Ed. Aius, Craiova, 2024), îi produce eseistului nostru, cu precădere prin lectura părții a II-a, unde semnatăru celebrului poem *Mistruțul cu colți de argint*,

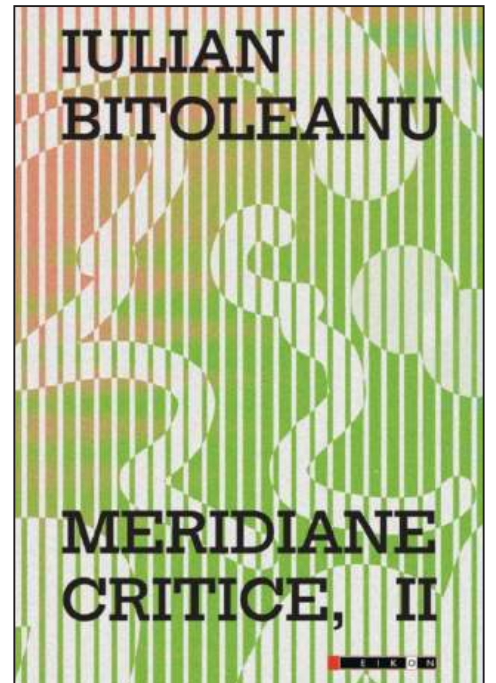
se axează obsesiv pe puterea cathartică, transfigurătoare, a aforismului în substanța căruia concentrează reflecții filozofice de adâncime în a căror magmă germinează, în contextul emoțional al meditației, idei complexe de spiritualitate și ontologie, cu deschidere către spațiul unui *eu stihial*, căutător de adevăruri profunde, exprimate cu eleganță stilistică, concis și expresiv. Lătmotivele aforismului lui Doinaș, acest „simplu grăunte de metal nobil” (Lucian Blaga) – „arta, poezia, scrisul, Dumnezeu, geniul, personalitățile împăraților Nero, Marc Aurelian etc” (p. 14), ipostaziate la nivelul sublim al logosului, indicând avatarurile gândului despre ființă, divinitate și lume, îl determină pe om, în accepțiunea lui Martin Heidegger, să depună „mărturie de ceea ce este el”.

Iulian Bitoleanu nu este circumspect în aplicațiile sale exegetico-ideatice când investighează arhitectura labirinturilor operelor scriitorilor care, într-un fel sau altul, au lăsat urme profunde, purtătoare de sensuri și înțelesuri, integratoare, în conștiința cititorilor, printre aceștia numărându-se Alex. Ștefănescu, Ana Blandiana, Augustin Buzura, Dan Cristea, Marta Petreu, Emil Lungeanu, Ștefan Mitroi, Mihaela Albu, Dan Anghelescu și ajunge la concluzia, firească de altminteri, că „orice abordare de istorie literară”, ridicând în lumină taine ascunse și mistere, contribuie perpetuu la protejarea literaturii române contra unui eventual declin. Creând, din unghiul de fugă al unor disocieri în plină desfășurare, noi facilități de interpretare, fenomenologul nu ezită să recupereze, cu un instrumentar adaptat postmodernității, valori spirituale sedimentate la baza identității românești. Este cazul cărturarilor M. Eminescu, Constantin Stere, Nicolae Iorga, Constantin Noica, Emil Cioran, I.D. Sârbu, I.L. Caragiale, Ion Slavici, Mihail Sebastian, Titu Maiorescu, Edgar Papu și mulți alții, ale căror figuri și opere se regăsesc amintite/analizate în *Românii și Europa mediană* (Ed. Polirom, 2021) a lui Ovidiu Pecican, exegeză care, decide Bitoleanu, ne îngăduie posibilitatea să descifrăm/decriptăm sensul aserțiunii lui T.S. Eliot, dezvoltată în esul *Tradiția și talentul personal*: „Scriitorii trecutului sunt departe de noi pentru că noi știm cu mult mai mult decât ei”.

Neîndoielnic, Iulian Bitoleanu, vădește reale disponibilități și, evident, o exuberantă pasiune, orientate spre demitizarea „creatorului epic complex, cu mai multe straturi și un limbaj la rândul lui complex,

secret, înșelător în ciuda simplității și directității lui”, cum îl caracterizează Eugen Simion pe Ion Creangă. Pentru a-și atinge ținta, Bitoleanu apelează la excursul lui Ioan Holban din volumul *Ion Creangă: spațiul memoriei* (Ed. Niculescu, București, 2010) și, făcând apologia modului în care acesta din urmă percepe respectiva exegeză, diseminând procedurile de prezentare ale epicului crengist, teoretizează pe seama diegezei, mimesisului, verosimilului, adevărului și a altor concepte, asupra cărora Holban își focalizează judecățile hermeneutice. Analiza pe text întreprinsă de Iulian Bitoleanu, urmând traseul vectorizat de autor, revendică o cunoaștere temeinică a teoriilor literaturii lansate de esticienii și romancierii francezi care au amprentat imprevizibil scrierile „autorului popular” vs. „hătrului prozator”, de aici decurgând concluzia că Iulian Bitoleanu a căutat să distingă în studiul celui monografiat tiparele intelectuale livrești aflate în sincron cu particularitățile limbajului naratologic existent în critica literară, fapt ce dovedește, o dată în plus, că dispune de știința perceperii fără echivoc a subtilităților imaginarului pus în operă de Ion Holban, desigur, prin pătrunderea discretă, dar incisivă, în substratul și mecanismele operei lui Ion Creangă.

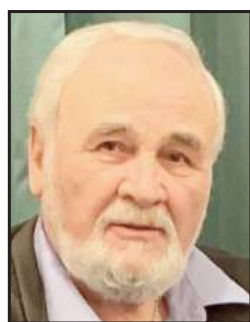
Angajat cu conștiinciozitate, după propriile standarde, cu interpretări epistemice nuanțate, în gradarea valorii operei eminesciene, Iulian Bitoleanu aruncă, explicând lucrarea lui Constantin Culeșan – *Eminescu în reflexii critice* (Ed. Scriul Românesc, Craiova, 2017), o privire de ansamblu, inedită, asupra miracolului ce îl presupune ivirea în zorii limbii materne a „omului deplin al culturii române” (Noica). Iată cum își justifică temerara întreprindere: „Renunțatul și harnicul eminescolog Constantin Culeșan dezbat, cu aplicație și obiectivitate (...) o multitudine de exegeze despre maladiile creatorului, relația cu Blajul, «orizontul filosofic», conștiința tragică, miturile, nostalgia după Bucovina natală, creștinismul lui Eminescu, grafiile, Veronica Micle și al său mormânt etc.” (p. 39). Trecând în revistă numele unor istorici literari de excepție enumerați de Culeșan – G. Călinescu, Stan V. Cristea, Mihai Cimpoi, Alexandru Zub, George Vulturescu, Theodor Codreanu, Monica Spiridon, Valentin Coșoreanu, Mircea Popa, Nicolae Georgescu, Adrian Dinu Rachieru, Tudor Nedelcea, Ion Dur ș.a., Iulian Bitoleanu confirmă, prin elaborarea, laconică, a medalionului său, pe lângă o evidentă

legitimare și o experiență hermeneutică în formularea actului critic. Punctul său de vedere este destul de limpede în ceea ce privește însemnătatea cărții în discuție: „În acest context/concern al recalibrării (în jos a) valorilor, atitudinea verticală a lui Constantin Culeșan (de o conștiinciozitate rară, cum s-a opinat) este mobilizatoare, mai cu seamă pentru cei nepasageri prin eminescologie, cu un «snop» de cărți vitale...” (p.41).

În consonanță cu demonstrațiile istoricilor și criticilor literari selectați referitoare, în ultimă instanță, la starea și importanța câtorva dintre cele mai esențiale repere editoriale care îi fundamentează culturii, de ce să nu o recunoaștem, temelia, incursiunile critice ale lui Iulian Bitoleanu atestă existența construcției sistemice scripturare, a recuperării și restabilirii prestigiului rosturilor istoriei literare aflată parțial în delir postmodernist.

Incontestabil, prin *Meridiane(le) critice* Iulian Bitoleanu, adevărind ingeniozitate, dexteritate și fler în pronunțarea verdictelor ce i le-a indus lectura cărților recenzate, pune, într-un fel, obstacol disoluției literaturii române autentice. Se configurează astfel ideea că, în pofida vicisitudinilor timpului și ale istoriei prin care trece aceasta din urmă, critica și istoria literară rămâne foaia de turnesol a unei realități invadate, pur și simplu, de „importuri” străine spiritului literar autohton. În consecință, *Meridiane literare* reprezintă, mai mult decât o provocare, o revelație reflexă, ideatică, a „întregului literaturii române de azi” (p. 61). Afirmăția, deloc gratuită, își găsește logica în scepticismul autorului care, reflectând introspectiv asupra nemeritului „scoateri din istoria literaturii” a unor „scriitori căzuți în dizgrația lui Zeus sau în cea a lui Cronos” (p. 62-63), socotește că identitatea și spiritualitatea românească pot fi menținute vii, mai ales, și prin revizuirea fără părtinire a „grilei esteticului” și, evident, prin „igienizarea reevaluărilor” (p.61).

Mihai Antonescu

Pod pentru îngeri desculți

Volumul de poeme *Zăbind soarelui*, semnat de **Maria Nae** și apărut la Editura Transylvanian Edition Londra, 2025, este un fel de scrisoare deschisă expediată de autoare pe adresa comună a tuturor cititorilor din lumea asta largă. Versurile din cartea-scrisoare sunt de o căldură și o fragilitate, cum doar marile spirite ale veacurilor în mers pot produce. Un fel de atingeri ale luminii suflului solar pe obrazul vremurii: „Pe drum de frunze,/ mâna ta o simt./ ca o poveste scrisă pe argint/ Și dacă-i frig./ În tine mă aprind.” (*Mă aprind*).

Maria Nae construiește poduri pentru îngerii desculți care sunt poemele ei, fix pe baiera dintre clocotul lumilor în veșnic

neastâmpăr și odihna unui sentiment așteptându-și perechea. O pereche la fel de sentimentală cum ar fi umbra florii de crin pe arsura nopților de vară, ori al privighetorii mute din drag de cântecul ei la ceasul trecerii spre miracol: „În fiecare zi./ Am stins stelele/ care ne-au vegheat visele/ Și m-au făcut/ Să mă sting în tine...// Apoi./ Am aprins soarele/ care mi-a luminat ziua./ fericindu-ne!” (*Destin*).

Luarea la cunoștință a timpului etern călător dă fiori, dar în aceeași măsură clipă a conștientizării naște și antidot pentru rămânere în memoria sufletelor pereche: „Când ai obosit./ Așează-te./ Și stai de vorbă./ cu inima ta./ cu suflul tău pereche!//

Iubite./ a mai trecut o zi.../ cu clipele ei./ cu clipele noastre.../ Noapte bună!” (*Noapte bună*).

Poeta este ea însăși mireasma stărilor pozitive, a respirului într-o bucuria trăirilor cu orice preț și cât mai profund, aducând în siajul complex al poeziei actuale un suflu aproape unic al victoriei binelui spiritual asupra căderii inevitabile a ființei în pustiu suferințelor comune: „Așadar, lasă anotimpurile să-și bată ceasul răbdător./ Să păstrăm recolta prin alunecarea timpului./ în fiecare oră rodul iubirii se umple tot mai mult/ pe măsură ce curge nisipul clepsidrei.” (*Anotimpurile iubirii*).

Prin atitudine și trăire, Maria Nae se învește până peste suflet cu toate culorile anotimpurilor de respirat și de iubit, ca într-un joc ludic însoțit pagină cu pagină de excelențele lucrări, în acrilic mai ales, ale pictoriței Ionela Flood, ce vin să completeze aidoma unei tușe inspirate simplitatea măreață a versurilor din volum. Felicitări!

Iar dacă mai era nevoie de o mărturisire de credință a poetei Maria Nae vis-a-vis de propriile-i trăiri, să avem în vedere ultimele ziceri din poemul *Pinul meu verde*: „Iubirea mea, bradul meu, felinarul meu în toate cele care sunt.” Peste asta, ce s-ar mai putea spune?

Comentarii critice

Nicolae Georgescu

Fata cu ulciorul

Îmi este greu să aleg între două sugestii generate de cartea **Cristinei Crețu, *Timpul e doar o cortină*** (Ed. Casa Cărților, Baia Mare, 2023), cea a cioburilor de oglindă și cea a cioburilor de oale sparte cu desenele lor persistente. Ar fi vorba de imagine, și anume: de imaginea satului de anțărt. O oglindă spartă în bucăți păstrează în fiecare părticică a ei imaginea întreagă, aceeași, doar unghiul de vedere diferind după cum găsești cioburile împrăștiate pe un plan drept sau înclinat în nesfârșite poziții; desenele de pe cioburi de vase ceramice nu seamănă unele cu altele dar, când le clasifici – cum face arheologul, de pildă – vezi că scenele sunt canonice: Ahile jucând zaruri cu Ajax este același Ahile peste tot, cu bărbuță mică, ascuțită, cu aceeași cască de hoplit, așa cum Athena dându-le măslinul hrănitor atenienilor ori Paris aruncând mărlul Elenei sau Hercule cu blana leului din Nemea pe umeri – toate sunt picturi / desene canonice, reverberate în tot subpământul grecesc înțepat de aceste cioburi; nu seamănă între ele, diferind pe epoci și locuri, dar încifrează aceleași simboluri. Sunt, în felul lor, tot cioburi dintr-o (singură) oglindă spartă în mii și zeci de mii de bucăți și „semănată” sub toate aceste ogoare de unde mâna robace și ochiul ager le ia ca pe niște rădăcini, le scutură și curăță de pământ și ni le arată... ca să crească a doua oară în mintea noastră. Este virtutea deosebită a unei mitologii ca țesătură interioară, continuă, a civilizației sale: crește la fel, fie că este oglindită – fie conceptualizată în imagini diacronice.

Cristina Crețu nu povestește, ci descrie. Un cal păscând, la ea, este *calul-care-paste*, pe care-l găsești în orice roman ori nuvelă identic cu sine, o fată tânără pe catafalc (sinucidere, din dragoste oprită de părinți) la fel, un ulcior cu apă răcorind oamenii la sapă, căruța cu un cal ducând oamenii la câmp dimineața, cocoșul fugind din bățatură când pleacă stăpânul casei la spital și, apoi, pe ultimul drum, salcâmi definind înălțimea caselor de câmpie după „devenința” lor ca stâlpi de susținere ai unei odăi noi adăugate celorlalte (casa fiind un fel de „fagure” ce se construiește în timp, pe măsura măririi familiei) – și toate acestea sub spectrul lui *au fost*, *au dispărut definitiv*, *acum nu mai sunt*, doar când se dă cortina timpului la o parte mai trăiesc și doar în amintire – sunt general umane, specifice oricărui (fost) țaran... cu mențiunea că trebuie să fie din Teleorman și să se recunoască în familia Morometilor.

Problema mea este, însă, alta când discut cărțile Cristinei Crețu, ori pe cele ale prozatorilor teleormăneni contemporani: ce referință să caut în spatele cioburilor de oglindă sau de vase ceramice desenate? Este mitologia însăși în desenele de pe vase grecești – sau Homer, mitologia lui Homer adică? Este același lucru? Ștefan Mitroi, șeful școlii de literatură teleormăneană, spune undeva că el trebuia să scrie „Moromeții” lui Marin Preda. Cutare regizor al „Moromeților” chiar inventează... un al treilea volum al romanului. Florin Anghel Vedeanu scrie completând pe alocuri aceeași realitate moromețiană, ca și Cristian Marin (mai ales când descrie hoția de cai). Există, da, sau ar trebui să existe o școală de literatură de la Alexandria, așa cum există școala de literatură de la Târgoviște, sunt paradigme natarologice specifice, ascendențe idem. Marin Preda este spiritul tutelar alexandrin, prin opera lui se filtrează cam totul. Cel puțin declarativ, căci dacă vrei să intri în comparații propriu-zise de text vei găsi simplu că în spatele scrisului lui Ștefan Mitroi, de pildă, stă... Fănuș Neagu, nici vorbă de gradul zero al scriiturii lui Preda, „punga cu libelule” fănușiană se deschide în doi timpi și trei mișcări la autorul „Goarnei lui Tuturuz”... Dar și mândria de a fi el însuși este o trăsătură a moromețianismului, astfel că orgoliul lui Mitroi se subordonează stilului...

Cristina Neagu nu-și „trădează”, încă, modelul, ea scrie foarte natural, dintr-un talent debordant și o încăpățănare „teoretică” de a se cunoaște pe sine prin scris; cărțile ei „bandajează” protector lumea moromeților, o explorează, o propun ca realitate mitică a satului vechi, din care au pleca toți, inclusiv ea, și către care revin când timpul se dă la o parte. Astfel că în spate, ca referențial magnetic al scrisului, se află firesc „Monșerul” – și asta sporește, în loc să împuțineze, dorul după cele pierdute ale satului, pentru că realitatea se regăsește într-un moromețianism de sprijin, de mângâiere, care, însă, el însuși nu (mai) există. De aici – nu tonul elegiac, dar finalitatea, atmosfera de elegie a acestor evocări ale Cristinei Crețu.

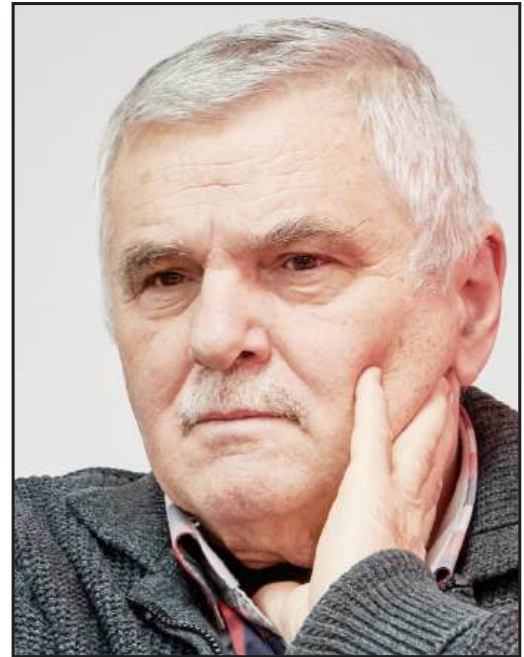
Am să dau, trebuie să dau un exemplu, și aleg scena aceasta a ulciorului cu apă ce le trebuie muncitorilor cu sapa la câmp. Îl umpli dimineața, în drum spre tarlaua ta, de la fântâna care-ți iese în cale, afundându-l în jgheabul ei și ținându-l până nu mai bolborosește, bănuind că a intrat înăuntru și vreun brotac (că, doar, se și spune când bei prea multă apă că faci broaște-n burtă...) – și la un moment dat se termină, tocmai pe le prânzul ăl mic. N-ai ce face, stai și-astepti și te usuci de sete și soarele te năucește și când, în sfârșit, termini treaba și pleci acasă prima fântână ce-ți iese în cale e seacă, până la următoarea abia te târăști... La Marin Preda asta este o pildă a prevederii: ia două ulcioare cu tine, ori unul mai mare, ori urmărește cât bea fiecare, fii cu ochii-n patru adică, iată ce poți păți... La Cristina Crețu devine eternul elogiul al ulciorului.

Ca om de la munte, eu am o experiență paralelă, post-predană oricum. Ai mei fac oale și merg cu ele „Pe Vlașca”, exact în zona moromețiană, și un olar prieten îmi spune că în ultimul timp „ăia de acolo” cumpără mai bine ulcioare, și cât mai mari și cu gura mai larguță. De ce? Păi, uite de ce – și-mi povestește: când merg la cules de porumb, la CAP, oamenii termină repede apa de băut și cer, pe rând, voie brigadierului să meargă la fântână să umple iar ulciorul. Numai că vasul de lut este plin cu boabe de porumb, ei au freat știuleții acolo, între coceni, și acum duc ulciorul acasă, îl deșartă și-l readuc la câmp cu ceva apă în el. Câteva ulcioare pe zi tot fac un sac mai mic de boabe: au pentru găini, pentru schimb cu mocanii... Unde mai e prevederea lui Ilie Moromete aici? A, că fură?! S-a dezvoltat chiar o mitologie a marginii: cine locuiește „la marne” (la marginea satului) are casa mai mare, curtea mai cuprinsă, pentru că e mai aproape de câmpurile CAP-ului, ia mai repede, nu e prins sau văzut. Da, numai că eu personal i-am surprins pe oameni certându-se (la bufetul satului, desigur) – în acești termeni: de ce-ai luat de mine, sau de la ăla, de ce n-ai luat de la tine?! Deci ei nu „fură”, ci iau – și pretenția tuturor e ca fiecare să ia de pe fosta lui proprietate; deci proprietățile nu s-au topit în CAP, s-au păstrat...

Vreau să spun că mentalitatea „Monșerului” se contrage în cartea lui concluzivă: „Imposibila întoarcere”, că satul românesc dispare inevitabil odată cu această cooperativizare, actualmente este deja un muzeu în aer liber. Cristina Crețu, ca atâția alți scriitori ai câmpiei, rezonază în aceste repere, „homerul” mitologiei lor este acest mare, imens scriitor care a fost Marin Preda. Ce te faci, însă, când satul descoperă căi, drumuri de ieșire din bucla temporală comunistă? Și care este „filosofia” ulciorului, în fond, aceea că trebuie să fie mereu plin – sau aceea că trebuie să fie mereu mare, pântecos, cu puțină apă în el ca să se termine des?... Înaintea lui, și asta chiar pe vremea lui Preda cred, era obiceiul de a ascunde știuleții de porumb depănușați sub cămașă, cum se cântă în „Bălălau”: „Și-am băgat porumb în sân / Și-am prins apă la plămân. / Dau cu sapa în pământ, / Mă doare plămânul stâng”. Există, iată, filosofia pedepsei: ai furat, te îmbolnăvești; comunismul creează, și el, precepte morale exprimate prin pilde, și probabil că asta îl năucea pe omul teoretic, faptul că nedreptatea generală, endemică, se sprijină pe proverbe drepte... Dar, de ce să mă îmbolnăvesc eu, își va fi zis moromețianul generic, nu e mai bine să iau boabe decât știuleți, și în ulcior decât să-mi asude la piept?! Asta cred că n-a mai prins-o moralistul, i-a rămas ascuns, Sau, poate, a considerat-o tabu, n-a vrut să o amintească.

Dar ce stau eu să „filosofez” pe marginea elegiilor Cristinei Crețu? Destul că trebuie spus apăsător că Teleormanul mai are un nume se scriitor, acesta, al ei, și că ea, actualmente, după experiențe agitate de viață pe care însăși și le povestește, a ajuns la pensie, iar suma ridicolă ce i se cuvine ca atare și-o completează cu o meserie nouă, deprinsă din mers, anume lucrează cu ziuă prin cimitire și repară cruci, recondiționează fotografii vechi – dar mai ales scrie, cu dalta și ciocanul înnegriind apoi cu vopsea, cuvinte de petrecut morții. I-a plăcut un epitaf pe care-l reia și comentează: „Trecătorule scump, doar pe tine te am”. La drept vorbind, trebuie gândit „Cititorule scump...”, și înțeles că la alte onoruri „oficiale” nu îndrăznește să viseze (i s-a refuzat de câteva ori calitatea de membră în breasla celor care scriu cu creionul pe hârtie). Dar el, cititorul, trecătorul cititor, stă locului și o ascultă și se minunează cât de adânc sapă cuvântul în amintirile lui despre satul din care s-a retras în istorie... Chiar aceste amintiri sunt ale lui, oricare ar fi el.

Gânduri de scriitor

Analfabeta

Ea mi-a scris toate cărțile. Eu n-am făcut altceva decât să-mi trec numele pe ele.

De ce nu vrei să le se semneze tu? o întrebam.

Ar râde lumea de mine, zicea, știind că n-am fost niciodată la școală.

O văzusem eu însumi de câteva ori punând degetul atunci când trebuia să se iscălească. Se prefăcea că nu știe carte, dar, într-o zi, am prins-o, fără să vreau, cu minciuna.

Era într-o dimineață de iarnă și ea se uita din pragul casei la dealul din depărtare. Pe acolo venea tataie Gheorghe, când se întâmpla să-i fie dor de el. Și se întâmpla s-o apuce dorul de tatăl său mereu. Dar cel mai mult în zilele în care ninge, întocmai ca în dimineața aceea, când dorul mamei, ce semăna leit cu zăpada, troienise toate drumurile.

O vedeam cum moare de dor, privind spre dealul pe care obișnuia să vină tataie. Nu puteam nicicum s-o opresc din murit. Și nu puteam să opresc nici ninsorea. Și dacă s-ar fi gândit tataie să vină atunci, nu ar fi avut pe unde.

Mai era și dorul meu, mai mic decât cel al mamei, ce stătea lipit de poartă, așteptându-l și el pe tataie. Poate că datorită acestuia, a întins mama mâna peste poartă, până deasupra dealului, începând să-l scrie în zăpadă pe tataie. Nu-mi trecuse niciodată prin minte că mâinile mamei, care puteau orice, sunt în stare să poată și asta!

I-a luat câteva minute bune să-l scrie pe tot. Din creștet până la călcăie, adică. Și să fie și citeț. Altminteri, la cât era ninsorea de deasă, mi-ar fi fost cu neputință să-l citesc. Doar când l-am văzut din dreptul porții m-am oprit din citit.

Cum ai făcut, mamă? am întrebat mai târziu, când tataie i-a cerut mamei să-i scrie și mersul înapoi.

N-am făcut nimic, a ridicat ea din umeri. A venit singur. De unde să am eu o astfel de putere?

Dorul ei avea, de fapt, dar se ferea să vorbească despre asta.

Într-o primăvară, tot așa, din întâmplare, am observat cum mama, scrie, literă cu literă, întoarcerea berzelor la cuiburi, apoi, cântecul cucului și licăritul macilor pe câmpuri.

Cel mai mult avea de scris vara. Dintre toți oamenii din sat, nimeni nu rotunjea atât de frumos ca ea revărsatul zorilor și înserările, iar după prânz, când frigea aerul mai tare, răcoarea apelor din fântâni. Cred că și fântânile le scria, dar nu voia să recunoască.

Odată, ne-am trezit fără cer deasupra capetelor. Era și ziuă, și noapte, în același, fără să fie, dacă te uitai mai bine, niciuna. Dar încotro să te uiți? Căci nu mai existau nici răsărit, nici apus, nici stele unde știam că trebuie să fie. Dispăruse, pesemne din cauza răutății oamenilor, lumina pe care o primeam zilnic de sus, fără să dăm în schimbul ei nimic.

Fă ceva, mamă, știu că tu poți, am rugat-o pe la miezul serii aceleia fără sfârșit.

N-avea niciun rost să se mai ascundă de mine. Aflase că știu. Stăteau mărturie primele mele cărți. Așa că mama a ieșit în fața pragului, locul unde îi plăcea ei cel mai mult, și s-a apucat să scrie cerul. Cu litere mari de tipar. Apoi, soarele și stelele. Doar că, în loc să se iscălească dedesubt, a pus degetul, ca nu cumva oamenii din sat să descopere că știe să scrie.

Mi-a zis, înainte să începem să trăim în lumi diferite, n-ai de ce să-și faci griji. O să continui să-și scriu cărțile mai departe. Dar vezi să nu spui la nimeni. Lasă-i pe toți să creadă că mama ta a fost analfabetă!

Ștefan Mitroi

Comentarii critice

Otilia Ardeleanu

Iubirea, o pasăre,
te învață să zbori!

Volumul *Dragostea cu parfum de migdale amare*, publicat la Editura „Vinea”, în anul 2022, de Mihai Firică, scriitor și jurnalist, președintele Filialei Oltenia a Uniunii Scriitorilor din România, beneficiază de o prefață consistentă, elaborată de criticul Octavian Soviany, precum și de ilustrații ale lui Marcel Voinea, niște fresce care dau o notă de măiestrie și de o simbolistică aparte. Spre exemplu, imaginea de pe coperta principală mă duce cu gândul la cornul abundenței, dar în care abundența este de oameni și de tarele lor. *Dragostea cu parfum de migdale amare* este un volum al simbolurilor!

Titlul volumului sugerează instabilitatea sentimentului cel mai prețios, *iubirea*, prin gustul amar al migdalelor. La fel, putem deduce că iubirea nu este perfectă, nici nemuritoare, ci vine și pleacă după propriile ei legi. De aici, neînțeleșurile, neîncrederea, lamentările și tot ce ține de fenomenul de instabilitate de care aminteam.

Volumul este unul provocator. Citești și vrei să afli mai multe despre zbuciumul interior al poetului, despre intensitatea trăirilor și imposibilitatea de a atinge linia supremă, aceea a absolutului. În timp ce frescele par să ilustreze comportamente stridente: furie, revoltă, strigăte, scene demoralizatoare, învrăjbire, decădere, dizarmonie, apăsare, aneantizare, descompunere, frică, îndurare, rugăciune și chiar moarte, poezia din acest volum se vrea salvatoare, vindecătoare, momentul de credință și pătimire, un legământ cu sinele poetului, forța izbăvitoare, miracolul vieții.

Volumul este structurat pe două capitole, *O singură aripă* și *Aripa absentă*. Îmi face impresia, înainte de a citi, că este vorba despre zborul în înalt, înălțarea făcându-se greu tocmai pentru că se produce doar cu o singură aripă. Prin urmare, elanul este tăiat, dar nu definitiv, iar *zborul* continuă, însă cu mare dificultate. Uneori, cuvintele poetului sunt sacrificiale.: „pe coji de nucă stau de vorbă cu Dumnezeu” (pag. 13), însă, ce-i drept, iubirea cere sacrificiu!

Un element contradictoriu în iubire este *întunericul*, cel care îți garantează orbirea și uitarea. Întunericul este propice așteptării, înghețării, încrămării, însă mai există stăruința cu care poetul se autoinvestește pentru a nu cădea din nădejde. Pierderea identității, ca tribut al iubirii, este „*acolo unde nu te găsești*”: „*M-am trezit și uitasem toate limbile pământului./ Asta mi se întâmplă de fiecare dată/ când nu te găsesc lângă mine.*” (pag. 17).

Pentru Mihai Firică, *zâmbetul* este laitmotiv, este o poartă de trecere spre această iubire seducătoare și obsesivă, deși nu abuzează deloc de sentiment, dimpotrivă, îl drămuiește cu simț de răspundere. Uneori, *tristețea* este devastatoare, dar și ea este picurată ca nu cumva să se termine prea repede: „*Uităm lucrurile și anii plâng peste noi.*” (pag. 23).

Există două elemente care caracterizează subtil și generos poezia lui Mihai Firică, în timp ce *aripa* este epicentrul poeziei din acest volum, și anume: *iubirea* și *divinitatea*. Cele două tulpini lirice se împletesc și creează o stare de mister, transcendență, metafizic. Puritatea exprimării și a transunerii din real în metafizic și invers este copleșitoare. Aripa nu este aleasă întâmplător aici, ea are conotații spirituale pe care le găsim sistematic în poezia lui Mihai Firică. Aripa simbolizează lumina, credința și înălțarea, este cea tângire a sufletului după absolut, libertate, iubire. Aripa semnifică îngerul păzitor prin intermediul căruia omul beneficiază de ocrotirea divină. Aripa presupune legătura dintre teluric și celest, mișcarea, rapiditatea, libertatea, spiritul mesager, călătorul, visul, aspirația, imaginația, dorința de cunoaștere, idealurile înalte! Legat de simbolul aripii, poetul folosește o serie de termeni similari: *plutire*, *zbor*, *înălțare*, *stele* etc. De asemenea, în același context, nelipsiți sunt *Dumnezeu* și *sfinții*.

Un alt element-cheie în acest volum îl reprezintă *așteptarea*. Poetul se află într-o continuă așteptare a ceva, a cuiva care pare să nu revină. Uneori face referire la spirit și divinitate prin trimișii Săi, îngerii ori sfinții. Alteori, la persoana iubită. Trecerea aceasta, uneori voită, alteori fără de voie, dintre cele două lumi, între real și metafizic, este

amprenta auctorială asupra vieții și poeziei sale. Atribuirea așteptării și celui aflat într-o perpetuă așteptare următoarele formule: „*este o moară care macină la nesfârșit*” (pag. 27); „*...mă văd./ cel care așteaptă cu zâmbetul înghețat*” (pag. 15); „*să aștept lipit de zid*” (pag. 21); „*Sunt un pescar care așteaptă în tăcere.*” (pag. 24).

Și *tăcerea* este un spațiu pe care poetul îl ocupă exact ca pe un loc dintr-un tren care se îndreaptă spre o destinație necunoscută! Pierderea de sine este câteodată o eliberare de energie negativă, posesivă.

Un alt aspect important în poezia lui Mihai Firică este *trimiterea la simboluri biblice și mitice*, la legende ori scriptură. Spre exemplu, în poemul *O singură aripă*, face referire la Ana lui Manole, la sacrificiul din dragoste, fără opreliști: „*Bărbații nu iartă niciodată femeile care iubesc noaptea./ Le pregătesc ziduri reci./ le așază la temelia catedralelor de carne/ – m-am mirat că Ana a mea nu se cere zidită.*” (pag. 27). *Pâinea Soarelui* este în întregime o referire la expresia rostită de Iisus Hristos în momentul în care un

tânăr foarte bogat îl întreabă cum poate ajunge în Împărăția Cerurilor: „*Mai lesne este să treacă câmila prin urechile acului, decât să intre un bogat în împărăția lui Dumnezeu*” (Matei 19, 24), iată: „*Unde îmi este inima?/ Să te simți tras prin gaura unui ac/ dar nici de asta să nu-ți pese./ Iată de ce spun că unii s-au născut singuri./ Zeama de carne amestecată cu vis și rugină./ coji de memorie./ prea puțin între două linii șterse./ Pâinea Soarelui este plătită cu arginți și oase./ Ceea ce nu se vede în poezie/ sunt aripile rupte ale poezilor/ așezate în cruce.*” (pag. 26).

Este foarte mult sentiment de *moarte* în poezia lui Mihai Firică. Între iubire și moarte este nu numai poezie, ci și tristețe, dezolare, cădere, întunecare, sfârșământ, frică: „*Urmăresc o coloană rătăcită de sentimente,/ năucit de bucuria unei morți rapide și fără glorie./ Să râdem și să ne rostogolim prin cuvinte./ ... apoi mi-am pregătit marea trecere/ așa cum pui talpa pe o bucată de cretă/ și sperî că lumea va spune că ai fost pe undeva.*” (pag. 39).

Apoi, Nașterea este precum cuvântul. La început! De drum. De viață. Om și cuvânt – similitudine prin a scrie/ a fi scris, a șterge/ a fi șters, a rescrie/ a fi rescris. Dacă la început a fost cuvântul, poetul l-a tot scris, l-a tot șters și l-a tot rescris până i-a venit lui bine, pe măsură. Relația poetului cu cuvântul este specială, unică și nemuritoare. Cu alte cuvinte, nașterea cuvântului poetic este la fel de grea ca nașterea suportată de o mamă, o carte trece inevitabil prin chinurile facerii. Atât de frumos și subtil o afirmă Mihai Firică: „*Poate că mamele ar vrea să repete nașterea./ s-o ia de la capăt./ poate chiar să nu mai nască./ să ștergă și să tot ștergă./ să facă lucrurile ca la început./ să lase cuvintele pe răuri/ duse către cei născuți din cărți./ iviți odată cu foșnetul paginilor/ ca să dispară cu zgomotul discret/ al unei cărți închise.*” (pag. 45). *Nașterea* este patima dintâi, iar viața, drumul anevoios către Golgota.

Partea a doua a volumului, sub titlul *Aripa absentă*, este un jurnal al morții. Nume, locuri, război, teroare, foc, arme, sânge, dărâmături, distrugeri. Există, oare, o artă a măcelului? „*Au făcut scrum orașele/ au răscolit cimitirele./ Sunt iscusiți în arta lor./ Spaima a curs pe toată câmpia./ o perdea de fum/ în spatele căreia se sfarmă strigăte.*” (pag. 66).

În fine, *Simbolul arginților* este unul al trădării, al disprețului față de valoarea spirituală, al lăcomiei, al pierderii conștiinței și respectului de sine. Este prețul sângelui Mântuitorului și al celor care au murit pentru o cauză dreaptă, nevinovați, înjosiți și batjocoriți.

Volumul lui Mihai Firică pune față în față sentimente, stări, situații controversate. Poetul se privește în oglinda prezentului și vede dincolo de el și de dragoste nenumărate frământări cu un puternic ecou spiritual. Până la urmă, ce e dragostea? Iată ce ne transmite autorul acestui volum de versuri: „*Dragostea este un cerc adânc./ un ochi de apă în care./ dacă îți arunci privirea./ vezi chipul celui alt./ Dragostea este o pasăre/ care își face cuib în tine/ ca să te învețe să zbori./ apoi uită zborul./ uitându-se pe sine în tine./ împletind la nesfârșit inele de aer.*” (pag. 54).

Poesis

Laurențiu
Drăgușin

Ruga macilor

Îngere de pe pământ,
unde ești, și unde sunt?
Poarta lumii o deschizi,
vremea nu o mai închizi.
Sufletele noastre toate
bat în stele cât se poate,
urmă de pământ să fie
într-o mare de câmpie.
Macilor de bucurie
dă-le Doamne ca să fie
o grădină pe vecie.
Roșul lor să ne învie
cum demult nu se mai știe.

Îngere de pe pământ
stai ascuns după cuvânt.
Mai deschide-ne iar poarta
raului nostru și soarta
macilor uitați de vreme
de pădure și de semne.
Ruga lor încă să fie
o lumină în câmpie.

Obosite iluzii

Despic o zare
fără hotare.
Pe umeri am stânci
pe care le strângi
ca o cenușă
de semne pe ușă
în muguri de ceară
cu aripi afară.
E sfârșirea
ori e tăcerea
de marea strivită
din zarea ivită
și nepotrivită
din alt adăpost
în care am fost.
Obosite iluzii
în care întârzii.
Tu pasăre rară
dai foc la o vară
și pui în tipare
când nu ni se pare
că totul e frânt
aici pe pământ
o urmă de vânt.

Popasul ca un prag

Închipuim popasul
ce va fi într-un oraș
cu rouă botezat.
Tăcerea
se destramă peste zi
și ne-nțeleșul dar
ne este dat.
Rănilor și ele parcă-au fost
niște sâmburi
agățați de puncte
ca o culme peste adăpost
unde frunza
se visează munte.
Și ne-nchipuim popasul
ca un prag
peste care trecem
orele fecunde
în orașul de unde se trag
călătorii nopților rotunde.

Lecturi

Cristian Gabriel Moraru

Iordan Datcu despre opera lui Ion Taloș

Profesorul sălăjean Ion Taloș (n. 1934), renumit pentru lucrările sale fundamentale în domeniul etnologiei, a fost omagiat în primăvara acestui an, primind, în cadrul celei de-a XVIII-a ediții a Zilelor Revistei „Caiete Silvane”, Premiul Revistei pe anul 2026, în semn de prețuire pentru întreaga sa operă științifică. La evenimentul desfășurat sub egida Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, au rostit *Laudatio* Mircea Popa și Viorel Mureșan. Cu un an înainte, Mircea Popa semnase monografia *Ion Taloș și romanitatea orientală. Cu mărturisirile biografice ale lui Ion Taloș* (Editura Școala Ardeleană, 2025).

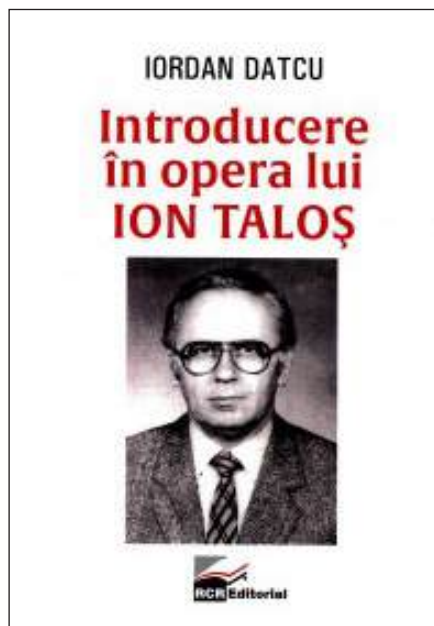
Tot despre profesorul Ion Taloș, „unul dintre cei mai importanți etnologi români din toate timpurile” (apud acad. Ioan-Aurel Pop), a apărut, la începutul anului 2026, cartea *Introducere în opera lui Ion Taloș* (Editura RCR Editorial, București, 2026), semnată de un alt patriarh al etnologiei românești, Iordan Datcu. Mărturisește autorul în *Argument*-ul de la începutul cărții: „Ca redactor la Editura pentru Literatură (1963-1969) și Editura Minerva (1969-1994), am răspuns de apariția cărților unor personalități. Despre unii dintre aceștia, precum Petru Caraman, Ovidiu Bîrlea, Sabina-Cornelia Stroescu, Ioan Șerb, Petru Ursache, Eugen Simion, am scris și publicat cărți. Dintre personalități, a făcut parte și Ion Taloș, căruia i-am fost redactor la primul volum al ediției Ion Mușlea, *Cercetări de etnografie și folclor* (1971) și la monografia sa *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european* (1973). Am scris, din 1973 până în 2025, un număr apreciabil de articole și recenzii despre activitatea sa, strânse acum în acest volum, pe care îl apreciez ca semnificativ pentru dublul demers al meu, de editor și de scriitor.”

Cartea *Introducere în opera lui Ion Taloș*, de Iordan Datcu, cuprinde, prin urmare, 16 studii, recenzii, articole de dicționar sau medalioane literare dedicate etnografului și folcloristului de talie europeană, specializat în antropologie culturală, mitologie populară și literatură comparată. Aceste texte scrise într-un interval de o jumătate de secol și reunite pentru prima oară în acest opuscul de nici 150 de pagini recompun portretul spiritual al acestui etnolog de prim rang al culturii române, fiind precedate de câteva pagini în care i se schițează biografia intelectuală și realizările de excepție în câmpul disciplinei.

Astfel, Ion Taloș s-a născut la 22 iunie 1934, în localitatea Prodănești, jud. Sălaj, fiind fiul agricultorilor Ilca și Gavril Taloș. Licențiat al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în 1957, este angajat de Ion Mușlea pe un post de

cercetător-ajutor la Secția de Istorie Literară și Folclor a Institutului de Lingvistică din Cluj, unde lucrează la alcătuirea *Bibliografiei folclorice românești (1891-1918)*.

În perioadele 1966-1967 și 1970-1971, Ion Taloș este bursier al Fundației Humboldt la Deutsches Volksliedarchiv din Freiburg im Breisgau. În 1968, este ales secretar științific al Centrului de Științe Sociale al filialei Cluj a Academiei Române, iar din 1969 până în octombrie 1985, când decide să ia calea exilului, conduce sectorul de etnografie și folclor al Centrului de Științe Sociale din Cluj.

În 1970, devine doctor în filologie al Universității din București cu teza *Jertfa zidirii în obiceiurile și legende europene*, conducător de doctorat fiind prof. dr. doc. Mihai Pop. Parcursul academic ulterior: lector de limba și literatura română la Universitatea din Köln (1978-1983), profesor asociat și apoi definitiv la Universitatea din Köln (din 1985), doctor docent și profesor la Facultatea de Filosofie a Universității din Köln (din 1993) și Visiting Profesor al Facultății de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (2001-2004).

A efectuat cercetări de teren în mai multe regiuni ale României, în Germania, Bulgaria, Spania și Maroc. Este membru activ al următoarelor societăți științifice internaționale: Société Internationale d'Ethnographie et de Folklore (Paris), Deutsche Gesellschaft für Volkskunde (Göttingen) și International Society for Folk Narrative Research (SUA) și este prezent în enciclopedia de specialitate, printre altele, colaborând și la *Encyclopedia of Religion*, editată de Mircea Eliade.

A colaborat la prestigioase reviste din străinătate precum: „Fabula”, „Jahrbuch für Volksliedforschung”, „Romanistisches Jahrbuch”, „Schweizerisches Archiv für Volkskunde”, „Zeitschrift für Volkskunde”, „Zeitschrift für Ethnologie. A.” etc.

Din vasta operă științifică a

etnologului Ion Taloș, notăm câteva titluri mai reprezentative din bibliografia adusă la zi din finalul cărții: *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european*, (Editura Minerva, 1973); *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar* (Editura Enciclopedică, 2001); *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine*, traducere de Anneliese și Claude Lecouteux (ELLUG, Université Stendhal, Grenoble, 2002) *Cununia fraților și Nunta Soarelui. Incestul zădărnicit în folclorul românesc și universal* (Editura Enciclopedică, 2004); *Lupta voinicului cu leul. Mit și inițiere în folclorul românesc* (Editura Academiei Române, 2007); *Omul și Leul. Studiu de antropologie culturală* (Editura Academiei Române, 2013); *Folclor spaniol sefard. File de istorie culturală* (Editura Hasefer, 2017); *Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș, Corespondență 1963-1977*, ediție îngrijită de Andreea Buzaș, introducere de Ion Taloș (Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, Alba Iulia, 2017); *Împăratul Traian și conștiința romanității românilor. Cultura orală și scrisă în secolele XV-XX*, prefață de Ioan-Aurel Pop, cu o anexă de Ion Taloș și Petre Florea (Editura Școala Ardeleană, 2021); *De la băile romane la Colinda Făptuitorului bun. Privire istorică asupra folclorului romanic din Est și Vest*, prefață de Ioan-Aurel Pop (Editura Univers Enciclopedic Gold, 2023).

Pentru opera sa, Ion Taloș primește următoarele premii, dintre care le amintim pe cele mai importante: Premio Internazionale di Studi Demotnoantropologici „Giuseppe Pitre – Salvatore Salomone Marino”, Città di Palermo, pentru *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine* (2003); Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române pentru *Gândirea magico-religioasă la români* (2004); Diploma jubiliară Astra – 150 pentru cinstirea culturii naționale și promovarea idealurilor Astei (2011); Premiul „Ioana M. Petrescu” pentru *Omul și Leul* (2014).

Totodată, a apărut *Romania Occidentalis – Romania Orientalis. Volum omagial dedicat Prof. univ. dr. Ion Taloș*, editat de Alina Branda și Ion Cuceu (Editura Fundației pentru Studii Europene/ Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009).

O bibliografie critică actualizată, respectiv ilustrații cu copertele color ale cărților lui Ion Taloș completează în chip fericit acest florilegiu critic. *Introducere în opera lui Ion Taloș* (Editura RCR Editorial, București, 2026), de Iordan Datcu, reprezintă astfel o contribuție fundamentală la cunoașterea operei și personalității unuia dintre cei mai însemnați etnologi români.

Poesis

Caliopi-
Alina
Dinu

Zăpezi fără cuvinte...

– Mai ninge cu argint, afară?
Zăpezile se-aștern fără cuvinte...
Se-aud departe sănii care zboară,
Iar la ferești, colinde vechi și sfinte...

Și ninge-așa, în gândurile noastre,
Zăpezi de altădată cad alb în flori de gheață...
Se-aprind în stele ochii de albastre,
Se naște între noi o dimineață...

Ne dăm pe derdeluș, de mână, iară,
Obrajii ni-i mângim cu fulgi de floare,
Și iernile de-atunci aproape înviară.
– Mai ninge-afară? Parcă mi se pare...

Galben

Și s-a prefăcut cerul în aur,
Și a curs pe trupul copacilor,
costòr...
Și cântul a felurite paseri
s-a topit, jărăgai,
în dor...
Se deochease de atâta toamnă,
pădurea,
Și zăcea, așa, la marginea satului,
ca prinsă de friguri...
Ninsori felurite se cerneau din văzduh:
A tufănele ninge,
A frunze desfrunzite
dintr-un nuc...

Iubire glaciară

Deschide palmele!
În ele prinde florile ninsorii,
Și le topește dincolo de gânduri
În ape dezghețate și prigorii!

Și poate va mai ninge-n mii de fluturi,
Din palme vor zbura, în cântec, șoapte,
Zăpezile vor curge iar din ciuturi,
Noi vom cânta colinde-n miez de noapte.

Și va să vie iarna, va să vie!
Un foc de lemne o să ardă iară.
Troiene zăvorâte-n colivie
Să cadă-ntr-o iubire glaciară!

Primăvară timpurie

Te pomenești că o să iasă ghiociei
Ca rându' trecut...
Și bătătura va fi împoleită,
Albă, albă,
Ca o mireasă de duminică!
Tu mă cuprinzi pe după cingători
La umbra clăilor ninse,
Aproape de se-nseară...
Și o stăm așa,
Stane înflorite a iarbă,
Până s-o imprimăvăra bine...

Comentarii critice

Alina Ancuța

O poetică a digitalului

Una din cele mai recente apariții în Colecția *Poesii* a Editurii Aius este volumul *Shutdown amânat* (2026), semnat de poetul Mircea L. Nincu, care propune explorarea poetică a unei realități în care granițele dintre real și digital devin tot mai fragile și mai greu de delimitat. Cu un subtitlu sugestiv, *Exerciții lirice – o arheologie a post-umanului*, volumul reunește nouăzeci și cinci de poeme care îmbină elemente concrete ale realului cu cele abstracte ale virtualului, fără a pierde însă coerența într-un imaginar dens și uneori coplesitor. De asemenea, odată cu lectura acestora, cititorul este plasat într-un teritoriu care îi este, simultan, familiar și străin: familiar, deoarece deja trăim în această lume dominată de tot ceea ce înseamnă digitalizare și tehnologizare, și străin, deoarece rareori îl privim cu intensitatea și luciditatea pe care acest volum le propune. În ceea ce privește titlul, acesta ne plasează într-o stare de suspendare, întrucât „shutdown” presupune închiderea completă a unui sistem, însă aici ea este amânată, sau cu alte cuvinte, nu are loc. Pe parcursul volumului devine evident că nu este vorba despre o simplă amânare de ordin tehnic, ci că această sugerează o existență prelungită într-un mecanism din care nu mai există ieșire, ci doar o adaptare permanentă și conștientă.

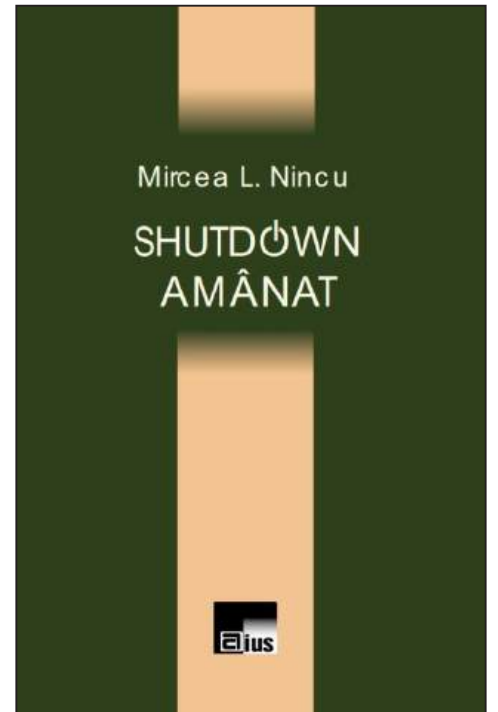
Poeemele reunite în acest volum fac mai mult decât să descrie o realitate virtuală, ele o reconstruiesc și o interiorizează, printr-un limbaj profund hibridizat. Termeni precum „cod”, „algoritm”, „server” sau „pixel”

coexistă firesc cu imagini tradiționale ale realului, cum ar fi lumina, cerul, inima sau icoana. Rezultatul este un imaginar consistent, intens, în care orice experiență este mediată și reinterpretată constant. De asemenea, dimensiunea spirituală este și ea îmbinată în acest univers hibrid, fiind „tradusă” într-un nou limbaj: observăm în anumite poeme, cum este *Icon*, că „Fiecare duhovnic e un server./ un nod în rețeaua infinită/ care procesează orizonturi/ și transmite lumini codificate.”, iar în altele cum icoana pare să se asemeni cu un ecran, în timp ce îngerii capătă și ei forme tehnologice. În acest fel, sacralul este recodificat, probabil dintr-o nevoie de a-l face inteligibil într-o lume dominată de virtual.

La o analiză mai atentă, vom observa că unul din motivele recurente și centrale ale volumului este cel al simulării. Prezența constantă a termenului (inclusiv în titlul anumitor poeme) indică o problematizare a realității, întrucât lumea poetică este prezentată ca un spațiu procesat și reconfigurat în permanență. În mod firesc, în acest context apare întrebarea dacă ceea ce percepem poate fi considerat real și nu este doar o simulare a realității. Această instabilitate se reflectă și la nivelul identității. De exemplu, în poemul *Nucleu*, apare în mod explicit întrebarea „cine sunt eu/ înainte să fi fost chemat?”, care sugerează că eul nu mai poate fi înțeles ca ceva fix și autonom, ci ca rezultat al unui proces de conștientizare și procesare. Aceeași logică se extinde și asupra spațiului, nu doar a identității,

care este frecvent reimaginat în termeni tehnologici. În poemul *Cer digital*, cerul nu mai apare ca un element natural sau transcendent, ci ca un ecran uriaș, pe care realitatea e proiectată și rulează continuu, având rolul unui spațiu al afișării: „Cerul e doar un ecran uriaș./ pe care ziua rulează și se rostogolește/ și de care noaptea se agață./ fără ca vizualizarea să îi fie blocată. // Eu./ mă conectez la marginea lui.// Locul unde datele nu mai aparțin niciunui server.” De asemenea, o altă direcție importantă este reconfigurarea raportului dintre corp și lume. În poemul *Atingere*, degetele sunt descrise astfel: „Când atingi./ simți că degetele/ sunt doar o interfață./ un hardware care nu-ți aparține.”, imagine care sugerează o pierdere a contactului direct cu realitatea. Corpul nu mai funcționează ca un spațiu al autenticității, ci devine un punct de conexiune într-o rețea mai amplă.

Din punct de vedere stilistic, volumul se remarcă printr-o densitate accentuată a imaginilor. Numeroasele metafore se succed rapid, în timp ce registrele se suprapun, alături de abundența termenilor tehnici, generând astfel o senzație de suprasolicitare și presiune. La nivel estetic, putem spune că prin aceste elemente sunt reproduse atât presiunea, cât și ritmul alert al lumii contemporane. Bineînțeles, această senzație de densitate și presiune nu este întâmplătoare, întrucât ea face parte din mecanismul poetic prin care este sugerată dificultatea de a distinge între real și virtual. Cu toate acestea, poezia lui Mircea L. Nincu nu

lasă impresia unui discurs critic sau de revoltă, din contră, ea propune o formă de coabitare cu această nouă fațetă a realității și redă o conviețuire stranie, dar asumată, a individului cu un sistem care se redefineste constant, raportat permanent la digital.

Așadar, volumul *Shutdown amânat* oferă o formă de conștientizare, o privire lucidă asupra modului în care trăim și simțim în interiorul unei lumi în care realul, virtualul și sacralul nu mai pot fi separate. Această conștientizarea, în absența unui shutdown, devine, probabil, singura formă de distanțare pe care o mai putem păstra. În acest context, poezia este, pe de o parte, un mijloc de expresie, iar pe de alta, un mijloc de investigare a unei realități care se află într-o continuă transformare.

Nicolae Dina

Inteligență și rigurozitate în actul critic

Buzoian prin naștere (născut în satul Muscelu-Cărămănești din comuna buzoiană Colți) și ialomițean prin adopție, **Titi Damian** s-a format ca om și cetățean mai întâi în județul natal unde a trăit în toată perioada copilăriei, în cea a studiilor și în primii 5 ani de dascălie, desăvârșindu-și formarea culturală și literară în Câmpia Bărăganului. Este preocupat, mai întâi, de cariera didactică („7 ani ca învățător, 14 ani ca profesor de gimnaziu și 25 de ani ca profesor de liceu”, cum afirma mândru într-un interviu din anul 2025) și, abia mai apoi, (și) de cea literară, frecventând cenaclul literar „Dor fără sațiu” din Urziceni, unde, pentru prima oară în viața sa, a citit un eseu și trei nuvele, acestea din urmă constituind debutul său publicistic (2001) în revista „Tribuna literar-artistică și culturală” din Slobozia.

Succesul de la debutul din 2005 cu romanul „Fagul” (devenit, în timp, tetralogia „Musceleni”, a cărui primă cronică a fost publicată de Florentin Popescu în revista telemăneană „Caligraf”), precum și alte scrieri în proză publicate ulterior, fiind „unul dintre puținii scriitori ai generației anilor '60 care cultivă epicul cu un apetit înăscut” (Ștefan Iovan), nu l-au făcut pe Titi Damian doar un prozator pur și simplu, calitatea sa de profesor de liceu (la Colegiul Național „Grigore Moisil”) obligându-l să comenteze împreună cu elevii operele din programa școlară, iar, de aici și până la practicarea criticii și istoriei literare n-a mai fost decât un pas, cele 12 volume cu lucrări din acest domeniu și calitatea de membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala de Critică, Eseistică și Istorie Literară București, fiind semnificative în acest sens.

Anul 2025 a încununat activitatea sa de critic literar prin publicarea celor trei lucrări cuprinzând rodul colaborării cu revista târgovișteană „Litere” („Școala de la Târgoviște azi”), cu revista „Helis” din Slobozia („Scriitori ialomițeni”), venind rândul județului Buzău, relația cu revistele din această parte a țării concretizându-se în volumul *Scriitori buzoieni. Note de lectură* (Editura Editgraph, Buzău, 2025, 778 p.), volum care, conform afirmației proprii în

„Nota autorului”, oferă „o imagine de ansamblu, de continuitate și de identitate a literaturii zonei Buzăului, în așa fel încât putem afirma că există o literatură buzoiană care [...] are scriitorii și mulți (peste 100 în viață antologați de mine), și buni (cu opere apreciate la nivel național), scriitori de netă originalitate tematică, foarte diversă, dar și stilistică, acoperind cam toate genurile importante ale literaturii”, justificând astfel și observația autorului: „Mă simt excelent între scriitorii buzoieni și ialomițeni despre a căror operă am scris deseori”.

Masiva antologie cuprinde rodul lecturilor din ultimii 20 de ani, adică 150 de volume scrise de 126 de autori, la acestea adăugându-se câteva portrete și evocări ale unor personalități remarcate de critic în cultura și învățământul Buzăului, fiind structurată în 9 capitole referitoare la toate genurile literaturii (proză, teatru, poezie, literatură pentru copii, critică, istorie literară, eseu) la istorie și monografie. Sumarul este completat de un capitol, „Scriitori musceleni”, în care sunt onorate 9 personalități ale literaturii buzoiene, prin prezentarea bio-bibliografiei fiecăruia, și de un altul în care sunt evocați scriitorii care au plecat în lumea celor drepți ori sunt prezentate evenimente culturale și/sau literare petrecute în diverse localități buzoiene. Volumul se încheie cu patru interviuri acordate de autor în care, de regulă, se vorbește despre debutul scriitorului și operele sale, despre vocația de dascăl.

Conștient de faptul că „un criteriu absolut obiectiv de ordonare (a scriitorilor într-o antologie, n.n.) este aproape imposibil” (criteriile alfabetic și cronologic nefiind semnificative), fără a face ierarhii valorice, așa cum ne-a obișnuit în toate volumele de critică literară, autorul și-a asumat drept criteriu „propria ordine valorică”, plecând de la considerentul că valoarea este esențială, astfel încât „operele valoroase – desigur apreciere subiectivă – trebuiau plasate în față”, ordine (subiectivă totuși pe care nu o împărtășim) deasupra căreia „se situează marii scriitori buzoieni: Vasile Voiculescu, Ion Băieșu, Ion Caraion, Ion Gheorghe, Gheorghe Istrate etc.”, scriitori a căror operă a fost confirmată, în timp,

de cititori și de critica literară.

Astfel, capitolul „Proză” se deschide cu o cronică substanțială a romanului „social și politic, un aspru document al amărăciunii și al moravurilor”, „*Balanța*”, în care **Ion Băieșu**, „a investit mult talent”, dezvelind adevărata față a unei societăți aflate sub influența nefastă a „colapsului moral și material”, cronică urmată de cea a povestirii „*Schimnicul*” din volumul „*Lubire magică*” al lui **Vasile Voiculescu**, operă în care „condiția narațiunii este mitică, convertind mitul în simbol, având ca finalitate cunoașterea”.

Proza contemporană este surprinsă în cronicile unor scrieri valoroase aparținând lui **Aurel Anghel**, „profesor prin vocație, scriitor prin har” al cărui talent „de mare povestitor” se evidențiază în romanul „*Pârnod*”, ca și prin notele de călătorie în China, lui **George Băiculescu**, „senior al prozei scurte românești”, fostei sale colege și celei care l-a sprijinit în toate demersurile sale scriitoricești, **Passionaria Stoicescu**, autoare cu o operă „de o complexitate greu de egalat” ca prozatoare, poetă, dramaturg, prezentă în toate capitolele importante ale antologiei, ca și **Elena Căpățână**, remarcabilă „prin noutatea, prospețimea și vitalitatea ideilor și prin vioiciunea și discreția sentimentelor” sau **Gheorghe Postelnicu**, prozator, critic și istoric literar, istoric, adică un „scriitor tenace, robust, talentat”, lui **Tudor Cîicu**, văzut în triplă calitate de prozator, poet, critic literar, fără a-i omite din atenția sa pe regretații prozatori **Gheorghe Stroie**, **Marin Ifrim**, **Ion Roșioru**, **Nicolae Gâlmeanu**, **Gheorghe Cîrstian**, **Marius Răpeanu**.

Capitolul „Poezie” se deschide cu două cronici dedicate operelor lui **Ion Gheorghe** și **Ion Caraion**, poeți consacrați aparținând unor generații diferite, urmați de mulți creatori de opere lirice buzoieni contemporani precum **Gheorghe Istrate**, creator conștient că scrisul este „o zidire cu prețul propriei substanțe, un antidot împotriva destrămării”, **Nicolae Cabel**, care cultivă o poezie de o „formă desăvârșită prin profunzimea sentimentelor și varietatea ideilor”, **Radu Voinescu**, poet talentat, dar și teoretician și critic literar „de anvergură, de

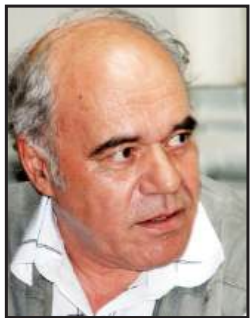
mare onestitate”.

În fine, **Florentin Popescu** este prezent în capitolul dedicat criticii și istoriei literare unde antologatorul îi analizează patru lucrări de specialitate considerându-l drept „unul dintre cei mai prolifici și mai importanți scriitori contemporani”, preocupările sale ca poet, prozator, istoric și critic literar fiind de o largă complexitate, alături de permanenta activitate de „publicist de mare anvergură” prezent în paginile a zeci de reviste literare și de cultură.

Ar fi multe de spus despre acest masiv (la propriu) volum foarte bogat în idei, gânduri și trăiri ale autorului său produse de lectura atâtor cărți și impresionat de contribuția marcantă a celor 158 de personalități culturale și literare buzoiene despre care vorbește cu întreaga sa considerație, dar, din rațiuni de spațiu, ne oprim cu speranța că am stărnit interesul atât pe al specialiștilor din domeniu, cât și pe al cititorilor pasionați, dornici de a cunoaște evoluția creației literare în diferite zone ale țării.

Cât despre autorul volumului, ce se poate spune mai mult decât relevarea rigurozității și a acuriei documentării, a seriozității și a plăcerii lecturii (numai această carte este rezultatul lecturii celor „27929 de pagini citite cu condeul în mână”), a meticulozității cercetării și a valorificării fiecărei opere despre care scrie? Rezultatul hărniciei și dăruirii, al conștiinciozității cu care își finalizează fiecare lectură s-a concretizat în numeroasele volume de critică și istorie literară care îi fac cinste.

Comentarii critice

Florentin Popescu

Poezia,
între aforism și metaforă

În timp ce alți confrăți de condei, destui la număr, au optat pentru o poezie mai degrabă a consemnării banalului cu pretenție de metaforă, dl. **Mihail Vincențiu Ivan**, aflat acum la prima sa carte (*Vocea din oglindă*, Niagara Press, 2026) cată să îndrepte atenția cititorului către altfel de versuri – cele pe care la o primă lectură le putem aronda unei gândiri aforistice, pe teme unanim recunoscute și general valabile: dragostea (motto-ul cărții sună astfel: „Testul iubirii pune iubirea în orice și, dacă se dizolvă, înseamnă că nu este iubire.”), aparținător autorului), trecerea inexorabilă a timpului, meditația asupra condiției umane și nu în ultimul rând dragostea de țară, de istorie, personalitățile și identitatea ei în context universal.

Evident, cum lesne se poate constata, autorul nu este un exuberant, nu exaltă și nu edulcorează temele pe care și le-a propus. Și astfel, în context, el nu ezită să pună în lumină o dominantă a vieții românilor din ultima vreme: frica. Iată cum sună primele două strofe dintr-un poem intitulat *Frica stă la pândă*: „Azi ne este frică să ieșim din casă, / Frica e armă de distrugere în masă. / Oameni contra oameni, jalnică vendetă,

Frica stă la pândă pe întreaga Planetă. // Nu mai sunt repere demne de crezare. / Frica ne așteaptă azi la drumul mare. / Oameni defilează c-o ditamai rachetă. / Frica stă la pândă pe întreaga Planetă.”. În alt loc (*Sub imperiul fricii*) poetul lasă să se întrevadă ieșirea de sub spectrul amintit: „poate fi învinsă, când o dai de gol și îi spui pe nume”.

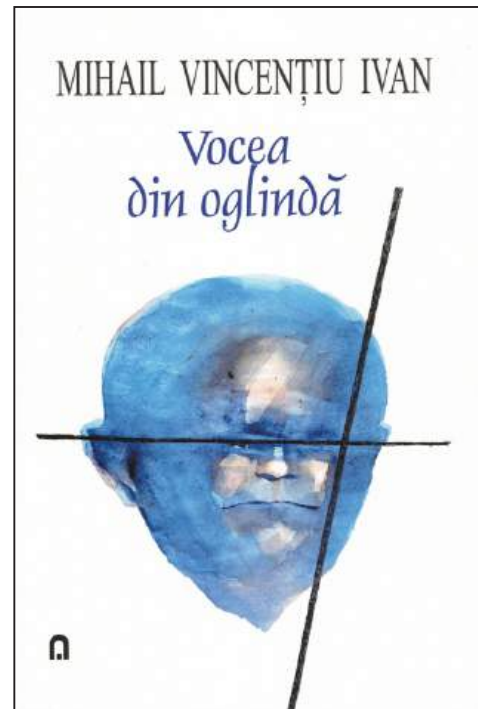
Cât privește sentimentul iubirii, care străbate în subtext multe din textele adunate între copertile cărții, acesta își află transpuneri lirice remarcabile: „Recompensa capitală / pe care o primești, / de la viață, / doar dacă nu ai fală, / este iubirea. / Intră pe poarta sufletului, / îl bucură, / deschide inima / și țâșnește din ea, / înăuntru și în afară. / Se oferă și se primește, / viața de la ea pornește!” (*Recompensa capitală*).

Venind în literatură din domeniul științelor exacte (aflăm din prefața semnată de prof. univ. dr. Otilia Sîrbu că are merite importante în domeniul financiar și nu numai) dl. Mihail Vincențiu Ivan glosează cu ușurință pe mai multe teme și idei legate de viață și comparația cu un pianist cântând pe mai multe clape apare evidentă – unele neașteptate, precum stresul ori credința. Despre aceasta din urmă ne oferă un frumos

și minuscul cod al existenței: „Credința este o piatră, / o piatră tare, / o piatră de hotar, / o piatră unghiulară, / o piatră de încercare. / Credința îi dă putere, / puterea să ai, / puterea să fii, / puterea să devii. / Când calci pe urma ei, / lași ceva în urma ta. / Credința este baza / și paza vieții, / puțința din spatele / neputințelor tale. (*Baza și paza vieții*).

Eminamente optimist, păstrând dreaptă cumpăna judecăților, autorul din această carte optează pentru un limbaj cât mai limpede și pe înțelesul oricui, având – totuși – momente de nemulțumire când se autoevaluează în raport cu lumea în care trăiește. Și nu e de mirare că într-un ciclu intitulat nici mai mult nici mai puțin decât *Adună-ți puterile* se pot găsi și astfel de reflecții: „Când viața poate într-o clipă să nu mai fie, / Când timpul pare să nu mai aibă răbdare, / Lumea e întoarsă pe dos și parcă nu știe, / Cum să trăiască simplu fără rău și teroare. // Când viața e plină de vorbe urâte și grele, / Când cuvintele scrise, pagini de cărți ofilesc, / Ce e frumos rămâne doar în visele mele, / Acolo e bine mereu și acolo mă regăsesc.” (*Deșteaptă-mă, Doamne*).

Pe aceeași linie a retragerii în sine se situează și micul poem intitulat *Copilăria, o*

pasăre trecătoare, care merită a fi citită în întregime: „Copilăria, o pasăre trecătoare / cu aripi de soare. / Copilăria, o bucată existențială / cu clopoțel de școală. / Copilăria, o stare de spirit / care poate fi apelată, / pentru inima ei curată, / oricând pe drumul vieții.”.

Aforistică și mai puțin metaforică, poezia d-lui Mihail Vincențiu Ivan se citește cu plăcere și interes, lectorul empatizând cu textul și implicat cu ideile și meditațiile autorului. Rămâne de văzut în ce măsură modalitățile de expresie de acum vor cunoaște ori nu metamorfoze în volumele viitoare.

Marian Apostol

Viața ca exercițiu al simplității

În peisajul liric contemporan, adesea marcat de experimente stilistice și de o densitate metaforică ce poate îndepărta cititorul, **Daniela Văleanu** propune, prin volumul *Joc de-a Viața* (Timișoara, Ed. Eurostampa, 2021), o poezie a sincerității și a esențializării. Autoarea se conturează ca o voce lirică sensibilă, preocupată de surprinderea trăirilor esențiale și de recuperarea sensului existenței prin intermediul unor imagini simple, dar sugestive. Discursul poetic se remarcă prin claritate și autenticitate, evitând artificile retorice în favoarea unei comunicări directe cu cititorul.

Universul liric al Danielei Văleanu este profund ancorat în experiența cotidiană, filtrată printr-o sensibilitate atentă la ritmurile naturii și la fragilitatea condiției umane. Evocarea anotimpurilor devine un prilej de reflecție asupra trecerii timpului și a melancoliei asociate acesteia: „Se simte încă / aroma frunzelor întornate / se-aude tot mai rar / armonia / orgilor-copaci / la care cântă vântul”. Imaginea naturii capătă astfel valențe simbolice, sugerând nu doar efemeritatea, ci și o formă de continuitate și echilibru interior.

Fragilitatea ființei este redată prin imagini de o simplitate expresivă, precum în versurile: „Suflet rănit / lovit de toți / din toate părțile / pradă ușoară / în calea celor / ce abia așteaptă / să vadă / că te doboară / liană-n vânt / trestie firavă / leagănă”. Metaforele vulnerabilității sunt eficiente prin claritate și accesibilitate, apropiindu-se uneori de un registru expresiv recognoscibil,

care privilegiază comunicarea directă a emoției. Predilecția pentru imagini recognoscibile și pentru un registru afectiv constant conduce, pe alocuri, la o anumită uniformizare a tensiunii lirice, ceea ce conferă volumului o coerență emoțională stabilă, chiar dacă reduce variația expresivă.

Un filon tematic important al volumului îl constituie nostalgia copilăriei, percepută ca un spațiu al purității și al autenticității. Evocarea universului ludic al vârstelor timpurii – „Redesenez în gând / jocurile de altădată / joc de copii / țoc-poc / facem foc / pînăică din noroi / și sărmăluțe pe un pietroi” – accentuează dimensiunea afectivă a discursului poetic și sugerează nevoia de recuperare a inocenței pierdute. Evocarea copilăriei se construiește preponderent prin imagini descriptive și nostalgice, accentuând caracterul accesibil și emoțional al poeziei.

Dimensiunea contemporană a volumului se manifestă prin referințe discrete la realitățile sociale actuale, în special la mediarea tehnologică a relațiilor interumane. Versurile „câci anul acesta / e totul online / sârbătoare / la distanță” surprind cu finețe sentimentul de izolare și transformarea ritualurilor comunitare, iar reflecția „nu mai găsim / puncte comune / democrație / o mică anarhie” introduce o notă de meditație asupra fragmentării societății. Inserțiile lexicale contemporane, precum expresiile „maybe yes / maybe no” sau „Happy New Year”, marchează ancorarea poeziei în realitatea imediată, introducând o variație de registru care subliniază actualitatea discursului liric.

Iubirea și speranța reprezintă axe esențiale ale universului poetic al Danielei Văleanu. Chiar și atunci când discursul liric traversează zone de neliniște sau dezamăgire, el rămâne orientat spre lumină și regenerare. În versurile „Iubirea învinge / ne ferim de cei răi / ne ascundem de lume / ne retragem în noi / în gânduri bune / e viața noastră / de-acum”, iubirea apare ca o forță protectoare și stabilizatoare. Această orientare constant optimistă, deși reconfortantă, reduce uneori tensiunea dramatică a discursului liric, limitând ambivalența emoțională care ar putea amplifica profunzimea poetică.

Un moment de densitate reflexivă este oferit de versurile cu valoare aforistică: „Om / s-a făcut vânător / de la primele-nceputuri / uitând că / de fapt / el este / dintotdeauna / vânatul-vânător-vânat”, care extind perspectiva lirică spre o meditație asupra condiției umane. Astfel de formulări demonstrează capacitatea autoarei de a depăși registrul confesiv și de a accede la o dimensiune filozofică a poeziei.

Din punct de vedere stilistic, minimalismul expresiv favorizează claritatea și accesibilitatea, orientând discursul poetic spre o comunicare directă a sensurilor și spre o transparență emoțională constantă. Versurile scurte, ritmul interior calm și imaginile sugestive contribuie la crearea unei poezii ușor de receptat, dar încărcate de sinceritate și autenticitate.

Titlul volumului, *Joc de-a Viața*, sintetizează metaforic întreaga viziune poetică a autoarei. Viața este percepută ca un

parcurs al experiențelor succesive, în care bucuria și suferința coexistă, iar sensul se construiește prin asumarea fiecărui moment. Nu este vorba despre un joc frivol, ci despre unul al conștientizării și al maturizării interioare, în care autenticitatea trăirii devine esențială.

În concluzie, *Joc de-a Viața* este un volum care se remarcă prin sinceritatea expresiei și coerența tematică, oferind cititorului o poezie accesibilă și emoționantă. Daniela Văleanu propune o lirică a esențelor, în care simplitatea devine o formă de adevăr poetic. Observațiile privind uniformizarea tensiunii lirice sau diminuarea ambivalenței emoționale nu diminuează valoarea volumului, ci contribuie la o înțelegere mai nuanțată a demersului său artistic. Cartea se constituie astfel într-o invitație la introspecție și la redescoperirea bucuriei de a trăi, confirmând faptul că, dincolo de complexitatea lumii contemporane, poezia rămâne un spațiu privilegiat al sensibilității și al reflecției.

Restituiri

Nicolae Scurtu

Întregiri la biografia
lui Pompiliu Păltânea

Biografia și bibliografia lui **Pompiliu Păltânea** (n. 28 iulie 1889, Brăila – m. 1956, Paris) nu sunt cunoscute așa cum se cuvine, deși este un filolog, poet, prozator, eseist, dramaturg, traducător și un remarcabil publicist în presa din România și în cea din Franța, unde s-a stabilit de timpuriu.

A fost înalt funcționar la Legația României din Paris, a colaborat la o sumă importantă de reviste și ziare din patria lui Voltaire.

A colaborat, mulți ani, la revista *Viața nouă* (1905–1925), condusă de profesorul și savantul lingvist și filolog Ovid Densușianu, căruia i-a fost un fidel discipol și colaborator.

A scris numeroase scrisori unor cărturari, prieteni și confrăți din România și Franța.

Elocvente, în acest sens, sunt cele *o sută* de epistole trimise lui Ovid Densușianu, în care evocă, cu rigoare, viața universitară și științifică din Franța interbelică.

O relație epistolară, cu total specială, a existat cu poetul și publicistul Cincinat Pavelescu (1872–1934) a cărui operă a constituit obiect de studiu pentru Pompiliu Păltânea care l-a promovat în cercurile elitei intelectuale și ale presei franceze.

Epistolele ce se transcriu, aici, sunt o dovadă a unei prietenii literare din cele mai alese din lumea culturală românească.

Mențiunile insistente la unele personalități politice și literare ale epocii trimit la Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voievod, Nicolae Titulescu, Alexandru Necșești, Stelian Popescu, Pamfil Șeicaru și, desigur, la Alice Viardot, Paulette Pavelescu, Dumitru Iliescu, Alexandru Mavrodi, G.D. Murgu și alții.

Lectura acestor epistole, azi, demonstrează, fără echivoc, că, în structura intelectualității române nu s-au produs mutații relevante.

*

Paris, 19 mart[ie] 1924

11 seara

Scumpe și dorite maestre,

Săptămâna trecută, întors din Portugalia și găsind o clipă de răgaz printre ceasurile pline de necaz și zbucium ți-am scris o lungă scrisoare pe adresa d[omnișo]arei d[umi]tale, în str[ada] primăverii. Ai primit-o?

O văzusem pe *coana Alice*, care e bine, care, după succesele de la Olympia, câștigă zilnic mari succese la întâlnirile elitei din saloane unde cântă și farmecă; singura grijă a dănei ești d[umnea]ta, de la care așteaptă ca noi toți, bune și rezezi știri.

Ce faci? Cum ai aranjat cu afacerea moșiei? Dar cu magistratura? Din suflet îți doresc curaj și izbândă. Vreau scumpe maestre, să te poți întoarce fără zăbavă printre noi, să te întorci *fără griji*, singura prezență a d[umi]tale ne mângâie de mizeriile soartei, ne dă gustul, mulțumirea vieții.

Te așteptăm, și pe cine întâlnesc dintre cunoscuții noștri îi informez cu drag despre d[umnea]ta.

Mi s-a cerut pentru o mare revistă spaniolă numele câtorva scriitori români la care să apeleze ~ figurez în fruntea listei.

Cu Victor Eftimiu, care pleacă mâine la București, de câte ori, cât de mult am vorbit despre d[umnea]ta. Firește, i-am făcut comisionul cu care m-ai însărcinat.

Imi pare rău că până azi n-am putut să-l întâlnesc pe fiul d[omnu]lui Mugur, dar cum mi s-a spus de la Legație că e numit la comisia de reparații, deci că rămâne la Paris, nu disper de a-l întâlni.

Te rog arată-i tatălui d[omniei]sale, excelentului nostru prieten d[omnu]l G.D. Murgu cele mai bune lucruri din parte-mi.

I-am scris săptămâna trecută și d[omnu]lui H. Streitman, care ere tot așa de multă inimă câtă inteligență, câtă cultură și talent, aștept cu nerăbdare sosirea d[omniei]sale la Paris.

Aș fi încântat să am bucuria de a vă revedea pe amândoi în același timp, adică, la sfârșitul lui mart[ie], cât mai degrabă.

Dacă e cu putință, nu uita, te rog, volumele d[umi]tale (cu fotografiile, etc.) și volumul lui Ionel, îmi trebuie pentru *Mercure*.

Dacă e cu putință, mi-aș permite mult, mult să te rog a interveni pe lângă d[omnu]l Cristescu, care a fost și este întotdeauna așa de bun, să mă scoată din necazurile în care mă înglodesc acordându-mi prin Națională un schimb urgent ~ mi-ar trebui în tot, ca să isprăvesc, 6 mii de franci, pe care mi i-ar putea servi în 2 rate; sora mea, d[eam]na Aurora Județianu (168, Bulevardul Cuza, Brăila) sau mătușa mea, d[eam]na Maria Tomșia (133, Bulevardul Cuza, Brăila), prevenite, ar depune imediat leii necesari, d[umnea]ta, scumpe maestre, știi ce înseamnă să n-ai un ban, știi ce înseamnă o zi pierdută, sunt sigur că dacă vei putea nu vei refuza să faci a mi se acorda aceasta prin d[omnu]l Cristescu.

Să dea Naționala telegrafic ordin de plată la banca din Paris ca să pot avea francii la 1 april[ie] altminteri, altminteri. Știu cu câte ai și d[umnea]ta de luptat, dar nu știu, scumpe maestre, la cine să mă mai adresez... de nicăiri nu capăt, în cazul cel mai bun, decât fagăduieli... timpul trece, datoriile cresc, lucrările nu înaintează, mă istovesc fizicește și moralicește.

A propoz, ce face d[omnu]l general Iliescu. Prezintă-i, te rog, omagiile mele. Colonelul Pascal, întors din Italia, mă întreabă de d[umnea]ta. Titus la fel.

Îți mulțumesc de toate, te doresc nespus și te îmbrățișez, scumpe maestre, cu admirație, cu respectuoasă afecțiune și tot devotamentul.

Al d[umi]tale,

Păltânea

[P.S.]

Poimăine seară coana Alice a avut bunătatea să mă invite la masă. I-am telefonat azi din nou, repetându-i că-i stau la dispoziție pentru orice va avea nevoie. O veste bună ~ a închiriat o odaie, desigur va închiria bine și pe cealaltă fiindcă jocurile olimpice se apropie.

Mă ierți, scumpe maestre, de rugămintea ce-ți fac mai sus, bune salutări din parte-mi. Celora din țară ar fi bine să nu le arăți deloc necazurile mele, afară de cei care ne cunosc și prețuiesc.

Al d[umi]tale,

Păltânea]

*

Paris, Vineri, 12 octombrie 1928
Mult dorite și iubite maestre,

Sunt încântat trimițându-ți azi, precum te-am anunțat, „les bonnes feuilles” ale cronicii mele din *Mercure*, pe care ți-am consacrat-o cu atâta plăcere.

Îngrijește d[umnea]ta traducerea, care să apară în foiletonul *Viitorului* de preferință (nu în mai multe ziare), fiindcă traducerea articolelor din *Mercure* e interzisă, pentru cea din *Viitorul* voi răspunde eu.

În celelalte ziare e bine să apară citate sau informațiuni. Cred că e prilejul ca amicii și confrății din București să-mi facă dreptate demonstrând serviciile ce aduc țării.

În *Viitorul* te rog stăruie pe lângă conul Alecu Mavrodi să publice și reproducerea fotografiei alăturate cu rândurile ce o însoțesc (pe care d[umnea]ta vei avea bunătatea să le aranjezi și să le transmiți ca din partea d[umi]tale).

Îndată ce va apărea revista („les bonnes feuilles” apar înainte pentru uzul exclusiv al presei) adică, probabil, luni îți voi expedia câteva exemplare, unul pentru d[umnea]ta, celelalte pentru Stelian sau Necșești sau Argetoianu (căruia te voi ruga să-i remiți cu acest prilej tot din partea d[umi]tale și articolul ce-ți voi trimite pe care l-am publicat în *Concordia* în ajunul plecării congresiștilor presei latine la București.

Chiar azi mă ocup de ziarele de aici să semnaleze cronică vorbind de d[umnea]ta. Mă voi duce apoi, îndată ce va apărea revista, să prezint câte un ex[emplar] d[omnu]lui Louis Marin, Berthelot ca să provoc în sfârșit, apariția decretului cu

decorarea d[umi]tale cu Legiunea de onoare.

Te rog ai grijă să-mi trimiți ziarele (bune ori rele) care vor vorbi de articol și de noi.

Cred că conul Alecu Mavrodi nu va refuza publicarea fotografiei, în schimbul vechii, lungii mele colaborări la *Viitorul* și a sentimentelor ce-i port, ca și d[omnu]lui Tăușan.

Sugerează același[i] lucru celorlalte ziare. Fă, te rog, cum mi-am permis să-ți arăt în precedenta-mi scrisoare recomandată.

Zilele acestea am comunicat planul tezelor mele de doctorat profesorilor și câtorva scriitori și intelectuali cu autoritate, care m-au felicitat și încurajat.

Cu toate greutățile, sper totuși ca în iarna asta, sau cel mai târziu, la primăvară să-mi trec și doctoratul și să public lucrările pe care le prepar în tăcere de atâția ani.

Acesta va produce multora mirare, fiindcă văd că chiar conul Stelian se îndoieste că voi mai trece cândva doctoratul.

Știu că pe d[umnea]ta această știre te va bucura și vei putea convinge și pe alții la nevoie că se-nșală spunând că-s leneș și nu fac nimic.

Sărutări lui Traian. Noroc bun. Și cu toată frățesca dragoste.

Devotat,

Păltânea

[Domnului Cincinat Pavelescu, 129, Strada Alexandru cel Bun, Chișinău, Roumanie; Evoi de Păltânea, 9, Rue Sainte Beuve, Paris, VI].

*

[Paris], Sâmbătă, 10 no[iembrie] [1]928

Mult dorite și iubite maestre,

În grabă câteva rânduri.

Cred că e util atât pentru d[umnea]ta cât și pentru mine să dau iar fuga la București și să iau contact cu d[omnu]ni Maniu și Vaida. D[omnu]l Maniu are ca secretar și locuiește la amicul meu Ionel Lugojanu (strada Clopotarii vechi), care cred că ne va ajuta.

Îi scriu și d[omnu]lui general și lui Lugojanu... Anul trecut d[omnu]l regent Buzdugan m-a întrebat ce vrei să fac pentru d[umnea]ta? Mă grăbesc să-i scriu, rugându-l să intervină în favoarea numirii ca consul general.

Remite, te rog, d[omnu]lui Vaida un n[umăr] din *Mercure* și articolul lui Șeicaru.

Noul guvern are nevoie de propagandă aici și nu numirea lui Ciolan îl va ajuta.

Pe Vaida l-am cunoscut prin general și prin amicul Caius Brediceanu. Îi cunosc, de asemenea, pe d[omnu]ni Popovici și Răducanu. Fă d[umnea]ta cum crezi și dacă vrei, altceva.

D[omnu] Stelian P[opescu] e reținut la Londra de boala (ușoară) a fetiței. Nu va reveni la Paris, decât peste două săptămâni.

Amicul Faure se ține de capul d[umi]tale să creeze aici sub direcția lui Faure și a mea a unui birou al *Univer[sului]* și să prezinte la externe un proiect de propagandă.

Or, biroul eu l-am propus de doi ani. Se pot organiza și conduce singure, fără nici un salariu, dacă iese ceva câștig, mi s-ar da o remiză. De ce ne-am incurca cu Faure, care nu-i de nevoie, care are aici și [foarte] proastă reputație și care împinge la cheltuieli?

Dacă afacerea prinde, eu vreau mai bine să-ți fac d[umi]tale loc, când vei veni la Paris.

Cât despre propagandă, o putem face amândoi, fără Faure. De merge la București, spune-i, te rog, [foarte], [foarte] discret, din partea d[umi]tale, lui Al. Necșești de ce ai auzit că plănuiește Faure, insistând să-i scrie d[omnu]lui Stelian să nu încheie nimic cu Faure.

E abil să nu mă pui în cauză, mai ales că la întoarcere, dacă d[omnu]l Stelian nu renunță la Faure, eu voi fi silit să-i spun că nu accept deloc să lucrez cu Faure.

Cred că e în interesul d[umi]tale și al meu. În orice caz, e în interesul *Universului* și al d[omnu]lui Stelian. Înțelegi că eu nu vreau nici să mă compromit aici (unde toată munca și relațiile ar fi ale mele) nici să-mi iau răspunderea față de d[omnu]l Stelian și de *Universul* pentru o afacere care cu Faure sunt sigur că nu va merge.

Pe cât știu (Alecu Necșești nu-l prea are la inimă pe Faure, în schimb, îl protejează Fănică).

De fapt, e interesul lor să nu facă nici o combinație cu Faure, care-i băiat de treabă, dar care nu-i util aici și pe care nu se poate conta în afaceri.

Aș vrea adresa d[omnu]lui Oct[avian] Goga să-i mulțumesc pentru rândurile din *Țara noastră*.

D[umi]tale îți reînnoiesc toată recunoștința mea, îți doresc noroc bun! Să dea D[umne]zeu ca venirea noului guvern să ne aducă reparațiile la care avem dreptul și pe care trebuie să le cerem cât mai stăruitor. Te voi ține în curent cu toate.

Te doresc din inimă și îmbrățișez cu toată amicitia, iubirea și devotamentul d[umi]tale.
Păltânea

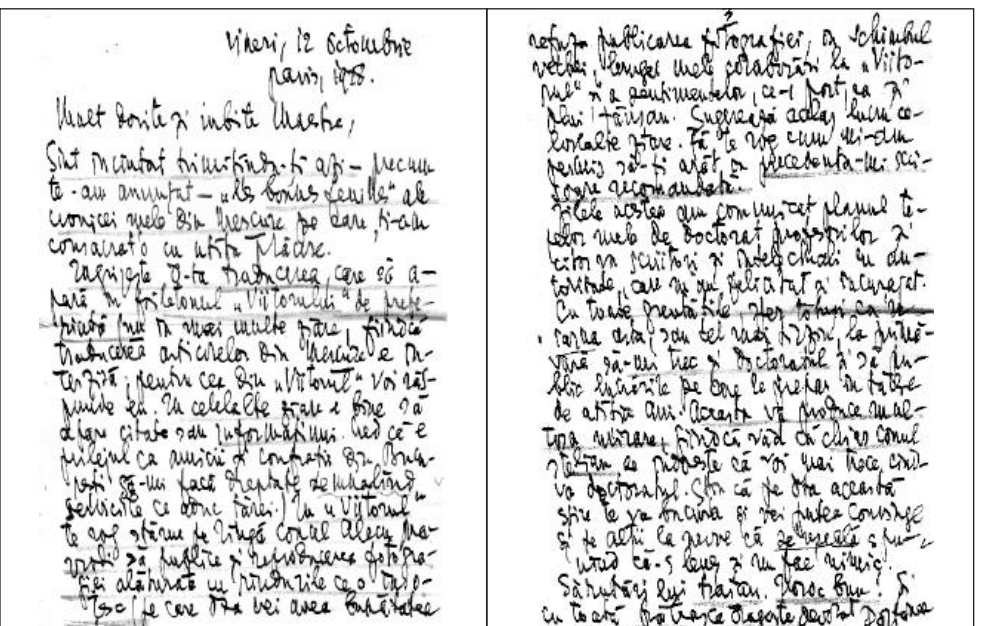
Note

Originalele acestor epistole, necunoscute, se află în biblioteca profesorului Nicolae Scurtu din București.

1. Scrisori către Ovid Densușianu. Vol[umul]
4. Ediție îngrijită, introducerea, note, tabel cronologic și indice de Liviu Onu, Ileana Vărtosu și Maria Rafila. Sub redacția lui Liviu Onu. București, Editura Minerva, 1989, p. 39–140. (Documente literare).

2. Alice Viardot, soția lui Cincinat Pavelescu.

3. Paulette Pavelescu, fiica poetului.

Consemnări

Doina Cherecheș

Analistul Moș Pelică –
Breaking News de Fundătura

Cu acest titlu de carte – *Analistul moș Pelică* – se prezintă prozatorul Mircea Perpelea în fața cititorilor săi. Cartea are și un subtitlu – socoteli și daraveli – și a apărut în anul 2025 la Editura Aius din Craiova. Are 160 de pagini și este alcătuită din două capitole, primul intitulat (cam pretențios) *Chestiuni și daraveli economice la Fundătura*, cuprinzând 12 povestiri, iar cel de-al doilea capitol, intitulat *Educație cu minus și viitor pe datorie*, cu 9 povestiri. Este precedată de un *Scurt cuvânt de însoțire* al domnului Mihai Antonescu și se încheie cu un generos epilog al doamnei Monica Grosu, în mod inspirat intitulat *Ficțiune, memorie și misiune culturală*. De asemenea, găsim și un prolog scris de către autor, cu titlul *Povestiri de criză cu pretenții de pamflet*, în care ni se face un scurt instructaj despre cum trebuie să privim cartea: *Este o cronică veselă și serioasă în același timp, în care se râde sănătos... ca să nu murim de ciudă* (p. 12).

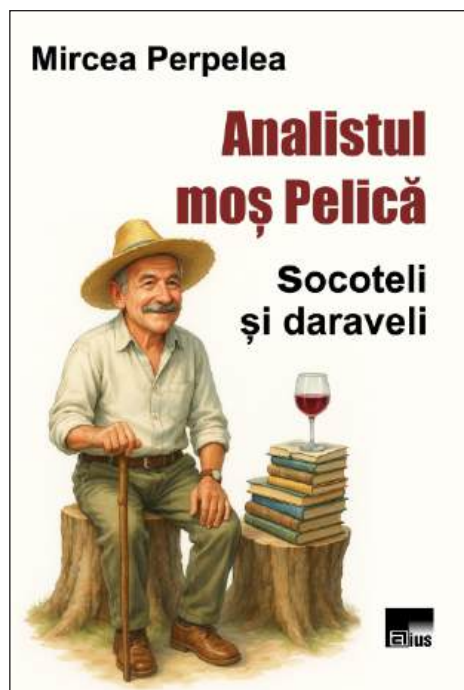
Astfel atenționați, trecem la lectura celor 21 de povestiri ale cărții. Acțiunea se petrece într-o localitate cu denumire fictivă – Fundătura, vecină cu sătucul Uscături, ambele denumiri fiind sugestive pentru o stare deplorabilă și lipsită de ieșire a lucrurilor, parcă anunțând apocaliptic un dezastru de proporții. Cu toate că denumirea celor două localități este o metaforă, ni se dă, totuși, și un reper geografic despre zona în care se petrec *daravelile* și anume pe malul Oltețului – Fundătura, iar pe cel al Burluiului – Uscături. Pe aceste meleaguri, în care se pare că nu mai există nicio speranță de redresare, iar viața așteaptă să-și dea obștescul sfârșit, prăbușirea în marea fundătură lăsând în urmă doar uscături, vreascuri, praf, cenușă și o zare întunecată, își duc traiul de zi cu zi destui oameni, chiar sumedenie dacă e să ne luăm după numele înșirate de autor. Menționate în mod frecvent sau doar o singură dată, acestea sunt atât de numeroase, încât lista lor ar ocupa tot spațiul acordat acestei recenzii. Prin urmare, ne vom limita doar la numele personajelor reprezentative pentru comunitatea rurală a Fundăturii (despre Uscături ni se spun puține lucruri – doar cele privind raportul de vecinătate al celor două localități).

Înainte de a continua, vom consemna faptul că din cele relatate de autor, rezultă că satul românesc nu este chiar atât de depopulat cum pare la prima vedere. Îmbătrânit, da, sărăcit, da, sub tăvălugul istoriei și al schimbărilor aduse de tehnologie și de noile paradigme și ideologii, în schimb nu și în prag de dispariție, ci doar supus unei transformări pentru care oamenii vor găsi soluții de adaptare și supraviețuire. Această stare de lucruri este prezentată de moș Pelică în câteva cuvinte luate de la taica al lui, de pe front: *Bă, satul nu moare și nu se predă! Doar ațipește și stă un pic pe gânduri. Și-apoi n-o fi dracu' așa de negru!* (p. 25).

Revenind, personajele principale ale cărții sunt: primarul Dorel, zis Premieru', moș Pelică și soția sa, Leana, preotul Spirache, Anica, învățătorul Băloș, Nelu poștașu și Gică al Lolii, zis Spaniolu'. Aceste personaje au rol important în viața satului – a urbei, cum este numit în câteva locuri de către autor – și le vom prezenta pe rând, tabloulu fiecăruia conturându-se pe măsură ce parcurgem cartea. În acest sens,

ne ajută și autorul, care ne spune câte ceva despre fiecare încă din prolog.

De o caracterizare completă se bucură Moș Pelică. El este personajul principal al cărții și ne este prezentat atât din punct de vedere fizic – cu o *pălărie veche...vestă jerpelită* și un *baston noduros și lucios de atâta purtat* –, cât mai ales ca profil psihic și moral – un *român cu mintea întreagă... niciodată răutăcios* (p. 13). Prea puțin școlit, fost maistru controlor (p. 24), dar cu *învățătura vieții* făcută la zi sau, mai bine-zis, zi de zi, el este înțeleptul satului, omul capabil să analizeze atent evenimentele cu care se confruntă oamenii din toată țara, deci și consătenii săi, cărora le propune soluții de rezolvare a unor situații dificile. Vorbele de duh sunt la purtător în acest caz și sunt de-a dreptul memorabile – o adevărată colecție din înțelepciunea populară românească.

În cel de-al doilea capitol, atenția scriitorului este îndreptată mai mult spre moravurile societății moderne și postmoderne, în care totul se relativizează. Se schimbă grila de valori și se clatină reperele morale, etice și intelectuale ce păreau statornice o dată pentru totdeauna de către generațiile anterioare. Materialismul dă la o parte spiritualitatea, iar consumerismul și hedonismul subjugă individual și societatea, devenind tot mai mult norme de viață. În aceste condiții, totul pare în răspăr cu ceea ce se știa și se făcea mai înainte. Procesul accelerat de globalizare face ca totul să se uniformizează, iar granițele dintre limbi, culturi și obiceiuri tind să se șteargă.

Lumea nouă vine și cu un vocabular nou (la fel ca la G. Orwell, în 1984, *noulimba*), care adâncește și mai mult prăpastia dintre generații, afectând comunicarea dintre nepoți și bunici, care ajung să nu se mai înțeleagă unii cu ceilalți. Superficialitatea și indolența își spun cuvântul, astfel că exprimarea noii generații este un fel de rom-gleză, mai precis o păsărească greu de înțeles.

Întorcându-ne la ale noastre, observăm că noul inundă și vestimentația, preferându-se îmbrăcămintea care izbește ochiul, hainele lucioase, blugii rupți pe toate părțile, franjurați din fabrică, tricourile inscripționate, încălțăminte cu

sclipici, telefoanele mari, imitațiile pe post de mărfuri de firmă, într-un cuvânt kitsch-ul, atribut al infatuării, megalomaniei și al orgoliului nemăsurat și nejustificat, mai ales, un fel de-a fi mândri de dragul mândriei... *Să fim mândri că suntem fundutăreni*, le spune primarul Dorel localnicilor, insuflându-le fără rost un sentiment de exacerbat patriotism local.

În aceste condiții, vorbele și sfaturile lui moș Pelică nu găsesc solul fertil în care să germineze și să prindă rădăcini, fiind precum clopotelul ce bate-n dungă pentru a alunga furtuna. Degeaba le explică el localnicilor mai tineri și mai puțin tineri că lucrurile nu trebuie doar să pară, ci mai întâi să existe și să prindă contur în fibra și realitatea lor intrinsecă. *O spoială de educație* (p. 132) nu ajută la nimic, cu toate *englezisme* presărate printre cuvintele românești, aceasta fiind doar o tristă autoamăgire privind cunoașterea și profunzimile ei. *Vorbiți engleza, fără să știți româna, aveți haine, dar n-aveți rușine. Vreți like-uri, dar n-aveți bun simț și-n loc de gânduri aveți aplicații* (p. 137).

Perimarea, decadența și răsturnarea cu susul în jos a tot și a toate vizează multe dintre domeniile vieții, începând cu cea personală și terminând cu cea socială, la rădăcina tuturor relelor stând lipsa de educație sau *spoiala de educație*, cum o numește autorul, superficialitatea, impostura, nerăbdarea și graba din așazisul secol al vitezei, dar și comoditatea, arivismul, parvenitismul, amnezia și amputarea trecutului, într-un cuvânt luarea în derădere a vieții.

Op-ul de față – alături de celelalte apariții editoriale ale scriitorului: *Vulpea la struguri*, *Parfum de ambasador*, *Prietenii uitate* (bilingv), *Nostalgii cu arome de lavandă*, *Drumul spre euro este pavat cu bune intenții* – în colaborare cu Marcel N. Popescu și *La Pas prin Balcani* – este o scriere densă, respectând dictonul latinesc *multum in parvo*, cu un limbaj frust, lapidar, din care descrierile aproape lipsesc, fiind bazat în principal pe dialog și comunicare interpersonală. Scrierea nu este liniară, ci un zig-zag continuu, de parcă autorul prinde din zbor prim-cadre și instantanee pe care se grăbește să le așternă pe hârtie, ca să nu le piardă din vedere, supunând astfel cititorul la exercițiul continuu de a pune mici bucăți cap la cap, pentru a ieși puzzle-ul pe care îl alcătuiesc cele 21 de povestiri. Umorul este la el acasă, iar limbajul este dominat de oralitatea populară, replicile fiind scurte și tăioase de cele mai multe ori, impregnate de tâlc și ironie, moralizatoare în mare parte, atingându-și scopul prin trimitere direct la țintă sau mai pe ocolite.

Din pre- și postfață, aflăm că demersul literar de față încheie o trilogie, fiind precedat de alte două apariții editoriale: *Desculț printre amintiri* și *Umbre pe Ulița Mare*. În aceste tomuri, scriitorul își prezintă locul natal – Morunglavul vâlcean și persoanele care i-au alcătuit microuniversul copilăriei, trecute demult în lumea de dincolo, dar încă vii și prezente în memoria sa afectivă. Desigur că și pentru scriitorul Mircea Perpelea – la fel ca pentru fiecare dintre noi – Morunglav-ul vâlcean a însemnat un fel de *axis mundi*, iar o joacă de copii pe Ulița Mare ceva mai mult decât o plimbare pe Champ-Elysée.

Revista revistelor

Lumini venind din veacuri

■ **Mihai Eminescu.** În prestigioasa revistă ieșeană „Convorbiri literare” (nr. 7/2026), academicianul Ioan Aurel Pop, plecând de la întrebarea „De ce trebuie omagiat și comemorat, totuși, Eminescu?”, dă un pertinent răspuns prin esul „Eminescu, eternul”, precizând în esență că: „Eminescu se situează de fapt peste fire, peste existența umană limitată în spațiu și timp. El este reperul nostru etern, este Dumnezeu nostru cultural. A nu ne gândi la el sună ca o blasfemie. Firește, Eminescu a fost mai întâi om, iar oamenii nu sunt perfecți. Dar, prin creație, Eminescu este divin și rămâne neegalat printre creatorii de limbă română.”, apoi apelând la spusele lui Călinescu: „Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeva subțire a altui crin de țaria parfumurilor sale.” Și dă și o motivație, deloc lipsită de sens, anume că: „Există și întrebarea despre felul cum s-ar cuveni să fie omagiat poetul. Omagierea nu trebuie să fie encomiastică, adică excesiv de laudativă. Nu avem de ce să ieșim pe stradă și să scandăm «Eminescu!». Poetul nu are nevoie de laudele noastre, ci de perpetuările noastre, de receptarea noastră, de înțelegerea noastră. Este de ajuns să-l ducem mai departe, în veacul vecilor. Cel mai bun mijloc de omagiere a lui Eminescu este citirea operei lui de către cât mai mulți, apoi studiarea acestei opere de către mai puțini și, în fine, înțelegerea și transmiterea ei mai departe, prin comentarii pertinente, de către și mai puțini. Nu oricine poate comenta opera lui Eminescu. Noi îl laudăm și bine facem, dar Eminescu nu are nevoie nici de laude și nici de ceremonii. El există dincolo de voința noastră.”

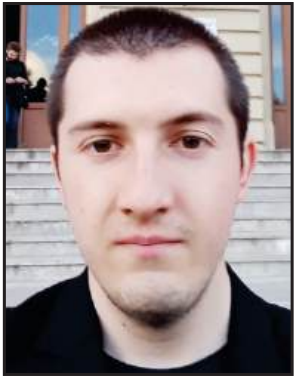
■ **Constantin Noica.** În aceeași revistă ieșeană „Convorbiri literare” (nr. 7/2026), continuând seria admirabilelor sale eseuri despre „filosoful de la Păltiniș” (noi am trece întâi: „filosoful de la Vițânești”), Ovidiu Pecican se oprește la „Reveria cosmică a lui Constantin Noica”. Exegețul identifică patru teze care definesc demersul noician privitor la tensiunea dintre „păstrarea nostalgiei după absolut și după taina originară a Pământului”, respectiv: I. Introducerea în reveria cosmică și deconstrucția filosofilor „geocentrice”; II. Supraviețuirea idealismului platonician și monotonia adevăratei tehnologice; III. Alteritatea cosmică, angologia științifică și singurătatea ontologică; IV. Arheii, marile întrupări și sinteza metafizică a pământului ca plenitudine. În primul capitol din „Cartea marilor întrupări”, cristalizat în vara și toamna anului 1987, „visul speculativ” al lui Noica „se încheie cu o avertizare subtilă mascată în nostalgie, adică, omul viitorului, răcit în monotonia unor adevăruri perfecte unde cerul a fost «încununat cu pământul» (adică golit de sacru și cucerit tehnic), va privi înapoi spre gânditori ca Lucian Blaga, ca spre o epocă de aur a spiritului”; esul degaja o concluzie limpede: „rostul filosofiei nu este acela de a obține o certitudine matematică sterilă, ci de a menține vie tensiunea dintre om și mister”. Pe de altă parte, smuls de pe pământ, „omul riscă să devină o simplă funcție rațională într-un aparat cosmic perfect”, de unde și ideea că filosofia lui Noica „rămâne o filozofie a Devenirii întru Ființă, o încercare disperată și nobilă de a salva umanul prin păstrarea nostalgiei după absolut și după taina originară a Pământului”.

■ **Zaharia Stancu.** În revista „Observator cultural” (nr. 1307/1047/2026), Octavian Soviany publică esul „Cîntecul simplu”, pe marginea poeziei lui Zaharia Stancu, în deschiderea căruia pleacă de la aprecierea că: „În epoca dintre războaie, autorul era cunoscut (...) și ca un poet care imprima o nouă direcție liricii autohtonizante, îndepărtând-o de paradigma expresionistă. Din versurile lui dispar trăirile paroxistice, viziunile maximaliste, poezia se întoarce la scară umană și se prozaizează, făcând câțiva pași în direcția autenticismului. Rostirea devine simplă, firească, lipsită de podoabe și artificii inutile, dar sporește în lirism.” Aprecierile vizează mai întâi volumul de debut, „Cîntece simple” (1927), dar și următoarele volume, ce „mizează pe resursele conciziei, care funcționează ca un fel de cutie de rezonanță, conferind intensitate lirismului”. Este cazul cu volumul „Albe”, alcătuit în exclusivitate din poezii de două strofe, apoi cu volumul „Pomul roșu”, care continuă aceeași perspectivă a modalităților artistice utilizate, pentru ca în volumul „Jarba fiarelor” să se facă auzite „accente esenienice”. În fine, volumul „Anii de fum” (1944) constituie, fără a fi totuși o antologie, „un fel de rezumat al întregii sale poezii de până atunci”. Opera poetică a lui Zaharia Stancu, conchide eseistul, „dovedea o remarcabilă unitate și aducea în contextul modernismului academicizant al epocii un aer de prospețime.”

E. St. Caligraf

Eseu

Aurelian Alin Vasilie

Elemente de gnosticism în poezia lui George Bacovia și Georg Trakl

George Bacovia și Georg Trakl sunt doi poeți făcuți din același aluat. Lirica celor doi este extrem de asemănătoare, în special prima parte a operei poetului român intră în rezonanță directă cu opera poetului austriac. Atât poezia lui Bacovia, cât și poezia lui Trakl reflectă o suferință surdă înecată într-un ocean de nesfârșită melancolie. Criticul Ion Simuț remarcă, pe bună dreptate, în cartea sa *Revizuri*, faptul că poezia lui Bacovia, și, am spune noi și poezia lui Trakl, reprezintă versiunea poetică a filozofiei lui Emil Cioran: „Un astfel de context nou – după eclerajul existențialist și după cel postmodernist – mi se pare pentru Bacovia filozofia lui Cioran. E o conexiune extrem de favorizantă pentru revitalizarea și revalorizarea mesajului bacovian (...) Pe spații destul de extinse, bacovianismul pare versiunea poetică a filosofiei lui Cioran (...) Ce replică mai potrivită s-ar putea scrie la bacovianul vers Aud materia plângând decât versiunea liric filozofică să auzi șiroindu-ți lacrimi prin vene?”¹ Mergând mai departe putem spune că atât filozofia lui Emil Cioran, cât și poezia lui George Bacovia și Georg Trakl, nu sunt decât versiunile filozofice și poetice ale ideilor prezente în creștinismul primar sub denumirea de gnosticism. Principalele idei ale gnosticismului sunt cele legate de anticosmism sau ideea conform căreia lumea aceasta este rea și nu a fost făcută de către Dumnezeu creștinilor, ci de către un demiurg ignorant, identificat uneori cu dumnezeul *Vechiului Testament* sau cu Diavolul sau ideea după care lumea aceasta a fost făcută de către șapte îngeri, iar divinitatea *Vechiului Testament* este unul dintre cei șapte îngeri. Anticosmismul sau ideea conform căreia trupul (carnea) este rău constituie o altă idee importantă a gnosticismului. De asemenea, ascetismul era o altă idee a credinței gnosticilor, după cum ne spune Ioan Petru Culianu în cartea sa *Gnozele dualiste ale Occidentului*: „Se atribuie uneori dualismelor Occidentului trăsături comune: anticosmismul sau ideea că lumea aceasta este rea, antisomatismul sau credința că trupul este rău, encratismul sau ascetismul mergând până la refuzul căsătoriei și al procreației”².

Hugo Friedrich vorbește în cartea sa, *Structura liricii moderne*, de transcendența goală, dar acest lucru nu înseamnă că Dumnezeu a dispărut, sau că nu mai există pentru poetul modern și pentru poezia sa, nu avem de-a face cu o invitație la ateism. Ceea ce Hugo Friedrich spune, de fapt, este că Dumnezeu, pentru omul modern, nu mai poate fi perceput în totalitatea și armonia sa, ci doar în mod fragmentar și disonant, iar acest lucru este cauzat de faptul că omul este o ființă căzută, într-o lume căzută, în care nu poate recunoaște semnele și chemarea lui Dumnezeu, ci pe acelea ale Diavolului. Din acest motiv se creează o anumită tensiune între dorința și nevoia omului de a se apropia de divinitate, de a o înțelege și de a reveni în Împărăția Cerurilor și neputința de a face aceste lucruri din cauza faptului că omul este prins în materie, în carnal și în plasa (vraja) Diavolului. Această neputință a omului de a se apropia de divinitate și de a o înțelege este marca specifică satanismului. Toată poezia modernă nu face decât să oscileze între Dumnezeu și Satana și să îl cheme când pe unul, când pe celălalt. Hugo Friedrich are dreptate când spune că în poezia lui Baudelaire există o tensiune între satanism și creștinism sau idealitate. Acest lucru este valabil și pentru poezia lui Bacovia și Trakl: „Descompunând fenomenele în fragmente, grotescul e o expresie a faptului că nu putem percepe marele întreg decât fragmente, fiindcă întregul nu concordă cu omul (...) Toate acestea servesc scopului obscur de a releva prin disonanțe și fragmente o transcendență a cărei armonie și integritate nu o mai poate percepe nimeni (...) Puținele teme ale lui Baudelaire pot fi interpretate ca

purtătoare, variante, metamorfoze ale unei tensiuni fundamentale pe care o putem defini prin reducere ca tensiune între satanism și idealitate (...) Baudelaire nu poate fi conceput fără creștinism. Dar el nu mai e creștin. E un fapt pe care nu-l infirmă satanismul său deseori descris. Cine se știe dominat de Satan poartă, într-adevăr, stigmat creștin; dar aceasta e altceva decât credința creștină în mântuire. Reducând lucrurile la o formulă concisă, satanismul lui Baudelaire e supralicitarea răului primar, animal (și ca atare a banalului) prin răul conceput de inteligență, cu scopul de a obține, prin această însumare a răului, saltul în idealitate”³.

George Bacovia

Putem observa în poezia lui George Bacovia tensiunea aceasta între satanism și idealitate, dar și constatarea faptului că lumea aceasta nu doar că nu este bună și nu este creată de un Dumnezeu bun, dar este moartă de-a dreptul și supusă morții. Pentru Bacovia, lumea e moartă, iar oamenii sunt morți. Dorința de a muri nu e decât o conștientizare a stării de fapt. Dumnezeu trebuie căutat dincolo de lumea aceasta și dincolo de moarte, în învierea propovăduită de creștinism: „Și-un frig mă cuprinde - / Cu cei din morminte/ Un gând mă deprinde...”⁴ (Moină), „Întreg pământul pare un mormânt...” (Note de toamnă), „Și-acea caterincă-fanfară/ Imi dete un tremur satanic/ (...) Cetatea părea blestemată” (Panoramă), „E mult de când dormim în umbră, / În cimitirul violet” (Amurg) „S-apropie-ncet miezul nopții, / Și sună a frunzelor horă – Eu trec din odaie-n odaie, / Când bate satanica oră” (Muzeul nopții), „Viața-i melodie funerară” (Marș funebru), „În grădina moartă/ Am sărit ascară peste zidul mort - / Pasul meu, încet, se oprea în loc, - / Conștient de soartă, de durere orb, / În grădina moartă/ A sosit un mort...”¹⁰ (Renunțare), „Ninge secular, tăcere, pare a fi bine, / Prin orașul alb, doar vântul trece-ntrăziat - / Ninge, parcă toți muriră, parcă toți au înviat...”¹¹ (Plumb de iarnă).

Aceeași tensiune între satanism și idealitate o putem întâlni și în poezia lui Georg Trakl. În poezia sa, lumea nu este doar moartă, nu este doar un tărâm al morții, ci este înfățișată ca un adevărat iad. Avem de-a face cu o lume infernală, în care liniile sunt îngroșate până la limita grotescului. Cu toate acestea, trebuie să spunem că liniile nu sunt îngroșate doar în sensul grotescului și al satanismului explicit, dar și în partea cealaltă, a speranței, a salvării, a prezenței divine mântuitoare ce, spre deosebire de poezia lui Bacovia, unde abia dacă se întrezărește arareori, la Trakl ea este mult mai prezentă, se descoperă și i se înfățișează omului mult mai des. Poezia lui Trakl

ilustrează destul de bine ceea ce spunea Sfântul Apostol Pavel legat de faptul că acolo unde s-a înmulțit păcatul, s-a înmulțit și harul: „Dar legea a intervenit ca să se înmulțească greșeala; iar unde s-a înmulțit păcatul, acolo harul s-a înmulțit și mai mult, pentru că, după cum păcatul a stăpânit prin moarte, tot așa și harul să stăpânească prin dreptate, dând viață veșnică prin Mântuitorul, Domnul nostru”¹². La fel ca în cazul poeziei lui Bacovia, și în poezia lui Trakl salvarea nu se poate întrezări în cadrul bisericii pământești, care este neputincioasă și înfățișată ca o ruină, când nu este satanizată de-a dreptul, ci prin durere: „Negre ceruri de metal. / Vîfor roșu pe-

Georg Trakl

nserate/ Zboară ciori înfometate / Peste parcuri frânt pal. / Raza-n nori stă glacial; / De Satan, ca blestemat/ Se rotesc și cad ciudate, / Înșeptite infernal. / Hoit, dulceag și fad, brutal / Pliscuri scurmă-amestecate. / Groază-n case-apropiate; / Teatrul luminat la stal. / Pod, biserici și spital/ Groaznice-n amurg stau toate. / Și se umflă-nsângerate/ Rufe: vele pe canal”¹³ (Amurg de iarnă), „Și drum și cruci de toamnă-n seară intră iar, / Cântări de pelerin și pânze-nsângerate. / Făptura-nsinguratului pe gânduri cade/ Și umblă, inger pal, prin crângul gol hoinar. / Din beznă suflă fohnul. Femeiști cu har/ Stau cu satirii; preoți pâl monahii desfătării, / Crini poartă nebunia lor podoabă-ntunecării, / Și-naltă mâini spre Domnul, spre-auriu altar”¹⁴ (Trei priviri într-un opal), „O, voi, semne și stele! / Mare e vina celui care s-a născut. O, voi, fiori de aur/ Ai morții”¹⁵ (Anif), „Geme orgă, rade iad, / Groazei inima e pradă, / Stea și inger vrea să vadă”¹⁶ (Tânguire).

Antisomatismul este, de asemenea, o altă caracteristică a gândirii gnosticismului pe care o putem întâlni atât în poezia lui George Bacovia, cât și în poezia lui Georg Trakl. Carnea este rea pentru că blochează accesul la spiritualitate. Trupul din carne este văzut ca un mormânt al sufletului. Din acest motiv, moartea, văzută ca separare a sufletului de trup, este dorită de către ambii poeți. Emil Cioran spunea în cartea sa, *Lacrimi și sfîinți*, următorul lucru: „Cu cât urci mai mult pe o scară divină, cu atât diminuezi în ființă, iar în pragul lui Dumnezeu încetezi a fi. Astfel, el nu este mai mult decât o protecție a setei de repaos”¹⁷. Ceea ce spunea Cioran se potrivește foarte bine poeziei lui Bacovia, unde carnea și materia se descompun constant în dorința apropierei de lumea spirituală: „Sunt câțiva morți în oraș, iubito, / Chiar pentru asta am venit să-ți spun; / Pe catafalce, de căldură-n oraș, - / Încet, cadavrele se descompun. / Cei vii se mișcă și ei descompuși, / Cu lutul de căldură asudat; / E miros de cadavre, iubito, / Și azi, chiar

sânul tău e mai lăsat”¹⁸ (Cuptor), „Oh, punctează cu-al tău foc, / Soare, soare... / Corpul ce întreg mă doare, / Sub al vremurilor joc”¹⁹ (Note de primăvară), „Cum gândul stă... / A vieții proză numai/ Privind... / Pustiu parcurs/ Mai mult cu gemete/ De fizice dureri... / Cum au plecat/ Speranțe, / Cum au plecat dorinți...”²⁰ (Moment), „Pudrat pe-o eczemă ce fața mi-o sapă; / Pe câmp, cu-o umbră de cugetare - / Violet, corbi, și-oglinzi de apă. / - O, tu care vei rătăci ca mine/ În culori închise, și amețit la pas, - / Dus de frumos, de mai bine...”²¹ (Demult, într-o toamnă, s-a stins un glas”²² (Nervi de toamnă).

Emil Cioran spunea în *Cartea amăgiriilor* că suferința îi poate deschide omului calea spre sfințenie sau, din contră, spre imbecilizare. De asemenea, același filozof remarcă faptul că o stare de liniște lăuntrică și de asceză prefigurează starea de sfințenie: „O îndelungă durere nu te poate face decât imbecil sau sfânt (...) Cum să nu te temi de sfințenie când din tine credea să iasă numai foc, numai elanuri barbare și explozii, să crească visuri de exaltare nemărginită, iar în locul lor să observi stagnări lăuntrice, oprii ale cursului vieții, care te impresionează cu semnificația lor solemnă. Căci există ceva solemn în aceste încetări organice, simptome tulburătoare ale sfințeniei, stări înfiorătoare de pre-sfințenie”²³. Stările acestea de pre-sfințenie, de liniștire lăuntrică în urma unui mare zbucium sufleteș sunt caracteristice pentru poezia lui Trakl. Explozii, elanuri barbare, foc și vise de exaltare întâlnim la Trakl, dar nu la Bacovia, unde starea de pre-sfințenie și liniștire poate fi identificată, doar în parte, în starea de retragere, însingurare și durere. Trupul, carnea, materia sunt privite dintr-o perspectivă negativă și în poezia lui Trakl, la fel ca în poezia lui Bacovia. Există o exaltare a simțurilor trupului în poezia lui Trakl ce sfârșește mereu în păcat. De aceea trupul este chinuit, mortificat în sens ascetic, în speranța deschiderii orizontului lumii spirituale: „E-n flăcări floarea-soarelui la gard, / Șed calmi bolnavii-n soare lin. / Pe-ogor femei, cântând, de trudă ard, / Bat clopotele mănăstirii plin. / Legende păsărilor-ți spun discret, / Bat clopotele mănăstirii plin. / Din curte o vioară sună-ncet. / Brun curge-acum din teascuri vin. / Și omu-i pașnic și voios. / Brun curge-acum din teascuri vin. / Deschise larg sunt morgile, frumos/ Vopsite de un soare lin”²⁴ (În toamnă), „Se-nchide boala lor de-amar și chin. / Cern stelele-o tristețe albă-n noapte. / În cenușiu, plin de-amăgiri și șoapte/ De clopot, pier orori ca din senin”²⁵ (Amurg), „E-ntreaga devenire o boală grea. / Dă suflul febrei la cătun ocol; / Dar semne face-un duh din crengi, domol, / Larg deschizând, cu teamă, inima. / Și curge un preaplin nespus de blând, / Nenașterea-ngrijește-un calm firesc. / Spre stele-ndrăgostiți înfloresc / Și noaptea-o trec, mai dulce răsufând”²⁶ (Primăvară senină, varianta a 2-a); „Preschimbă durerea și chinul vieții pietroase/ În vise de purpură, / Ca veșnic să simtă ghimpele trupu-n descompunere. / Adânc suspină-n somn neliniștitul suflet” (Fohn).

1. Ion Simuț, *Revizuri*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, pp. 79, 80, 81.
2. Ioan Petru Culianu, *Gnozele dualiste ale Occidentului*, traducere de Thereza Petrescu, cuvânt înainte al autorului, postfață de H. R. Patapievici, Editura Nemira, 1995, p. 15.
3. Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne de la mijlocul secolului al 19-lea până la mijlocul secolului al 20-lea*, în românește de Dieter Fuhrmann, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, pp. 30, 30, 35, 43.
4. George Bacovia, *Versuri și proză*, Editura Eminescu, București, 1987, p. 24.
5. *Ibidem*, p. 30.
6. *Ibidem*, p. 42.
7. *Ibidem*, p. 64.
8. *Ibidem*, p. 65.
9. *Ibidem*, p. 71.
10. *Ibidem*, p. 155.
11. *Ibidem*, p. 56.
12. Romani 5: 20-21.
13. Georg Trakl, *Poezii*, tălmăcire de Mihail Nemeș, prefață și tabel cronologic de Mihai Mănguile, Editura Minerva, București, 1988, p. 9.
14. *Ibidem*, pp. 37-38.
15. *Ibidem*, p. 64.
16. *Ibidem*, p. 95.
17. Emil Cioran, *Lacrimi și sfîinți*, HUMANITAS, București, 1991, p. 80.
18. George Bacovia, *Op. cit.* p. 36.
19. *Ibidem*, p. 79.
20. *Ibidem*, p. 273.
21. *Ibidem*, p. 95.
22. Emil Cioran, *Cartea amăgiriilor*, HUMANITAS, București, 1991, pp. 11, 12.
23. Georg Trakl, *Op. cit.*, p. 16.
24. *Ibidem*, p. 25.
25. *Ibidem*, p. 27.
26. *Ibidem*, p. 69.